

In de rij voor een verblijfsvergunning

Terwijl in Europa het migratiedebat verhardt,
legaliseert Spanje 500.000 migranten

IN HET NIEUWS 4-5

FOTO JORDI BOIXAREU / ANP

Spielberg
In zijn nieuwste
film keren
de aliens terug

CULTUUR 2-3

Piketty
Is een 25-urige
werkweek
een goed idee?

IN HET NIEUWS 10-11

WK
Voetbal in de
VS: veel kijkers,
weinig spelers

SPORT 26-27

Rotterdam^R
Komst pretpark
botst met
gemeente

BINNENLAND 18-19

IN HET LAND
MAASTRICHT

GEMMA VENHUIZEN

'We hebben emmers nodig. Meer emmers!'

E ven het zoutzuur eraf vegen." Archeoloog Wil Roebroeks (71) en zijn vroegere kompanen: Dimitri De Loecker (62), Jean Pierre de Warrimont (77). Jongens waren ze, hemelbestormende jongens - archeologen die de toekomst voor zich hadden. Een hoofdrolspeler ontbreekt: Jef Vandenberghe, internationaal vermaard lössonderzoeker. Begin dit jaar stonden we op de begraafplaats van Zandvoort zij aan zij aan zijn kist - ikzelf als oud-student, Roebroeks als bevriende oud-collega. „Nu besef ik eens te meer hoe belangrijk het sociale aspect van dat veldwerk was. Jef had hier gewoon bij moeten zijn.”

een tijdreis door het Pleistoceen, maar ook door het leven van Roebroeks (71) en zijn vroegere kompanen: Dimitri De Loecker (62), Jean Pierre de Warrimont (77). Jongens waren ze, hemelbestormende jongens - archeologen die de toekomst voor zich hadden. Een hoofdrolspeler ontbreekt: Jef Vandenberghe, internationaal vermaard lössonderzoeker. Begin dit jaar stonden we op de begraafplaats van Zandvoort zij aan zij aan zijn kist - ikzelf als oud-student, Roebroeks als bevriende oud-collega. „Nu besef ik eens te meer hoe belangrijk het sociale aspect van dat veldwerk was. Jef had hier gewoon bij moeten zijn.”

'Zestien meter löss, zand en klei, en met wat geluk ook neanderthaler materiaal van minstens 250.000 jaar oud'

De boring is een viering van het verleden én een proeve van vooruitgang. Want met de huidige onderzoeksmethoden kan het opgeboorde sediment straks een stuk nauwkeuriger gedateerd worden, vertelt Busschers (als veertiger een jonkie in de groep). „Er zijn vermoedens dat die eerdere neanderthalervondsten 350.000 jaar oud zijn - 100.000 jaar ouder dan gedacht. Dat willen we nu achterhalen.” En dus komt er meter na meter löss, zand en klei omhoog. Zelfs op de neus van Roebroeks zit bruinig slijb. En dan: een grindlaag met kwartskiezels. Een oude stroomgeul van de Maas. Busschers, begeesterd: „We hebben emmers nodig. Meer emmers!” Het grind zit „kneitervol” vuursteenfragmenten. Bewerkte vuursteen: sporen van neanderthalgereedschap.

Gretig graaien de jonge broekies van weleer door de emmer, alsof het een grabbelton betreft. „Niet te geloven”, zegt Roebroeks met een brede lach. „Een droomvondst.” En dan: „Dit had Jef geweldig gevonden.” Vandaag smaakt het verleden niet zoutzuur maar bitterzoet.

Gemma Venhuizen doet elke woensdag ergens vanuit Nederland verslag

De geschorste hoofdaanklager Karim Khan van het Internationaal Strafhof. FOTO REUTERS

INTERNATIONAAL STRAFHOF

Hoofdaanklager ICC per direct geschorst

Hoofdaanklager Karim Khan maakte zich volgens het bestuursorgaan van het Internationaal Strafhof schuldig aan ernstig wangedrag.

Romy van der Poel en Lineke Nieber

AMSTERDAM

Hoofdaanklager van het Internationaal Strafhof Karim Khan (56) heeft zich schuldig gemaakt aan ernstig wangedrag en ernstige schending van zijn plichten en wordt per direct geschorst. Dat concludeerde het 21-koppige bestuursorgaan van het Strafhof maandagavond.

Of Karim Khan definitief moet vertrekken bij het Strafhof, staat nog niet vast. De 125 lidstaten van het hof zullen stemmen over zijn eventuele ontslag. Bij een absolute meerderheid van 63 stemmen, wordt Khan uit zijn functie ontheven. De voorzitter schrijft dat er „zo spoedig mogelijk” een bijeenkomst wordt uitgeroepen.

Het besluit volgt ruim twee jaar na beschuldigingen van seksueel wangedrag. Eind april 2024 nam een naaste medewerker van Khan, een 39-jarige advocaat, collega's in vertrouwen. Die maakten daarna melding van de gebeurtenissen bij personeelszaken. Eind 2024 begonnen de Verenigde Naties een onderzoek naar de beschuldigingen, dat ruim een jaar in beslag nam. Khan ontkent

de gebeurtenissen „categorisch”. In afwachting van het VN-onderzoek deed hij in mei 2025 tijdelijk een stap terug.

Hoog moreel karakter

Het ging al gauw niet meer over de misbruikzaak alleen. Toen Karim Khan in mei 2024 vroeg om de arrestatie van de Israëlische premier Benjamin Netanyahu, raakten de beschuldigingen en het arrestatiebevel met elkaar verweven. Israël en de Verenigde Staten grepen de misbruikzaak aan om de hoofdaanklager en het Strafhof verdacht te maken. De vrouw werd op haar beurt weggezet als spion voor Israël, zij zou de hoofdaanklager in de val hebben gelokt.

Ook Khan zelf verbond de kwesties met elkaar. In interviews sprak hij van een „georkestreerde campagne”: een poging om hem af te zetten uit onvrede over de arrestatiebevelen voor Netanyahu.

NRC deed vorig jaar onderzoek naar de beschuldigingen en sprak met collega's, familieleden en vrienden van de 39-jarige advocaat. Hun verhalen, foto's en documenten ondersteunden de beschuldigingen. Ook bleek dat Strafhofmedewerkers de vrouw onder druk hebben gezet om geen klacht in te dienen. In de zomer van 2025 stapte een tweede vrouw naar voren die Khan van seksueel wangedrag beschuldigde.

De hoofdaanklager van het Strafhof is het gezicht naar de buitenwereld en bepaalt welke zaken in de rechtbank prioriteit krijgen. Hij of zij moet „van hoog moreel karakter” zijn, aldus het statuut.

MIGRATIEPACT

Walaa wacht al 2,5 jaar op haar gezin. 'Mijn jongste begint me te vergeten'

De nieuwe regels van het Europese migratiepact zullen ook gevolgen hebben voor gezinshereniging. Nieuwe asielaanvragen krijgen vanaf dat moment prioriteit. Voor de vijftigduizend zaken die al zijn ingediend, zullen de wachttijden verder oplopen.

Andreas Kouwenhoven

GOUDA

Elke avond videobelt Walaa met haar dochters in Syrië. De oudste is tien, de jongste vier. Soms kijkt haar jongste zwijgend naar het scherm. „Ik ben nu zo lang weg”, zegt Walaa, terwijl ze in een snackbar in een winkelcentrum in Gouda een glas sinaasappelsap drinkt, „dat de jongste me begint te vergeten.”

De 38-jarige moeder dacht iets goeds te doen voor haar gezin, toen ze in 2024 Syrië verliet. Het plan was eenvoudig: eerst asiel in Nederland krijgen, daarna haar man en twee dochters laten overkomen. „Zo ging dat altijd, met andere Syriërs”, zegt ze. „Eentje reist vooruit, daarna vraag je gezinshereniging aan.” Meestal reisden de mannen vooruit. Maar omdat Walaa een Europees studievizum wist te krijgen, en haar man niet, ging zij.

Tweeënhalf jaar na haar komst woont Walaa nog altijd in een asielaanvragerscentrum en wacht ze nog steeds op haar tweede gehoor bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Nadat zij aankwam, viel het Assad-regime in Syrië. Nederland zette de beoordeling van aanvragen uit Syrië stil. Sindsdien wacht ze.

Vanaf vrijdag zal dat wachten nog langer duren.

Dan treedt het Europese migratiepact in werking, de grootste hervorming van het Europese asielsysteem in een kwart eeuw. De bedoeling is om nieuwe asielaanvragen veel sneller af te handelen. Maar voor aanvragers die al in Nederland zijn, in totaal circa vijftigduizend asielaanvragers, heeft het pact het tegenovergestelde effect.

Nieuwe aanvragen prioriteit

De IND geeft prioriteit aan nieuwe asielaanvragen die vanaf 12 juni, onder de nieuwe regels van het pact, worden ingediend. Daarvoor gelden kortere beslistermijnen. Slechts een kwart van de beschikbare IND-medewerkers mag zich nog bezighouden met de vijftigduizend 'oude' zaken die al zijn ingediend. De wachttijden voor deze zaken zullen daardoor oplopen. Minister Bart van den Brink (Asiel, CDA) heeft gezegd dat het nog drie jaar zal duren voordat de achterstallige 'voorraad' is weggewerkt.

Het is, zei een COA-begeleider deze week in het AD, alsof je een winkel hebt waar een oude kassa staat met een lange rij gefrustreerde klanten ervoor. En dat daarnaast een nieuwe, razendsnelle kassa komt te staan, maar die is alleen bestemd voor klanten die niet de winkel binnenlopen.

COA en hulporganisatie Vluchtelingenwerk maken zich grote zorgen over de impact die dit gaat hebben op asielaanvragers zoals Walaa, die hierdoor dubbel worden ge-

De 38-jarige Walaa verliet Syrië in 2024. FOTO HEDAYATULLAH AMID

raakt. Behalve nog langer wachten, krijgen ze ook te maken met strengere regels.

Ze heeft al gehoord, zegt Walaa in de snackbar, dat het voor haar allemaal moeilijker zal worden. Ze probeert er zo min mogelijk aan te denken. „Alles wat ik te horen krijg, is toch steeds slecht nieuws. Dus ik doe mijn oren dicht, ik negeer het. Anders hou ik het niet vol.”

Ze probeert haar gedachten te verzetten door te werken; het geld dat ze verdient, stuurt ze naar haar gezin. Haar man verdient in Syrië omgerekend zo'n 90 euro per maand.

In Gouda voelt ze zich op haar plek. „Ze zijn hier aardig voor

nieuwe mensen”, zegt ze. „Ik heb inmiddels meer Nederlandse vrienden dan Arabische.” Die heeft ze gemaakt in buurtcentrum de Walvis, waar ze als vrijwilliger kookte voor ouderen. „Ze waren zo lief voor me, sommige ouderen begonnen zelfs Engels te leren om met mij te kunnen praten.”

Ondertussen nemen de problemen met het thuisfront toe. „In Syrië weten ze dat ik hier alleen zit. Ze praten er tegen mijn man over. „Waarom is jouw vrouw daar, en moet jij voor de dochters zorgen?”, vraagt zijn familie. Hoe meer ze praten, hoe gefrustreerder hij raakt.” Walaa heeft haar man uitgelegd „dat wij nu achterin de rij

staan in Nederland”.

Op zoek naar een A-status

De invoering van het migratiepact heeft grote gevolgen voor Walaa's wens om haar gezin naar Nederland te halen. Eerst moet ze nog asiel verleend krijgen. Dat is voor Syriërs sinds het einde van de oorlog steeds lastiger geworden: nog maar 6 procent van de aanvragen wordt ingewilligd. Walaa zou wel eens bij de uitzonderingsgroep kunnen horen: zij hoort bij een kleine religieuze minderheid, de Ismaili's, die nog altijd gevaar loopt in Syrië.

Als zij op grond hiervan asiel zou krijgen, zou dat tot vrijdag hebben betekend dat zij met haar gezin kan

worden herenigd in Nederland. Maar de invoering van het migratiepact verandert dat. Nederland krijgt hierdoor een 'tweestatusstelsel', dat vluchtelingen in twee groepen verdeelt. Mensen die persoonlijk gevaar lopen op vervolging in hun land, krijgen een A-status. Zij kunnen hun gezin nog steeds laten overkomen. Mensen die asiel krijgen omdat de situatie in hun land onveilig is, zonder dat zij zelf worden vervolgd, krijgen een B-status. En voor die groep - die varieert van een derde tot de helft van alle erkende vluchtelingen - wordt gezinshereniging aan banden gelegd.

Zij moeten eerst twee jaar wachten voordat zij überhaupt een aanvraag voor gezinshereniging mogen indienen. Daarna moeten zij nog beschikken over een eigen inkomen en een woning. Veel vluchtelingen zullen niet aan deze voorwaarden kunnen voldoen.

Voor Walaa is het een vooruitzicht waar ze niet aan wil denken. „Ik moet een A-status hebben”, zegt ze. Ze heeft dan ook een aanvullende reden voor haar vlucht opgegeven. Ze zou in Syrië ook een conflict hebben gehad met een strijder van een islamitische milite, die haar nog altijd zou achter-

COA en hulporganisatie Vluchtelingenwerk maken zich grote zorgen over de impact die dit gaat hebben op asielaanvragers

volgen. Ze is nog op zoek naar oude politiedocumenten om het conflict te kunnen bewijzen. Hierdoor zou zij dus ook persoonlijk gevaar lopen, waardoor ze in aanmerking zou komen voor een A-status.

Dat is precies waarvoor de IND en de rechtspraak hebben gewaarschuwd. Door het grote verschil tussen A- en B-vluchtelingen, wil straks iedereen een 'A' zijn. Waarvoorheen alleen afgewezen asielaanvragers in beroep gingen tegen de IND, is de verwachting dat straks ook mensen die asiel krijgen, gaan doorprocederen voor een betere status. Rechtsbanken, asielaanvragers en de IND zullen het hierdoor veel drukker krijgen. De IND gaat ervan uit dat driekwart van alle B-vluchtelingen naar de rechter stapen. De rechtspraak verwacht als gevolg van het migratiepact, inclusief het nieuwe statusstelsel, 19.000 extra zaken per jaar.

Walaa kan voorlopig niets anders doen dan wachten. „Ik maak me steeds grotere zorgen over mijn gezin, omdat het in Syrië niet veilig voor ze is.” Ooit zal het wachten voorbij zijn, zegt ze. Dat is ook wat ze tegen haar dochters zegt. „Elke avond belof ik ze: als jullie lang genoeg wachten, zullen jullie hier met mij zijn.”

BARCELONA

De 39-jarige Georgina zit op een stoepje in de Carrer de la Guadalupe, een straatje in het centrum van Barcelona, en kijkt van haar telefoon naar het politiebureau aan de overkant en weer terug. Haar lichtblauwe tas met madeliefjes steekt af tegen haar zwarte T-shirt en lange zwarte haren. Ze wacht op haar 15-jarige zoon, met wie ze een half jaar geleden uit Venezuela vertrok en die nu in het politiebureau is om een verblijfsvergunning aan te vragen. Haar eigen aanvraag heeft ze die ochtend ingediend.

Rondom Georgina, die haar achternaam niet wil geven omdat haar aanvraag nog in behandeling is, staan enkele tientallen mannen, vrouwen en kinderen in de rij voor het politiebureau, alleen en in groepjes. Sommigen hebben een stapeltje A4-tjes bij zich, anderen dragen mappen onder hun arm. Ook op andere plekken in Barcelona en in andere steden staan rijen bij gemeentebouwen, kantoren van de sociale zekerheid en de immigratiedienst.

Na weken van voorbereidingen en politieke discussies introduceerde de Spaanse premier Pedro Sánchez op 14 april de *regularización extraordinaria*, een tijdelijke 'buitengewone regularisatieprocedure' die in één klap ongeveer een half miljoen mensen zonder papieren moet legaliseren. Maandag 20 april was de eerste dag waarop mensen zich hiervoor konden melden - dat leidde direct tot rijen. Eind juni moeten alle aanvragen zijn behandeld.

BSN-nummer

In een opinieartikel in *The New York Times* legde de socialistische premier uit dat de regularisatie, die in de volksmond een generaal pardon wordt genoemd, rust op twee motieven. Het eerste is moreel, omdat Spanje als land van emigranten ook gastvrij moet zijn nu de Spaanse economie bloeit en mensen daarop afkomen. De tweede reden is „puur pragmatisch”, aldus Sánchez. „Het Westen heeft mensen nodig. De enige manier om achteruitgang te voorkomen, is door migranten zo ordelijk en doeltreffend mogelijk te integreren.”

Terwijl in vrijwel alle Europese landen het debat over migratie verhardt, besloot de regering-Sánchez daarom de migranten die al in Spanje wonen en vaak (zwart) werken te legaliseren, zodat ze formele rechten en plichten krijgen. Migratieminister Elma Saiz noemt

REPORTAGE GENERAAL PARDON

Spanje legaliseert een half miljoen migranten: 'Dit is dé kans voor heel veel mensen'

De Spaanse regering introduceerde half april een buitengewone regularisatieprocedure om 500.000 mensen zonder papieren te legaliseren. De motivatie achter de procedure is volgens de socialistische premier Sánchez zowel humanitair als praktisch. „Het Westen heeft mensen nodig.”

Door **Veerle Schyns** Fotografie **Lorena Ros**

de de regeling „een van de belangrijkste mijlpalen van deze regeerperiode”.

Mensen komen alleen in aanmerking als ze kunnen laten zien dat ze voor 1 januari 2026 in Spanje waren en dat ze er vijf maanden hebben gewoond, bijvoorbeeld met een huur- of energiecontract, medische afspraken of een inschrijving bij de gemeente (ook verkrijgbaar zonder vast woonadres). Ook moeten mensen aantonen dat ze geen strafblad hebben, noch in Spanje, noch in hun land van herkomst, noch in een ander land waar ze de vijf jaar voor hun komst naar Spanje hebben gewoond.

Bovendien moeten migranten aantonen van de volgende voorwaarden voldoen: ze moeten aantonen dat ze werken, een gezin met een minderjarig kind hebben, of zich in een aantoonbaar kwetsbare situatie bevinden. Als de aanvraag wordt goedgekeurd, krijgen migranten een BSN-nummer, recht op gezondheidszorg en een woon- en werkvergunning voor één jaar. Die geldt in Spanje, niet in de rest van de

De regularisatie betekent dat mensen in één keer volwaardig meedoen aan de samenleving

Marta Romay Yubero
communicatiemedewerker
Fundació Migra Studium

EU. Daarna kunnen ze doorstromen naar een van de bestaande asielprocedures in Spanje.

De regering verwacht dat ongeveer een half miljoen mensen in aanmerking komen. Volgens de Spaanse denktank Funcas verbleven vorig jaar ruim 800.000 mensen zonder geldige verblijfsvergunning in Spanje.

Er spelen ook andere overwegingen mee bij de regering, zegt Cecilia Estrada Villaseñor, onderzoeker aan het Instituut voor Migratiestudies aan de Pauselijke Universiteit van Comillas in Madrid, tijdens een videogesprek. „Het is belangrijk voor de overheid om te weten wie iedereen is. En er is een electoraal motief: de regularisatie is er in de eerste plaats gekomen omdat deze regering de stemmen van Sumar [een samenwerkingsverband van vijftien linkse partijen] nodig heeft. De regering zegt dat ze de mensen centraal willen stellen en dat juich ik toe, maar er moet ook gezegd worden dat Sánchez dit aanvankelijk niet van plan was.”

'Deu vos guard'

Het verzamelen van de vereiste documenten is de grootste uitdaging bij de aanvraag, vertelt Marta Romay Yubero. Ze is communicatiemedewerker bij Fundació Migra Studium, een stichting in het hart van de gotische wijk in Barcelona die hulp biedt aan migranten. Achter de metershoge toegangspoort begeleiden veertien medewerkers jaarlijks zo'n 1.200 mensen. Ze bieden onder meer taallessen, cv-trainingen en juridisch advies. Nu staat het de buitengewone regularisatie hoog op de agenda van de stichting, die is opgericht door jезуїeten. „*Deu vos guard*” - Catalaans voor 'moge God u beschermen' - staat op een tegeltje in de hal.

„Het was al een tijdje bekend dat deze regeling eraan kwam”, vertelt Romay. „Een paar weken geleden hebben we alle mensen die we begeleiden en die voor 1 januari in Spanje zijn aangekomen uitgenodigd voor een informatieavond. Daarna hebben we de verzamelde documenten doorgenomen. Nu de registratie open is, bellen we iedereen op volgorde van urgentie om het dossier in te dienen, afhankelijk van de

kwetsbaarheid en de verlooptdatum van de documenten.”

Het opvragen en behandelen van die documenten verloopt nog niet vlekkeloos. Bij de aankondiging van de regularisatie dreigden immigratieambtenaren te gaan staken omdat ze verwachtten de werkdruk niet aan te kunnen - die staking ging niet door vanwege nieuwe salarisaafspraken. Halverwege mei bleek dat duizenden mensen van wie de aanvraag was goedgekeurd, nog niet op zoek konden naar een baan omdat de toewijzing van hun BSN-nummer op zich laat wachten.

Het ingewikkeldste document? Dat is zonder twijfel het bewijs van een leeg strafblad, zegt Romay. Daarvoor moeten migranten naar een ambassade of consulaat en die zijn lang niet altijd in de buurt én ook niet op deze vraag bedacht. „Ik loop elke ochtend langs het consulaat van Marokko in Madrid en daar staan al weken rijen”, zegt Estrada. Voor sommigen is dat niet eens het grootste probleem. „Somalië heeft niet eens een consulaat in Spanje”, zegt een 29-jarige man uit Somalië bij het politiebureau. Zijn naam wil hij niet als vrijwel alle andere mensen in de rij niet geven.

Terwijl hij aan de blauwgebloemde vissershoe op zijn hoofd friemelt, vertelt de man over zijn reis naar Spanje, via Soedan, Libië en Italië, waar hij op zoveel racisme stuitte dat hij er niet wilde blijven. Omdat hij had gehoord dat het asielproces makkelijker was in Spanje, stapte hij op een vrachtwagen die hem naar Barcelona wilde brengen. Hij is hier nu drie weken en slaapt op straat, meestal in de buurt van het strand.

Over de voorwaarden van het regularisatieproces weet hij niets, Spaans of Catalaans spreekt hij niet. Hij is hier omdat hij zeker wil weten dat de afspraak doorgaat die hij telefonisch heeft gemaakt, voor begin juni. Hij heeft geen schriftelijke bevestiging gekregen en wil niet riskeren dat hij weken wacht op een afspraak die niet zal plaatsvinden. Een tolk helpt hem.

Minder een taal- en cultuurbarrière

In Nederland is een generaal pardon geen gangbaar instrument: het enige voorbeeld is 2007, toen zo'n 27.000 langdurig verblijvende asielpzoekers gelegaliseerd werden. Spanje kent een uitgebreide geschiedenis van generaal pardons, ingevoerd door zowel socialistische als conservatieve regeringen: deze buitengewone regularisatie is de zesde sinds de jaren tachtig. De meest recente legalisering vond plaats in 2005, toen bijna 600.000 mensen een verblijfsvergunning kregen.

Door dat pardon nam de werkgelegenheid onder migranten toe zonder die van Spanjaarden te veranderen, blijkt uit een vorig jaar gepubliceerde studie. Daardoor stegen de belastinginkomsten per geregulariseerde migrant met ongeveer 4.000 euro, zonder dat de overheidsuitgaven stegen.

Ook nu hamert de Spaanse regering in de overheidscommunicatie over de regularisatie op de economische voordelen. Volgens Sánchez heeft Spanje immigratie nodig om de vergrijzing tegen te gaan - met een gemiddelde van 1,1 kind per vrouw heeft Spanje een van de laagste geboortecijfers in Europa - en de pensioenen en de verzorgingsstaat te stutten. Ook wijst hij erop dat migranten sterk hebben bijgedragen aan de economische groei van Spanje, dat tot de snelst groeiende landen van Europa behoort. Recent bereikte de werkloosheid in het land het laagste punt sinds de economische crisis.

Daar is niet iedereen het mee eens. De Amerikaanse journalist Christopher Caldwell schreef in reactie op Sánchez ook een opinieartikel in *The New York*

De Venezolaanse Georgina en haar 15-jarige zoon hebben beiden een aanvraag voor een verblijfsvergunning ingediend.

Voor een politiebureau in Barcelona staan enkele tientallen mannen, vrouwen en kinderen in de rij om een verblijfsvergunning aan te vragen.

Times, waarin hij benadrukt dat het werkloosheidspercentage nog steeds rond de 10 procent ligt - hoog in vergelijking met andere landen - en dat de Spaanse economie teveel rust op toerisme en laaggeschoolde arbeid.

Ook de Spaanse politiek is verdeeld over dit onderwerp. Toen een petitie voor het generaal pardon door meer dan 600.000 mensen ondertekend werd, gesteund door de Katholieke Kerk en de migrantengemeenschap in het land, was de conservatieve Volkspartij, de tweede partij van Spanje, voor. Maar later draaide de partij. Partijleider Alberto Núñez Feijóo zei dat het plan „de overheidsdiensten zou overbelasten” en dat „illegaliteit wordt beloond in socialistisch Spanje”. De radicaal-rechtse partij Vox gaat verder door te spreken van „een migratie-invasie”, de partij vecht de regularisatie aan bij het Hoogerechtshof. De minderheidsregering van Sánchez heeft het generaal pardon daarom per decreet ingevoerd.

In Spanje is de houding tegenover migranten over het algemeen positiever dan in andere Europese landen, zegt migratie-onderzoeker Estrada. Dat komt deels doordat immigranten uit Latijns-Amerika minder een taal- en cultuurbarrière hebben. Maar de polarisatie in Spanje krijgt het migratiedebat ook steeds meer in zijn greep, ziet Estrada. Uit een recente peiling van *El País* blijkt dat 38 procent van de bevolking positief naar de maatregel kijkt, 22 procent is neutraal, en 33 procent is er fel tegen.

Enthousiasme en nervositeit

In de vergaderzaal van Migra Studium legt Romay uit wat het generaal pardon voor de migranten verandert. „Zodra de aanvraag is ingediend mogen mensen al legaal werken, na de acceptatie van de aanvraag wordt dat geformaliseerd. Dat betekent dat mensen niet meer zomaar ontslagen kunnen worden of onder het minimum betaald krijgen, omdat ze arbeidsbescherming genieten, én dat ze belasting betalen. Het betekent dat mensen in één keer bijna volwaardig meedoen aan de samenleving - al mogen ze nog niet stemmen bij de nationale verkiezingen.”

De regularisatie vindt ze dan ook een goede zet. „Alle organisaties zetten zich hier met hart en ziel voor in, dit is dé kans voor heel veel mensen.” Bij de mensen die Migra Studium begeleidt, bespeurt Romay veel enthousiasme, maar ook nervositeit. „Dit moet maar net lukken, denken ze. En dat snap ik ook, zo'n regeling is er al twintig jaar niet geweest.”

In de menigte bij het politiebureau maakt Georgina zich niet zoveel zorgen. Ze is in november met haar 15-jarige zoon en 11-jarige dochter naar Spanje gekomen omdat ze zich door haar uitgesproken steun voor de Venezolaanse oppositieleider en Nobelprijswinnaar Maria Corina Machado niet meer veilig voelde. Haar 15-jarige zoon was een paar maanden eerder vertrokken naar Spanje, waar Georgina's moeder al jaren woont, omdat er geruchten gingen dat de Maduro-regering jonge mannen wilde ronselen voor het leger.

Georgina is blij met het generaal pardon én met de strenge controle van het strafblad. „Het moet hier niet onveilig worden”, zegt ze. Ze verwacht dat ze ook zonder het generaal pardon wel in aanmerking was gekomen voor een verblijfsvergunning, maar is blij dat de regulatieprocedure het proces verkort. „Dit gaat 100 procent zeker lukken”, zegt ze. Als haar 15-jarige zoon met een paarse map onder zijn arm naar buiten komt, slaat ze haar armen om hem heen en drukt ze hem dicht tegen zich aan.

Advertentie

Branded content

Brightlands

Op weg naar de duurzame industrie van morgen

In Limburg vindt de Nederlandse transitie naar een circulaire toekomst plaats. Brightlands Chemelot Campus speelt een centrale rol in deze revolutie.

Deze campus is een innovatief ecosysteem in de wereld van circulaire chemie. Hier wordt gewerkt aan een fundamentele omslag: als je aan het begin van

de keten met circulaire grondstoffen werkt, kun je in een keer de hele keten circulair maken.

Scan de QR-code en lees het dubbelinterview met Kees van Haasteren, ceo Chemelot Industrial Park, en Astrid Boeljen, ceo Brightlands Chemelot Campus. brightlands.com

REPORTAGE DE 'PENSIOENWERELD'

Pensioenprofessionals hebben juist nu behoefte om 'met elkaar te sparren'

Pensioenfondsen besturen is er niet makkelijker op geworden, klinkt het vanuit pensioenprofessionals tijdens een evenement. De bestuurders die de komende maand overgaan naar een nieuwe pensioenstelsel ontbreken. „Zij zijn te druk.“

Eva Smal

ZEIST

WTP. RPO. MVB. In het congrescentrum van verzekeraar Achmea in Zeist vliegen de afkortingen door de lucht. En geen van de aanwezigen heeft uitleg nodig over de betekenis ervan.

In de zaal zitten dan ook, op uitnodiging van de coöperatieve verzekeraar en pensioenbelegger, 180 'professionals' uit de pensioenwereld. Zij weten dat WTP 'Wet toekomst pensioenen' betekent, die gaat over de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel - ze zijn er al allemaal heel druk mee.

En ze weten dat het RPO, het risicopreferentieonderzoek onder individuele deelnemers aan hun fondsen, een belangrijke rol speelt in dat nieuwe stelsel. Omdat deelnemers op meer individuele basis voor hun pensioen gaan sparen, en pensioenfondsen goed moeten inschatten welke manier van beleggen bij ieders persoonlijke situatie past. En de bezoekers weten ook allemaal wat 'MVB' is: ze beheren miljarden aan pensioeninleg en zijn dagelijks bezig met Maatschappelijk Verantwoord Beleggen.

De bezoekers, die miljarden aan pensioeninleg beheren, weten allemaal wat 'MVB' is

De 'licht zakelijk' geklede bezoekers - bijna niemand draagt een volledig pak; veel jaszies met spijkerbroek bij de mannen, gympen onder kleurige ensembles bij de vrouwen - werken bij Nederlandse pensioenfondsen, of zitten in het bestuur ervan. Dit zijn de 'institutionele beleggers' over wie het vaak gaat in de krantenkolommen. Op hun naamkaartjes is te lezen dat ze de pensioenfondsen van onder meer schoonmakers, dierenartsen, vervoer, recreatie en fysiotherapeuten vertegenwoordigen. Ook lopen er mensen rond van de bedrijfspensioenfondsen van Shell, ABN Amro, IBM en Atos.

De meeste aanwezigen zijn op een of andere manier klant van Achmea. De financiële instelling, ook bekend van verzekeringsmerken als Zilveren Kruis en Centraal Beheer, biedt pensioenfondsen allerlei diensten. Vermogensbeheer, hulp bij communicatie met deelnemers, duurzaambeleggingsadvies, mogelijkheden om in vastgoed en hypotheek te investeren.

Pensioenwereld is klein

Nu wil Achmea graag dat klanten meer diensten afnemen, maar het doel van deze middag is „uitwisseling van ideeën en ervaringen“,

Bezoekers van de dag voor pensioenprofessionals in Zeist. FOTO'S SIMON LENSSENS

zegt Achmea-bestuurslid Daphne de Kluis, verantwoordelijk voor ODV: ouderdagsvoorziening. Vlak voor de tiende editie van het Achmea Zomerevenement begint, vertelt ze de verslaggever dat pensioenfondsbestuurders, gegeven de overgang naar het nieuwe stelsel, er veel behoefte aan hebben „met elkaar te sparren en inspiratie op te doen“.

Dat blijkt. Aan de statafels wordt, tussen de inspiratiesessies van Achmea over beleggen en WTP door, druk geconverseerd. Doorgaans staan hier lage tafels, maar om 'uitwisseling' te bevorderen, zijn die nu vervangen door hoge exemplaren.

„In de pensioenwereld is sowieso veel formeel en informeel contact“, zegt Anisa Salomons, die aan zo'n tafel staat. Ze is extern adviseur van Pensioenfonds APF, dat het pensioen uitvoert voor AkzoNobel en de afgesplitste onderdelen Nouryon, Nobian en Salt. „Het is bovendien een kleine wereld. Er lopen hier vele kennissen en oud-collega's rond.“

Veel bestuurders hebben weer nevenfuncties bij andere fondsen, en aan goede pensioenprofessionals wordt veel getrokken. Mario Hooghiemstra kan dat beamen. Hij werkte in het verleden bij Achmea en bij Blue Sky Group, dat door Achmea werd overgenomen. Nu is

hij verantwoordelijk voor het duurzamebeleggingsbeleid van PNO Media, het pensioenfonds van onder meer de omroepen. Terwijl de catering hapjes aanvoert, wil hij graag vertellen over beleggingsbeleid en waarom hij hier is. „We wisselen hier ideeën uit. We worstelen veelal met dezelfde problemen, dan is het fijn om te sparren.“

Pensioenfondsen besturen is er niet makkelijker op geworden, zegt Maureen Schlejen, directeur van vermogensbeheertak Achmea Investment Management. „Wet- en regelgeving nemen toe, zowel vanuit Europa als vanuit Nederland. Je heb te maken met de onrustige geopolitiek, die invloed heeft op je beleggingen. Sowieso is de vraag: waar beleg je wel in en waarin niet? Dan moet je nadenken over technologie: alle pensioenfondsen kijken nu hoe AI processen kan verbeteren, efficiënter maken. En uiteraard moeten ze ook nog hun achterban consulteren en dat weer meewegen in al hun beslissingen.“

'Invaren' is zwaar werk

Het zwaarst weegt nu de overgang naar het nieuwe stelsel. „Pensioenbestuurders die komende maand gaan invaren, zijn hier echt niet hoor. Die hebben geen tijd voor zo'n bijeenkomst“, lacht Walther Schapendonk, uitvoerend bestuurslid van Pensioenfonds Schoonmaak. 'Invaren' is jargon voor het omzetten van de oude ge-

zamenlijke pensioenpot naar het nieuwe systeem, waarin iedereen een eigen potje krijgt. Precies bepalen hoeveel in welke potje gaat, is een precieze operatie.

Een aantal klanten van Achmea is al over, zoals het schoonmaakfonds waar Schapendonk werkt: „Het was een zwaar jaar, je doet zoiets met relatief weinig mensen. En je wilt het zo goed mogelijk verdelen, het voor iedereen goed doen.“

Hij en zijn collega Tarik Uçar zijn gaarne bereid hun ervaringen deze middag te delen - bijvoorbeeld over de gesprekken met De Nederlandsche Bank. Deze toezichthouder kijkt streng mee of het invaren rechtvaardig gaat. Uçar: „Delen van kennis is echt normaal.“

De netwerkbijeenkomst in Zeist is niet de enige - zo volgt deze maand nog een groot congres van *PensioenPro*, vakblad voor de sector, waarbij de awards voor beste pensioenfonds worden toegekend. Schapendonk en Uçar denken met hun pensioenfonds een goede kans te maken vanwege hun AI-app Textbuddy. Daarmee kan de achterban in de schoonmaaksector in twintig talen de brieven van hun pensioenfonds vertalen of laten versimpelen. WTP, RPO en MVB komen er dan niet meer in voor. Uçar: „En ook van die app hopen we dat andere pensioenfondsen 'm overnemen. We zijn echt geen concurrenten.“

Schade na de brandstichting en de explosie bij een synagoge in Rotterdam. FOTO ROBIN UTRECHT/ANP

RECHTSAAK

Hadden de verdachten nu wel of geen terroristisch motief?

Dinsdag was de eerste proformazitting in de zaak tegen zes verdachten van aanslagen bij Joodse instellingen in Nederland.

Jan Meeus

ROTTERDAM

Twee jonge verdachten van de aanslag op een synagoge in Rotterdam staan bij de start van hun strafzaak stilte op de gang, in afwachting van de rechters. Af en toe gluren ze op hun telefoon. Bij een van de twee is zijn enkelband zichtbaar, hij draagt een korte broek. Tieners zijn het, zonder strafblad. Maar ze worden wel in verband gebracht met terrorisme.

Samen met nog twee andere jongens uit Tilburg, die deze dinsdag ook voor moeten komen, zijn ze in de nacht van 13 maart 2026 in een auto naar Rotterdam gereden. Daar hebben ze bij een synagoge met een Cobra en een fles benzine een explosie veroorzaakt. Daarna moesten ze dat nog een keer doen, bij een andere synagoge in Rotterdam. Maar daar werden ze gepakt.

De vier uit Tilburg zouden samen met twee andere verdachten, die de zaak hadden voorbereid, 3.000 euro krijgen. Maar ze werden nog diezelfde nacht aangehouden door de politie. De twee andere verdachten zijn enkele weken later aangehouden in hun woonplaats, respectievelijk Amsterdam en Tilburg. Zij hadden een meer aansturende rol.

De voorlopige hechtenis van de twee jongens is eind mei in alle stilte geschorst. Opvallend voor verdachten die volgens het Openbaar Ministerie betrokken zijn geweest bij een aanslag op een Joodse instelling, gepleegd met terroristisch motief. Hoe kan het dat die twee op vrije voeten zijn?

Een cruciale beslissing

Als de Rotterdamse rechtbankvoorzitter Jacco Janssen dinsdagmiddag de zitting opent, ziet hij vijf verdachten zitten. De jongens die zijn geschorst en de drie verdachten die nog wel in voorlopige hechtenis zitten. De zaak van de zesde verdachte wordt later achter gesloten deuren behandeld, hij is als enige nog minderjarig.

Uit een toelichting van het Openbaar Ministerie blijkt dat tijdens een besloten zitting van de raadkamer van de rechtbank een cruciale beslissing is genomen die de schorsing van de twee verdachten in context plaatst. De twee hebben - net als de andere twee inzittenden van de auto - bij de politie bekend dat ze die aanslag hebben gepleegd.

En dat is niet zo gek. Er is overweldigend bewijs, stelt het OM, in de vorm van chatberichten, camerabeelden, DNA-resultaten, locatiegegevens en getuigenverklaringen. Maar de jongens ontkennen dat ze wisten dat hun doelwit twee Joodse gebedshuizen betrof. Voor hen was dit niet meer dan een klusje voor geld.

Mede daarom oordeelde de raadkamer dat er onvoldoende aanwijzingen waren voor terroristisch motief. En mede op basis daarvan is de

voorlopige hechtenis van twee van de vier aanslagplegers geschorst. Ze hadden geen idee van de ideologische motieven van het brein achter de aanslag: Mohammad Al-Saadi.

Deze 32-jarige Iraakees is volgens de FBI de man achter Harakat Ashab al-Yamin al-Islamiya, een groepering die op 9 maart 2026 een heilige oorlog uitriep tegen Israël en de Verenigde Staten vanwege de bombardementen op Iran. Nog geen uur na de aanslag in Rotterdam zijn beelden daarvan gedeeld op een Telegram-kanaal dat aan deze groep wordt gelinkt. De naam van Al-Saadi valt dinsdag niet in de Rotterdamse rechtbank.

Terroristisch motief

Hoewel het OM stelt dat er geen bewijs is gevonden voor ideologische motieven van de zes Nederlandse verdachten, wil ze hen toch vervolgen voor terrorisme. Deze jongens, stelt het OM, hadden wel degelijk moeten weten dat sprake was van terreur vanwege de gekozen doelen: twee synagogen.

In juridische termen is volgens het OM sprake van 'noodzakelijkheidsbewustzijn'. De advocaten van de verdachten bestrijden dat. Enkelen van hen stelden tijdens de zitting dat ze hun cliënt moesten uitleggen wat een synagoge is.

Gezien die discussie is het volgens echtbankvoorzitter Janssen jammer dat de raadkamer al eerder in beslotenheid heeft geoordeeld over de vraag of hier sprake is van een terroristisch oogmerk. „Dat is niet alleen juridisch, maar ook maatschappelijk een belangrijk thema dat juist daarom tijdens de

inhoudelijke behandeling aan de orde moet komen“, aldus Janssen.

Hij wordt, dankzij een slimme juridische tourture van het OM, op zijn wenken bediend. Omdat nog geen sprake is van een definitieve verdenking, kan het terroristisch motief opnieuw worden toegevoegd aan de tenlastelegging. En dat doet het OM dan ook.

Omdat twee van de vier uitvoerders al zijn geschorst, schorste Janssen ook de voorlopige hechtenis van twee andere verdachten. Er zit nu nog een verdachte vast: een 23-jarige Amsterdammer die de uitvoerders zou hebben aangestuurd. Zijn ontkening overtuigde de rechtbank nog niet. De zaak gaat waarschijnlijk in juli verder.

Advertentie

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Consumenten

Kunst & Antiek

TE KOOP GEVRAAGD klassieke of antieke auto's ook defect
Venema Antiques & Classic Cars
Rijksweg 17 te Dremp. Geopend op afspraak 06-53331279
info@venemaantiques.nl
www.venemaantiques.nl

WILT U ADVERTEREN?

Surf dan naar onze website
www.zadkinemedia.nl

Contact

Personal Dating

Vind zonder te zoeken.

Zonder swipen. Zonder matchmaker. Eindelijk liefde.

www.zuza.nl €49 eenmalig, 12 weken gratis matching

INTERVIEW **DARINE DANDACHLY** DIRECTEUR LIBANEES KINDERZIEKENHUIS

Israëliisch geweld put Libanese zorg uit. 'We moeten ons toch staande houden'

De aanhoudende Israëliische aanvallen op Libanon richten zich ook op ziekenhuizen en hulpverleners. Het Libanese zorgsysteem kan dat niet aan, zegt de directeur van een organisatie die ernstig gewonde kinderen helpt.

Cosette Molijn

BEIROET

De zorg in Libanon staat onder grote druk door continue aanvallen vanuit Israël. Afgelopen anderhalve week liepen drie ziekenhuizen in het zuiden van Libanon grote schade op door Israëliische bombardementen, waarbij zorgpersoneel werd gedood en gewond raakte. Meerdere ziekenhuizen in Zuid-Libanon kunnen momenteel alleen nog spoedeisende zorg verlenen, en bijvoorbeeld geen verloskundige zorg meer.

„We hebben geen keus dan ons staande te houden”, zegt Darine Dandachly, uitvoerend directeur van het Ghassan Abu Sittah Children's Fund, in het kantoor in Beiroet. Ze ziet hoe de zorg in Libanon steeds meer in de knel komt en de verantwoordelijkheden voor haar en haar collega's toenemen. De organisatie, mede-opgericht door de Palestijns-Britse chirurg Ghassan Abu Sittah, neemt de zorg van de meest complexe en ernstig gewonde kinderen en hun familie op zich. Daarnaast worden er momenteel kinderen van zeventien gezinnen uit Gaza behandeld.

Dandachly: „Het valt ons zwaar, maar het gaat vooral om de mensen die hun huis, leven of familie verliezen.”

Sinds begin maart zijn in Libanon ruim achthonderd kinderen gewond geraakt en ruim tweehonderd gedood. Nadat Israël en de Verenigde Staten de oorlog tegen Iran begonnen, escaleerde ook de oorlog tussen Israël en Hezbollah. Ondanks een staakt-het-vuren dat in april werd afgesproken, blijft Israël vooral Zuid-Libanon dagelijks bombarderen.

De oorlog raakt ook zorgverleners zelf. De afgelopen drie maanden doodde het Israëliische leger ruim 130 hulpverleners, bijna allemaal paramedici, volgens het Libanese ministerie van Volksgezondheid. „Wij weten hier in Beiroet ook niet of we veilig zijn, of wat er met vrienden of familie elders in het land zal gebeuren”, zegt Dandachly. „Huizen en dorpen van collega's zijn volledig vernietigd.”

Hoe verschilt de situatie nu met de oorlog in 2024?

„De verwondingen zijn nog veel ernstiger en levensbedreigender. In 2024 zagen we ook veel buikletsel, amputaties en hoofdwonden. Nu hebben meer mensen en kinderen dit allemaal tegelijkertijd. Daarnaast worden nu vaak gehele gezinnen gedood.”

Abdinasir Abubaker, de Libanese vertegenwoordiger voor de Wereldgezondheidsorganisatie, waarschuwde vorige week ook voor het verhoogde risico op de versprei-

Het **Jabal Amel Ziekenhuis** in de stad Tyre in het zuiden van Libanon raakte vorige week beschadigd door een Israëliische aanval. FOTO'S AZIZ TAHER/REUTERS, ADRI SALID/GETTY IMAGES

ding van infectieziekten zoals cholera in de ruim zeshonderd opvangplekken voor ontheemden.

Kan het Libanese zorgsysteem dit aan?

„Nee, zeker niet doordat de oorlog zich ook richt op de zorg. Medici doen nog steeds hun best in het zuiden, maar er zijn tekorten aan hulpmiddelen, apparatuur en medicijnen. De zorg verplaatst zich steeds meer noordwaarts. En de overheid en gewone ziekenhuizen kunnen dit niet alleen, omdat het land de financiële middelen niet heeft. Dat is waarom wij dit werk doen.”

„En dan hebben we het nog niet eens over het trauma waar deze kinderen en gezinsleden mee moeten leven en de ondersteuning die ze nodig hebben. Deze oorlog heeft hun alles afgenomen: familie, schoolvrienden, huizen, dor-

De verwondingen zijn ernstiger en levensbedreigender dan in 2024

pen, herinneringen en ledematen. Littelkens tekenen ze voor het leven. Na de behandeling kunnen ze soms nergens terecht. Opvangplekken zijn niet hygiënisch genoeg, waardoor er kans is op infecties. Ze moeten jarenlang revalideren en hebben psychotherapie, spraaktherapie enzovoorts nodig.”

Waar zijn jullie de afgelopen maanden mee bezig geweest?

„Sinds maart hebben hier 61 kinderen in totaal 250 nachten op de intensive care voor kinderen gelezen. We hebben een team van sociaal werkers, therapeuten en artsen, die betrokken zijn bij het hele proces dat daarbij komt kijken.”

„Er is nu bijvoorbeeld een gezin van wie de moeder en drie dochters lang in het ziekenhuis lagen. De jongste was direct bij de aanval in de Bekaa-vallei gedood. Haar drie zusjes wisten dit nog niet. Na een lange tijd op de IC te hebben gelezen, overleed ook de moeder. Ik ben zelf naar het mortuarium gegaan, heb overlegd met het leger, het Rode Kruis en gemeenten om uit te zoeken hoe we de moeder veilig konden vervoeren zodat ze in hun dorp begraven kon worden. Het idee je geliefden niet te kunnen begraven in hun eigen dorp, hun grond, maar in een van de tijdelijke begraafplaatsen, is nog een enorm drama.

„Gelukkig lukte dit uiteindelijk wel. Maar toen moesten we ons voorbereiden op hoe we samen met de vader zijn andere drie dochters zouden vertellen dat hun moeder en zusje waren omgekomen.”

BIODIVERSITEIT

Zoetwaternatuur gaat weer achteruit

Zoetwaterdieren in Nederland lijden onder milieuvervuiling, klimaatverandering en invasieve exoten.

Luuk van der Sterren

AMSTERDAM

Lange tijd ging het steeds beter met de biodiversiteit in Nederlandse rivieren, beken en meren. Maar die trend is gestopt, waarschuwen het Wereld Natuur Fonds (WWF-NL) en natuurorganisaties SoortenNL en Sovon dinsdag in het tweejaarlijkse Living Planet Report. Het herstel van de biodiversiteit in de Nederlandse zoetwaternatuur is volgens de organisaties gestagneerd, of gaat op veel plekken zelfs achteruit.

De organisaties baseren hun waarschuwing op onderzoek naar de populatietrends van 176 diersoorten in „rivieren, beken, moerassen, plassen, vennen en hoogvenen”. In de twintigste eeuw gingen die populaties door milieuver-

De biodiversiteit in de zoetwaternatuur gaat op veel plekken achteruit

vuiling hard achteruit. Dankzij succesvol milieubeleid in de tweede helft van die eeuw kwamen de dieren weer terug: tussen 1990 en 2025 groeide de totale populatie zoetwaterdieren volgens de natuurorganisaties met 60 procent. Op land ging het destijds minder goed: daar nam het aantal dieren met zo'n 30 procent af.

Inmiddels is het biodiversiteitsherstel in beken en rivieren echter weer „omgeslagen in achteruitgang”, schrijven de natuurorganisaties. Dat heeft verschillende oorzaken. In de beken en rivieren kampen dieren met een verlies van natuurlijke oevers en een overschot aan gif; in plassen en sloten is het waterpeil regelmatig

Rivierkreeften beschadigen de flora en fauna in Nederlandse wateren. FOTO JEROEN JUMELET / ANP

te hoog of juist te laag. Ook bevatten sloten veel bestrijdingsmiddelen.

Blijvende bedreigingen

Verder noemen de organisaties „blijvende en groeiende bedreigingen” zoals medicijnresten, PFAS en klimaatverandering als problemen. Inheemse soorten hebben daarnaast te lijden onder invasieve exo-

ten. Omdat deze dieren amper natuurlijke vijanden hebben in de Nederlandse natuur, komen ze in grote getale voor en vreten sloten en vennen leeg.

Nederland is een waterrijk land, maar koestert zijn zoetwaternatuur onvoldoende, zegt Judy Koppenjan (expert Nederlandse natuur bij WWF-NL) in de aankondiging van het rapport. Dit terwijl deze na-

tuur volgens Koppenjan „aan de basis ligt van ons drinkwater en onze klimaatveiligheid”.

De vraag is volgens Koppenjan dan ook niet of Nederland de zoetwaternatuur sneller moet beschermen, maar hoe. „Decennia geleden was de waterkwaliteit zo slecht dat elke maatregel direct winst opleverde. Dit laaghangende fruit is inmiddels geplukt. Voor echt herstel moeten we een heel watersysteem herstellen.”

Volgend jaar moet Nederland voldoen aan de Europese regels voor waterkwaliteit (de Kaderrichtlijn Water of KRW). Het lijkt onwaarschijnlijk dat Nederland die deadline haalt: op de meeste plekken is de waterkwaliteit ver onder de maat, en er zit al jaren amper verbetering in de situatie.

SOCIALE MEDIA

Ouderen zijn vatbaarder voor misinformatie

Mensen die zich vooral baseren op sociale media geloven eerder nepnieuws over wetenschap, maar er zijn verschillen per leeftijd.

Sjoerd de Jong

AMSTERDAM

Mensen die veel tijd doorbrengen op sociale media en geen andere bronnen raadplegen zijn vatbaarder voor misinformatie dan mensen met een gevarieerder 'informatiediet'. Maar het gebruik van sociale

media leidt niet 'vanzelf' tot minder vertrouwen in de wetenschap.

Dat blijkt uit *Wikken en weten*, onderzoek van het Rathenau Instituut naar een verband tussen misinformatie, sociaalmediagebruik en vertrouwen in de wetenschap. Het Haagse onderzoeksinstituut deed een representatieve steekproef onder 8.437 Nederlanders en organiseerde zeven focusgroepen in Amsterdam en Enschede met in totaal 39 deelnemers, gevarieerd in leeftijd, geslacht en opleiding.

Een van de bevindingen luidt dat er geen directe relatie is tussen sociaalmediagebruik en vertrouwen in de wetenschap: het laatste

stijgt of daalt niet naarmate mensen langduriger op sociale media zitten. Belangrijker is of mensen zich voor hun informatie over wetenschap alleen baseren op sociale media én of ze een bepaalde grondhouding hebben tegenover instituties of de wetenschap. Relevant daarbij zijn *offline* factoren als leeftijd, opleiding, vriendenkring en persoonlijke ervaringen, bijvoorbeeld „contact in verband met hun gezondheid met artsen”.

Persoonlijke kenmerken

Geloof in misinformatie ('oneigenlijke claims' die haaks staan op de wetenschappelijke consensus)

stijgt voor bepaalde groepen wel naarmate meer tijd wordt doorgebracht op sociale media. Dat geldt vooral voor mensen boven de 45 jaar, praktisch opgeleid, mensen die toch al een lage dunk van wetenschap hadden en mensen die zich vooral baseren op wat ze erover lezen op twee sociale podia, Facebook en X. Ook uit Amerikaans onderzoek blijkt dat ouderen vatbaarder zijn voor wetenschappelijke misinformatie en die ook vaker delen. Een mogelijke verklaring is dat zij minder „digitaal geletterd” zijn en *fake* berichten minder snel herkennen dan jongeren.

Omdat persoonlijke kenmerken

zo belangrijk zijn kan „alarmisme” over misinformatie over wetenschap volgens het Rathenau een averechts effect hebben en voldoet het niet om die te bestrijden met *fact checks*. Het rapport pleit daarom vooral een brede aanpak van zorgverleners, overheden en media specifiek gericht op groepen die het meest ontvankelijk zijn voor misinformatie, zoals ouderen. Daar hoort stimuleren van een „divers informatiediet” bij. Ook zou de overheid een meldpunt kunnen instellen. Politici dienen „het goede voorbeeld” te geven door zelf geen wetenschappelijke misinformatie te verspreiden.

PLANETAIRE GRENZEN

Is de 25-urige werkweek die Piketty voorstelt een goed idee?

Deskundigen reageren op het idee van de Franse econoom Piketty om drastisch korter te gaan werken. Wat de ene expert een „haalbare visie“ vindt, noemt de ander een „eco-socialistisch plan“ dat „integraal in de prullenbak mag“.

Wouter van Noord

AMSTERDAM

Een werkweek van 25 uur per week, met 12 weken vakantie per jaar. Volgens de Franse econoom Thomas Piketty is dat een van de beste manieren om een economie te creëren die zowel binnen de grenzen van de planeet blijft, als de ongelijkheid tussen landen drastisch verkleint. Dat plan presenteerde hij met andere onderzoekers, en NRC interviewde hem daarover. Volgens hem is korter werken een manier om de CO₂-uitstoot te beperken en zo binnen de grens van 2 graden opwarming te blijven. Is zo'n 25-urige werkweek een goed idee? En is het haalbaar? NRC vroeg het diverse experts.

PAYAL ARORA

‘Minder werken is een privilege’

„Het idee van een 25-urige werkweek om binnen de planetaire grenzen te blijven, is aantrekkelijk in al zijn eenvoud. Maar die eenvoud kan ook een vorm van privilege zijn. Het voorstel gaat er namelijk vanuit dat werk vooral een individuele keuze is. Voor een groot deel van de wereldbevolking is dat niet zo. Een alleenstaande moeder in Nairobi, een verpleegkundige in Manila, een bijlesdocent in Seoel of een zorgmedewerker op het Nederlandse platteland hebben vaak niet meer banen omdat ze zo houden van een overwerkcultuur, maar omdat ze simpelweg moeten overleven. Velen van hen onderhouden een uitgebreide familie, lossen schulden af of vangen het tekortschieten van sociale vangnetten op. Hun arbeid houdt hele zorgnetwerken overeind.

„De klimaatcrisis is urgent, maar door de

arbeidstijd te verkorten, dreigen we een systemisch probleem te behandelen alsof het om een rooster technische uitdaging gaat. Het weerspiegelt een nogal lineaire logica: minder werken, minder consumeren, minder uitstoten. Toch vraagt duurzaamheid een bredere blik. De moeilijkere vragen gaan over hoe waarde wordt verdeeld, waarom cruciale beroepen onderbetaald blijven, hoe we een cultuur van repareren in plaats van wegwerpen opbouwen, en hoe samenlevingen welzijn kunnen loskoppelen van eindeloze consumptie.

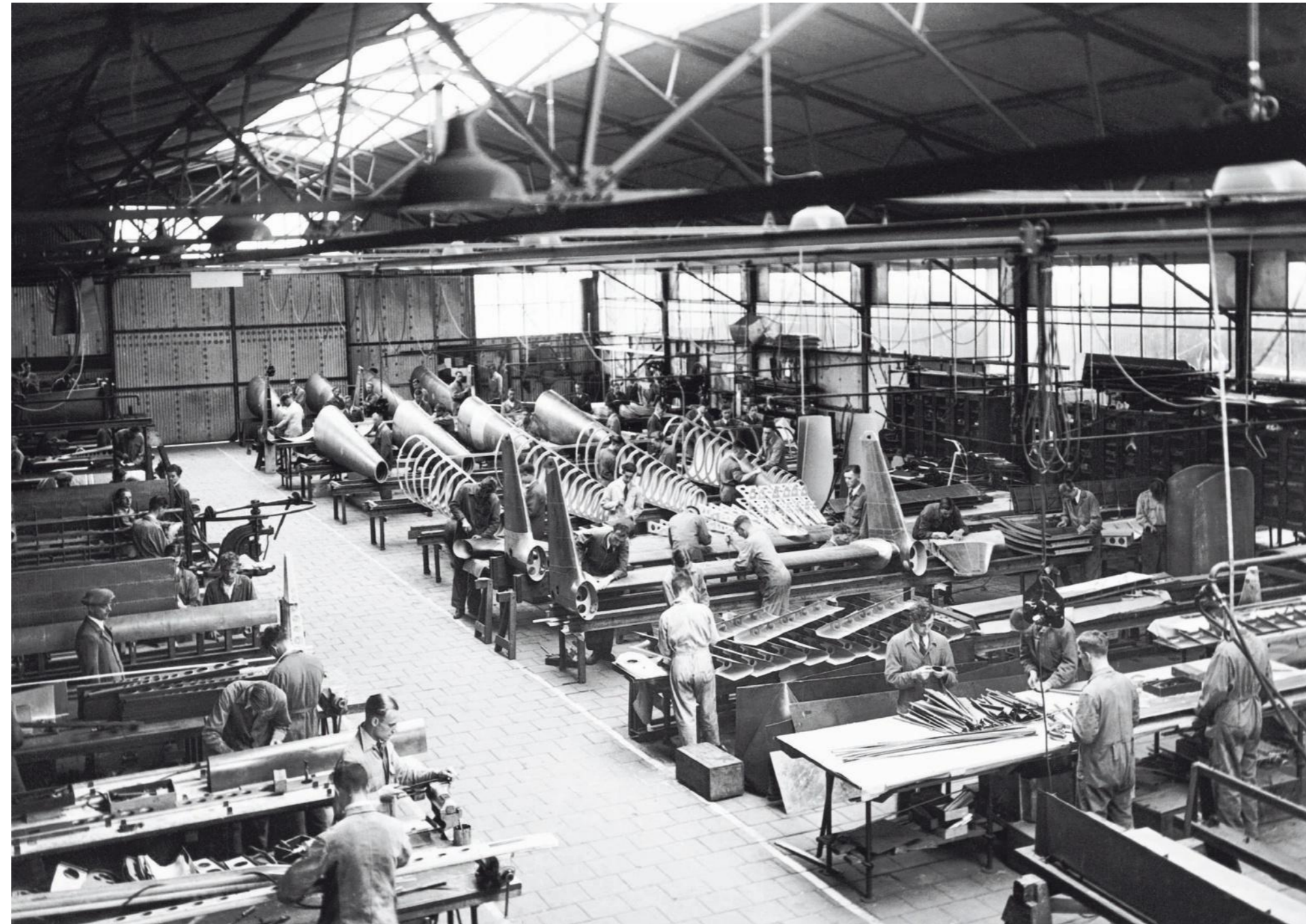
„De uitdaging is niet simpelweg minder te werken. Het gaat erom economieën zo in te richten dat mensen goed kunnen leven terwijl ze minder consumeren, zonder de kosten van de ecologische transitie af te ventelen op degenen met de minste keuzemogelijkheden. Klimaatoplossingen die alleen werken voor de welgestelden, zijn uiteindelijk noch duurzaam, noch rechtvaardig.“

FABIAN DEKKER

‘Minder werken kan leiden tot zingevingscrisis’

„Thomas Piketty ziet een kortere werkweek als een manier om klimaatschade te beperken. Een bijzonder interessante gedachte. Er zijn namelijk studies bekend dat korter werken leidt tot een verbeterd welzijn, en de productiviteit hoeft er zeker niet onder te lijden. Zijn perspectief heeft echter twee beperkingen. Allereerst is dit voor de Nederlandse situatie veel minder van toepassing, omdat ongeveer de helft van de werkende beroepsbevolking al in deeltijd werkt.

„Daarnaast denk ik dat Piketty een belangrijk aspect van betaald werk over het hoofd ziet: de sociale functie. We willen domweg graag werken, ook de jongste ge-

De fabriek van vliegtuigbouwer Fokker in Amsterdam, in de jaren dertig. De werkweek is in ruim een eeuw korter geworden, van ongeveer 70 uur naar zo'n 30 uur. FOTO GETTY IMAGES

neratie werkenden hecht daar erg veel waarde aan, blijkt uit onderzoeken. Betaald werk geeft mensen een doel, status en zingeving in het leven. Mensen voelen zich zonder betaald werk of in kleine deeltijdbanen eerder uitgesloten. Bekend is ook dat informele arbeid doen, zoals vrijwilligerswerk, dat gemis onvoldoende compenseert. Ik denk daarom dat verder verkorten van de werkweek kan leiden tot een onbedoelde zingevingscrisis.“

LEX HOOGDUIN

‘Piketty's plan beperkt vrijheid en welvaart’

„Piketty suggereert dat de economische wetenschap ons in staat stelt uit te rekenen hoe de wereldeconomie eruit moet zien om aan zijn persoonlijke eisen van rechtvaardigheid te voldoen. En met welk beleid we van de huidige wereld naar de gewenste gaan. Maar dat kan de economische wetenschap niet. Het is een voorbeeld van wat Hayek de „pretentie van kennis“ noemde. Beleid op basis hiervan komt neer op centrale planning van de ontwikkeling van de wereldeconomie. Het zal niet de gewenste uitkomsten opleveren, maar grote schade aanrichten aan vrijheid, democratie, rechtsstaat, welvaart en veiligheid. Zijn eco-socialistische „plan“ verdient het om integraal in de prullenbak te verdwijnen.

„Zitten er geen goede elementen in zijn

plan? Nee, het is onzinnig om bepaalde elementen uit zijn plan te halen, bijvoorbeeld invoeren van een 25-urige werkweek. De samenleving is een complex geheel, waar alles met elkaar samenhangt. Een 25-urige werkweek alleen zal de wereld niet rechtvaardig maken, maar wel de economische vrijheid beperken en de welvaart doen afnemen, omdat het op dwang berust.“

PAUL DE BEER

‘Piketty geeft sterk wapen aan vakbeweging’

„Van het eind van de negentiende eeuw tot de jaren tachtig van de vorige eeuw werd de welvaartsstijging steeds voor een flink deel omgezet in meer vrije tijd. Hierdoor zijn we tussen 1870 en 1985 niet alleen veel rijker geworden, maar ook veel korter gaan werken: de voltijds werkweek is bijna gehalveerd, van zo'n zeventig naar iets minder dan veertig uur. De laatste veertig jaar is dit proces echter gestopt en is de voltijds arbeidsduur nauwelijks meer veranderd. Thomas Piketty stelt voor de historische trend van korter werken nu weer door te trekken tot het eind van deze eeuw, zodat we dan een werkweek van 25 uur zullen hebben. Daar valt veel voor te zeggen.

„Vrije tijd draagt ook bij aan onze welvaart. En minder werken, zo laat Piketty overtuigend zien, is een noodzakelijke

voorwaarde om de overgang naar een duurzame economie te realiseren. De vraag is echter hoe we die 25 uur gaan realiseren. In het verleden is daar veel strijd van vakbonden voor nodig geweest, omdat bedrijven korter werken vaak als economisch desastreus zagen.

„Gezien de krappe arbeidsmarkt pleiten werkgevers toch weer voor langer werken. Vanuit de vakbeweging zijn echter opnieuw pleidoenen te horen voor verkorting van de werkweek. De analyse van Piketty c.s. geeft hun hiervoor een sterk wapen in handen, want die laat zien dat korter werken ook noodzakelijk is om deze eeuw een duurzame en meer egalitaire economie te realiseren.“

IRENE VAN STAVAREN

‘Deze visie is haalbaar’

„Piketty is grondig in zijn analyse en ambitieus in zijn doel. Als economisch historicus laat hij zien dat zijn visie haalbaar is. We kunnen snel CO₂ afbouwen, juist omdat we het in zo'n korte periode hebben opgebouwd. Het is mogelijk door duurzame energie op te schalen en te stoppen met CO₂-verspillende consumptie. Bovendien: zonder klimaatrechtvaardigheid is er onder de bevolking geen draagvlak voor verduurzaming.

„De technologische ontwikkelingen moeten minder werken wel faciliteren - daar zit de grootste uitdaging. Want Big Tech heeft weinig interesse getoond in de

aanpak van klimaatverandering - denk aan datacenters en een *escape* naar andere planeten - en ongelijkheid - denk aan de bijdrage aan polarisering en ondermijning van de democratie met AI. Het hangt dus sterk af van de mate waarin de overheid en collectief ondernemerschap de markt terug weten te pakken van de private monopolisten die deze naar hun hand hebben gezet.“

BABETTE PORCELIJN

‘We moeten juist méér werken voor de duurzame transitie’

„De transities naar een duurzame, circulaire en gedekoloniseerde economie leiden juist tot méér werk in plaats van minder. Ten eerste is verduurzaming van de economie arbeidsintensief: er zijn veel handen nodig voor aanleg en onderhoud van hernieuwbare energie, natuurinclusieve landbouw, reparatie en hergebruik.

„Ten tweede rust onze welvaart voor een groot deel op zwaar onderbetaalde arbeid in het mondiale Zuiden. Als je welvaart wilt verdelen, hoeft dat niet via een enkel fonds en een enkele munt zoals Piketty voorstelt. Waarschijnlijk: die leiden mogelijk juist tot een nieuwe machtsconcentratie. Je kunt beter stoppen met uitsluiten en wereldwijd hetzelfde loon gaan betalen voor vergelijkbaar werk. Veel van het werk in het Zuiden komt dan vanzelf

Zijn voorstel maakt de arbeidsbevolking deels overbodig. Dat vind ik ronduit gevaarlijk

Babette Porcelijn onderzoeker duurzame economie

terug naar onze regio, terwijl onze welvaart en overconsumptie zullen afvlakken. „Piketty's voorstel maakt de arbeidsbevolking deels overbodig. Dat vind ik ronduit gevaarlijk. Als *big business* en de staat de bevolking niet meer nodig hebben, verbreek je het sociaal contract en verliezen burgers hun invloed op de macht. Dat maakt herverdeling van macht en welvaart nog moeilijker dan die al is.“

PAUL SCHENDERLING

‘De keuze is of een leefbare of een onleefbare planeet’

„Mensen zijn geneigd ideeën voor de toekomst te beoordelen vanuit het heden. We hebben nu arbeidsmarktcrisissen vanwege onder andere de vergrijzing, dus is werkdagvermindering een slecht idee, denken velen. Het *Global Justice Report* [GJR] van Piketty c.s. daagt ons uit verder te denken.

„Ten eerste: het GJR pleit voor graduele werkdagvermindering tot 25 uur per week in 2100. De piek van de vergrijzing ligt in 2040, dus ver daarvoor. Die arbeidsmarktcrisissen zijn dus geen houdbaar argument tegen het plan van Piketty.

„Ten tweede: het GJR laat zien dat het mogelijk is om én substantieel meer te investeren in zorg en onderwijs, én de werkweek substantieel te verkorten. Door de extra vrije tijd die werkdagvermindering oplevert, kunnen mensen elkaar bovendien meer informele zorg bieden. Kortom, er is geen tegenstelling tussen werkdagvermindering en toegankelijke zorg voor iedereen.

„Ten derde: mensen kiezen vrijwillig voor een kortere werkweek. Het GJR laat zien dat mensen in de afgelopen tweehonderd jaar ongeveer een derde van hun inkomensgroei hebben omgezet in meer vrije tijd in plaats van meer consumptie.

De evolutie naar een 25-urige werkweek is

simpelweg een voortzetting van die trend. Interessant: als economen vrije tijd in euro's zouden uitdrukken en tot het bbp zouden rekenen - het is vreemd dat ze dat niet doen - dan zou volgens het GJR het bbp in 2100 verdubbelen.

„Ten vierde: het is niet verwonderlijk dat mensen meer vrije tijd willen, want meer vrije tijd maakt mensen meer verbonden, gelukkiger en gezonder. Het leidt bovendien tot meer vrijwilligerswerk en daarmee tot versterking van de samenleving en de democratie.

„Ten vijfde: op dit moment maakt consumptiegroei volgens wetenschappers telkens zo'n 55 procent van alle milieuwinst ongedaan, de zogeheten Jevons-paradox. Door stapsgewijs de werkweek te verkorten, vlak de groei van de arbeidsinkomens af - en daarmee de consumptiegroei. Dat is een uiterst effectieve manier om de Jevons-paradox te doorbreken. Daardoor kunnen we onze economie twee keer sneller vergroenen dan met het huidige beleid, blijkt uit het GJR en andere bronnen. Dat maakt in 2100 een wereld van verschil, namelijk: of een onleefbare of een leefbare planeet.“

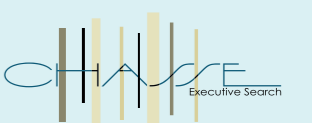
Payal Arora is hoogleraar Inclusive AI Cultures aan de Universiteit Utrecht
Fabian Dekker is arbeidssocioloog aan de Erasmus Universiteit en kroonlid van de Sociaal-Economische Raad
Lex Hoogduin is emeritus hoogleraar economie en voorzitter van het Mises Instituut
Paul de Beer is emeritus hoogleraar arbeidsverhoudingen
Irene van Stavaren is hoogleraar ontwikkelingseconomie aan de Erasmus Universiteit
Babette Porcelijn is onderzoeker duurzame economie en auteur van het boek *De trias economica* (2026)
Paul Schenderling is econoom en directeur van postgroe-instituut Sufficiency

Piketty ziet een belangrijk aspect van betaald werk over het hoofd: de sociale functie

Fabian Dekker arbeidssocioloog

Advertentie

Voor de
Vereniging van waterbedrijven in Nederland (Vewin)
zoekt Chasse Executive Search een:

DIRECTEUR

Meer informatie en solliciteren: <https://chassesearch.nl/vacatures>

Een model op ware grootte van het Frans-Duitse gevechtsvliegtuig van het Future Combat Air System (FCAS) in juni 2023 op de luchthaven Parijs-Le Bourget. FOTO GEOFFROY VAN DER HASSELT / AFP

VIER VRAGEN OVER GEKLAPTE MILITAIRE SAMENWERKING

Uitgerekend nu mislukt het plan voor een Frans-Duits gevechtsvliegtuig

Het stranden van het defensieproject is een ernstige tegenslag voor de eensgezindheid die Europa wil uitstralen.

Nynke van Verschuer, Hanna Hosman en Veerle Schyns

AMSTERDAM

Het verkeert in „een hersendode staat”, zo omschreef de Franse krant *Le Monde* het Frans-Duitse project om samen een gevechtsvliegtuig te bouwen eerder dit jaar. Aan Duitse zijde heerste niet veel meer enthousiasme. De Duitse Defensie minister Boris Pistorius (SPD) had uit voorzorg al benadrukt dat stopzetting van het project „niet het einde van de wereld zou zijn en dat de Duits-Franse vriendschap zou blijven bestaan”.

Hoewel er al miljarden gestoken zijn in het project, waarvan de kosten in totaal geraamd werden op 100 miljard euro, was al langer duidelijk dat de Frans-Duitse inspanningen voor een nieuw gevechtsvliegtuig zouden stranden. Maandag trok Duitsland definitief de stekker uit het project.

Die conclusie is niet onverwacht gezien de stoeve samenwerking, maar wel pijnlijk: na de inname van de Krim in 2014 en de grootschalige invasie van Oekraïne in 2022 door Rusland, en het

veranderende buitenland- en defensiebeleid van de VS is de noodzaak voor meer Europese samenwerking juist toegenomen. Waarom slaagden de twee grootste economieën van de Europese Unie er dan niet in een succesvolle defensiesamenwerking op te zetten? Vier vragen over het project.

1 | Wat was het plan?

Kort na zijn aantreden voor zijn eerste termijn in januari 2017, noemde de Amerikaanse president Donald Trump de NAVO „obsoleet” – een schok voor de trans-Atlantische verhoudingen. In reactie daarop wilden de Franse president Emmanuel Macron en de toenmalige Duitse kanselier Angela Merkel laten zien dat Europa onafhankelijk van de VS kan opereren, en de Europese defensie in eigen hand kan nemen. In juli 2017, vlak voor Trumps eerste bezoek aan Macron, besloten Macron en Merkel dat er een Frans-Duits gevechtsvliegtuig moest komen. De naam van het project: het Future Combat Air System (FCAS).

FCAS zou bestaan uit een bemand gevechtsvliegtuig, dat vanaf 2040 geproduceerd had moeten worden. Daar-

naast zou FCAS bestaan uit een „onbemand” systeem (drones) en een „combat cloud” die data van vliegtuigen en drones met elkaar verbindt.

Het gevechtsvliegtuig zou een project worden van het Franse Dassault en het Duits-Franse Airbus Defense. In 2019 sloot het Spaanse Indra zich bij het project aan. Het vliegtuig zou van de „zesde generatie” moeten zijn, een innovatieslag verder dan de vijfde generatie vliegtuigen die sinds deze eeuw vliegen. De mate van technische innovatie wordt bij gevechtsvliegtuigen sinds de jaren veertig in generaties aangeduid, meerdere landen werken aan een zesde. De „Joint Strike Fighter” die de Nederlandse luchtmacht gebruikt is van de vijfde generatie, de Franse Rafale en de Duitse Eurofighter allebei van de vierde generatie. In totaal werden de kosten van FCAS op 100 miljard euro geschat.

2 | Waarop liep het stuk?

Kanselier Friedrich Merz liet Macron vorige week vrijdag tijdens een top in Montenegro weten dat hij geen heil meer ziet in het gezamenlijke gevechtsvliegtuig. Maandagavond be-

vestigde het Élysée dat het project wordt gestaakt. Het persbericht van het Élysée noemt het gebrek aan „overeenstemming tussen de fabrikanten”, en stelt dat Duitsland geen mogelijkheden meer zag om de „druk op de fabrikanten” verder op te voeren.

In Berlijn werd al maanden op een einde van het project gerekend. De Franse fabrikant Dassault eiste de leidende rol op in de ontwikkeling van de straaljager, maar Airbus, waarvan de defensie-tak in Duitsland is gevestigd, wilde meer zeggenschap en nam geen genoegen met een bijrol. „Als Airbus vasthoudt aan die positie, dan is het project dood”, zei Dassault-topman Éric Trappier in maart.

Merz en Macron lieten mediators bemiddelen tussen de bedrijven, maar die gesprekken klapten in april. Volgens Duitse media sprak kanselier Merz vorige week nog met Trappier, maar leverde dat niets op. Daaruit heeft Merz zijn conclusies getrokken. Een andere reden voor de timing van het besluit is de lucht- en ruimtevaartbeurs ILA, die deze week in Berlijn plaatsvindt. Merz houdt een toespraak op de beurs, waarin hij meteen nieuwe

De Duitse bondskanselier Friedrich Merz (links) en de Franse president Emmanuel Macron vrijdag bij de EU-Westelijke Balkan-top in Porto Montenegro, Tivat. FOTO LUDOVIC MARIN / AFP

mogelijkheden voor Europese samenwerking wil schetsen.

Naast de moeizame industriële samenwerking tussen Dassault en Airbus zag Merz ook een weeffout in de opzet van het project. In de podcast Machtwechsel zei Merz in februari dat bij het begin van het project niet goed is vastgelegd aan welke specificaties het vliegtuig moet voldoen, en dat nu blijkt dat Fransen en Duitsers uiteenlopende wensen hebben. Merz: „De Fransen [...] hebben een gevechtsvliegtuig nodig dat atoomwapens kan dragen en geschikt is voor een vliegdekschip. Dat hebben wij in onze *Bundeswehr* op dit moment niet nodig.”

3 | Wat zijn de politieke gevolgen?

FCAS was bedoeld als een antwoord op trans-Atlantische verhoudingen onder druk, als hét symbool van Europese soevereiniteit. Dat negen jaar na de conceptie van het project wordt vastgesteld dat het niet lukt omdat de belangen van de bedrijven en de lidstaten waarin ze gevestigd zijn te veel verschillen, is een bittere pil. Volgens Merz ligt het mislukken niet aan een gebrek aan politieke wil. Maar in het bericht van het Élysée wordt wel degelijk gesuggereerd dat de Duitse regering méér druk op Airbus had kunnen uitoefenen. Voor de eensgezindheid die Europa wil uitstralen, naar Moskou maar ook naar Washington, is de FCAS-miskleun een ernstige tegenslag.

Voor Macron is de directe schade groter dan voor Merz. Macron stond aan de wieg van het project, en is hoe dan ook sinds zijn aantreden in 2017 de voortrekker van het idee van Europese soevereiniteit.

Ook nadat Merz zijn twijfel over het project eerder dit jaar kenbaar maakte, bleef Macron FCAS verdedigen. Het Élysée verklaarde in februari dat Macron zich zou blijven inzetten voor het succes van de gezamenlijke straaljager en noemde het „onbegrijpelijk” dat de deelnemende bedrijven er niet in slaagden de verschillen te overbruggen in een tijd waarin Europa „eenheid en daadkracht moet laten zien”.

Nu het einde van Macrons presidentschap nadert, is het pijnlijk dat een project strandt waar hij zich jarenlang voor heeft ingezet. De Fransen zullen er dus alles aan doen om nog een positieve draai te geven aan het project. In zijn verklaring hamerde het Élysée er al op „dat Frans-Duitse samenwerking essentieel is voor beide landen en voor onze Europese part-

ners, op het gebied van defensie en veiligheid”.

4 | Wat zijn alternatieve scenario's voor de voortzetting van het project?

Geen vliegtuig is geen optie. De Britse krant *Financial Times* (FT) bericht dinsdag dat Airbus een alliantie voorstelt met acht luchtvaart- en defensiebedrijven, om een alternatief voor het mislukte Frans-Duitse project te ontwikkelen. De bedrijven hebben zich eerder deze week gemeld bij Merz en de Duitse minister van Defensie Pistorius, blijkt uit een brief die de FT heeft ingezien.

Volgens de krant maakt de alliantie zich later deze week waarschijnlijk bekend op de lucht- en ruimtevaartbeurs in Berlijn. Het gaat om hoofdzakelijk Duitse bedrijven, die volgens de FT gefrustreerd zijn over het onvermogen van politici in Berlijn en Parijs om een knoop door te hakken over het gezamenlijke vliegtuigproject.

Sinds de Tweede Wereldoorlog heeft Duitsland geen gevechtsvliegtuig op eigen houtje gemaakt, schrijft *Handelsblatt*. Er waren samenwerkingen die wel slaagden, met de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Spanje en Italië. Ook nu stellen de Duitse fabrikanten die naar voren zouden treden, uiteindelijk een Europese samenwerking voor, met het idee: als wij de vlucht naar voren nemen, zullen nieuwe partners zich wel aansluiten. Spanje bijvoorbeeld, dat ook meewerkte aan het FCAS-project.

Drie scenario's, volgens het *Handelsblatt*. Het Britse BAE-Systems werkt met het Italiaanse Leonardo aan een luchtverdedigingsprogramma, waarmee ze óók een zesde-generatie-gevechtsvliegtuig maken. Airbus Defense zou zich daarbij kunnen aansluiten, suggereert de krant. Andere optie: samenwerken met het Zweedse defensiebedrijf Saab, dat maakt onder andere het gevechtsvliegtuig Gripen (Zweeds voor Griffioen). Saab werkt al samen met de Duitse industrie, en heeft in de toekomst een partner nodig om een nieuwe generatie gevechtsvliegtuig te kunnen ontwikkelen. Een derde mogelijkheid is de Duitse vlucht naar voren, en erop gokken dat partners zich later aansluiten. Want Duitsland heeft die hulp wel nodig: het heeft niet voor alle onderdelen van een gevechtsvliegtuig de kennis en vaardigheden in huis – iets wat Dassault-topman Éric Trappier in de afgelopen maanden maar al te graag herhaalde.

Als Airbus vasthoudt aan die positie, dan is het project dood

Éric Trappier
Dassault-topman

nrcwebwinkel

Adviesprijs
fabrikant 1.159,-
969,-

Uitbreidbaar met extra batterijen

ZENDURE SolarFlow 2400 AC+ Thuisbatterij

- ▶ Bereid je voor op einde salderingsregeling met een thuisbatterij
- ▶ Uitbreidbare opslag van 2,4 kWh tot 16,8 kWh
- ▶ Plug-and-play met app-activering
- ▶ Extra beveiliging door ingebouwd brandonderdrukkingssysteem
- ▶ 2400 W laden en ontladen voor dagelijks gebruik en piekvraag

Zelf opgewekte stroom opslaan en gebruiken wanneer het je uitkomt: dat is de kracht van de Zendure SolarFlow 2400 AC+. Het plug-and-play systeem combineert 2400 Watt laden en 2400 Watt ontladen met uitbreidbare opslag van 2,4 kWh tot 16,8 kWh. Zo kun je overdag opgeslagen zonne-energie later gebruiken, juist wanneer je die nodig hebt.

De Zendure SolarFlow 2400 AC+ is bedoeld voor dagelijks gebruik en piekmomenten in huis. Met 2400 W bi-directionele AC kan het systeem veel apparaten laten draaien, van lampen en laptops tot zwaardere apparaten als een waterkoker of je oven. Daardoor gebruik je meer van je eigen opgewekte stroom en minder van het net. Combineer twee sets voor 4800 W aan laad- en ontladcapaciteit, of schaal op naar drie sets voor maar liefst 7200 W.

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/zendure

Geëvacueerde Filippijnen schuilen bij een ziekenhuis in de stad General Santos op het eiland Mindanao. FOTO BASILIO SEPE/AP

Een vrouw brengt de nacht door in haar auto bij een park in General Santos. FOTO AFP

Mensen zitten buiten hun huis op een door de aardbeving beschadigde straat in General Santos. FOTO NOEL CELIS/REUTERS

AARDBEVING

Ontheemden en tientallen doden door aardbeving in de Filippijnen

Tienduizenden mensen hebben hun woning moeten verlaten als gevolg van de zwaarste aardbeving in de Filippijnen sinds 1976. De aardbeving had een kracht van 7,8.

Lize Geurts

AMSTERDAM

Zo'n 32.000 mensen in de Filippijnen zijn ontheemd geraakt na de zware aardbeving die het land maandag trof. Het dodental is opgelopen van 32 naar 37, melden internationale persbureaus. Zoekacties naar overlevenden onder het puin zijn nog gaande. Vier mensen zijn nog vermist en vier- tot vijfhonderd mensen raakten gewond. De aardbeving had een kracht van 7,8 en was de zwaarste sinds 1976.

Het zuidelijkste Filippijense eiland Mindanao werd het zwaarst getroffen. In de zuidelijke stad General Santos (zo'n 700.000 inwoners) vielen dertien doden en nog achttien mensen kwamen om in het nabijgelegen gebied Sarangani. Daar werd een reeks huizen bedolven onder een modderstroom.

Zo'n 2.500 huizen en 117 overheidsgebouwen raakten door de aardbeving beschadigd en het kan nog even duren voordat alle 6.000 schoolgebouwen veilig genoeg bevonden zijn om weer in gebruik te nemen. Maandag was de eerste schooldag na twee maanden vakantie voor Filippijense kinderen.

De Filippijnen liggen in de zogeheten „Ring of Fire”, een boog van 40.000 kilometer met vulkanen en troggen in de Stille Oceaan. De Filippijnen werden al vaak getroffen door zware aardbevingen: bij die in 1976, een beving met een kracht van 8,1, kwamen zo'n 4.700 mensen om het leven. In oktober was er in het land een aardbeving met een kracht van 7,4, waarbij tien doden vielen. Bij een beving in september – met een kracht van 6,9 – kwamen 79 mensen om.

In de zuidelijke Filippijense stad General Santos staan mensen voor een door de aardbeving ingezakt gebouw. FOTO EZRA ACAYAN/GETTY IMAGES

Een school in het zuiden van de Filippijnen raakte zwaar beschadigd. Zoekacties zijn in het hele land nog gaande, er zijn nog vier mensen vermist. FOTO CERILLO EBRANO/EPA

Het gebouw van de Notre Dame of Dadiangas University in General Santos is ingestort. FOTO EZRA ACAYAN/GETTY IMAGES

Advertentie

Tijdelijk afwezig?

Onderbreek de bezorging en steun een goed doel

Onderbreek kosteloos de bezorging van je krant tijdens je afwezigheid en steun hiermee vier goede doelen.

Dit jaar steun je **Stichting Anne-Bo**, **KiKa**, **Investico** en **Trees for all**.

Ga voor meer informatie naar service.nrc.nl/steun-goede-doelen

Zelf regelen? Een onderbreking in de bezorging van je krant is eenvoudig in te stellen. Ga naar service.nrc.nl/onderbreking of scan de QR-code.

nrc

Advertentie

GEPOLITIEKE GOUDKOORTS

In West-Afrika ontvouwt zich een nieuwe machtsstrijd. Terwijl Frankrijk terrein verliest, rukken nieuwe spelers op. Over Russische huurlingen, Turkse drones en militaire junta's.

Luister elke dinsdag een nieuwe aflevering bij NRC en in alle podcast-apps. Ga naar nrc.nl/wereldzaken voor meer over de podcast

nrc

> Krijg als Plus-abonnee elke maand een e-book

> In samenwerking met uitgeverij Manteau

> Begin direct met lezen

Speciaal voor jou als abonnee

Plus-abonnees krijgen elke maand een e-book. Deze maand is dat de meeslepende roman *Al het blauw van de Hemel* van Mélissa Da Costa.

Een 26-jarige man met jong-alzheimer. Een camper. Een onbekende reisgezel. En een laatste roadtrip die alles verandert. Ontroerend, meeslepend en onvergetelijk.

Scan de QR-code of ga naar **nrc.nl/ebook**

Heb je het e-book eenmaal gedownload? Dan kan je het lezen op een moment dat het jou uitkomt. Op je e-reader, laptop, telefoon of tablet.

Download jouw e-book voor 30 juni

Meer informatie

REPORTAGE KRIJGSMACHT

Krijgsmacht wil meer aandacht geven aan wat er leeft bij militairen en hun thuisfront

Zijn Nederlandse militairen gevechtsclear? En is dat thuis onderwerp van gesprek? Vijftig defensiemedewerkers praatten daarover op een landgoed in Hilversum. „In Afghanistan had ik mijn broer als contactpersoon opgegeven, omdat ik niet wilde dat mijn vrouw het als eerste zou horen als mij iets overkwam.”

Door **Esther Rosenberg** Fotografie **Olivier Middendorp**

AMSTERDAM

De ombudsman van het Oekraïense leger, Olha Reshetylova, verschijnt maandag tegen het middaguur op een scherm in de Prins Bernhard-zaal, op landgoed De Zwaluwenberg in Hilversum. „Ik hoop niet dat jullie ooit in een situatie komen zoals wij”, zegt ze, „de invasie, de oorlog.”

Maar zo ja, dan heeft ze tips. Bijvoorbeeld: betrek partners, kinderen en ouders van militairen vóór het zover is, voor het kritiek wordt. „Zorg dat familieleden de commandant kennen en vertrouwen.” Reshetylova vertelt over vermiste en gewonde militairen, over eenheden die omsingeld werden door Russen. „Er zijn familieleden die de commandant van ‘hun’ militair strafrechtelijk willen vervolgen. Als het misgaat en het vertrouwen ontbreekt, dan willen familieleden bloed zien.”

De ongeveer vijftig defensiemedewerkers in de zaal kwamen naar het landgoed om met elkaar te praten over de *mindset* van militairen en hun thuisfront. Defensie bereidt zich namelijk voor op een nieuw soort oorlog. De geplande en afgekende missies naar Litouwen of Afghanistan zijn bekend. Het gezin krijgt dan een kinderboek thuis dat *Heel veel kusjes* heet, over een schildpad die op reis gaat, en een schildpadknuffel. Er zijn familiedagen in de Efteling, verwendagen, thuisfrontdagen, commandantbrieven met updates, telefooncirkels, contactpersonen voor geestelijke en praktische hulp en een jaarlijkse jeugdbivak voor de kinderen tussen acht en vijftien jaar.

Maar met alle geopolitieke spanningen moet defensie wellicht vooral het

eigen grondgebied verdedigen, of dat van een bondgenoot. Het is de hoofdtaak van de krijgsmacht en kan betekenen: overhaast vertrekken, niet weten wanneer en of je thuiskomt, niet weten of je familie veilig is. „We horen al een tijdje de waarschuwingen van inlichtingendiensten over de dreigingen”, zegt de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht, viceadmiraal Boudewijn Boots - hij en zijn staf organiseerden de bijeenkomst. „We weten niet of die waarheid worden, maar het is voorstelbaar.”

‘Legitiem doelwit’

Niemand in deze zaal verwacht dat Russische tanks op een nacht ineens Nederland binnenrijden of dat de raketten om ieders oren zullen vliegen. Maar, zegt Boots, „volgens het oorlogsrecht is een kazerne of een inlichtingendienst een legitiem doelwit”. Hun eigen werkplekken dus en ook die van, zeg, cateraars en administratief personeel, medewerkers die er nooit rekening mee hielden direct gevaar te lopen.

Een militair in de zaal noemt ook Rotterdam, of de Eemshaven als doel, „De Amerikanen komen daar aan.” Dat „zijn vrouw en kinderen in Zwolle gebombardeerd kunnen worden”, houdt een ander bezig.

Voor zo’n oorlog stromen bij defensie al vier jaar lang miljarden binnen, worden mensen versneld geworven en opgeleid, wapenorders geplaatst en locaties uitgebreid. Maar er is nog onvoldoende aandacht voor wat ze op dit landgoed ‘de morele component’ noemen.

Zijn Nederlandse militairen wel klaar om te vechten? Praten ze daar thuis over, waar liggen ze ‘s nachts van wakker en wat kan defensie doen om te helpen? Staatssecretaris Derk Boswijk (Defensie, CDA) sprak in mei op

De bijeenkomst in Hilversum over hoe om te gaan met het thuisfront.

Een van de twee onderzoekers van het rapport spreekt een groep toe.

een internationale conferentie in Amsterdam over het belang van „de wil om te vechten, de innerlijke overtuiging die een eenheid samenhoudt als het moeilijk wordt”.

Daarom liet de inspecteur-generaal afgelopen jaar onderzoek doen naar die morele component, wat resulteerde in een rapport met de ondertitel *Je weet waar je voor getekend hebt*. Daaruit blijkt dat veel militairen nog altijd niet weten wat voor zo’n nieuwe oorlog precies van hen verwacht wordt - laat staan dat hun thuisfront dat weet. Meer dan de helft van de 430 defensiemedewerkers die de vragenlijst beantwoordde, zei ook niet te weten welke taak te moeten uitvoeren bij een groot-schalig conflict.

Regeldruk en traagheid

Dagelijks horen ze vanuit de top dat de krijgsmacht klaar moet staan voor een grootschalig conflict en dat daar hard aan wordt gewerkt. Militairen zijn al vaker en langer van huis door oefeningen. Maar ze ervaren ook werkdruk, regeldruk en traagheid, een tekort aan collega’s en materieel en ze vertrouwen niet altijd op de kwaliteiten van nieuwe aanwas die een kortere opleiding kreeg en soms „een andere taal” spreekt.

Ook daarvoor waarschuwt Reshetylova. Haar man vecht aan het front en zijzelf strijdt al sinds het begin van de Russische invasie voor de rechten van militairen. Eerst als activiste, nu als ombudsman, aangesteld door president Volodymyr Zelensky van Oekraïne. „Na mobilisatie zal de krijgsmacht nooit meer dezelfde zijn”, vertelt ze. Commandanten hebben dan ineens te maken met een mix van langdurig, goedgetrainde militairen en wat zij ‘burgersoldaten’ noemt. De laatsten nemen niet zomaar orders aan, of verlaten hun posities op het slagveld, vertelt Reshetylova. „Dat zorgt voor veel problemen.”

De defensiemedewerkers in de zaal weten niet goed waar de organisatie precies naartoe beweegt en wat dat voor hen betekent. Dat maakt het ook moeilijk om daar thuis over te praten. Janneke Huisman, officier Geneeskundige Dienst bij de Landmacht, weet nog niet hoe ze het thuis gaat regelen als het zo ver komt, vertelt ze in een pauze. Haar man is opperwachtmeester bij de marechaussee, ze hebben een zoon van een jaar. Als beiden worden opgeroepen, zullen hun ouders of schoonouders voor hem moeten zorgen. Hebben ze dat zo besproken? „Ik wil ze niet nu al ongerust maken.”

‘De stekker eruit’

Nu lukt het militaire stellen nog om

met een beroep op een uitzonderingspositie of maatwerk te zorgen dat een van de twee thuis kan blijven om voor kinderen of zieke ouders te zorgen, vertellen militairen. En straks? Huisman: „Dat is nog niet bekend.” Zeven op de tien geïnterviewde familieleden in het onderzoek gaven aan thuis „nooit of soms” te praten over hoe een oorlog het thuisfront kan raken.

Militairen hebben geen keuze als Nederland in oorlog is, zegt ze. „Ik kan nu nog besluiten mijn pak uit te trekken, of mijn partner kan dat doen. Als we straks opgeroepen worden, kan dat niet meer, dan ben je een deserteur.” Op het landgoed is te horen dat sommige militairen zo’n keuze al maken. „Ervaren onderofficieren trekken nu de stekker eruit”, zegt een aanwezige in de zaal. Het onderzoek laat zien dat sommige medewerkers omwille van de dreiging vertrekken, maar ook dat vele zich juist nu gesterkt voelen om te vechten.

122.000 mensen nodig

Het gaat aan het eind van de middag over een definitie van thuisfront, die is nog niet gegeven. De onderzoekers

Rapport

‘De morele component’

Niet eerder is de rol van het thuisfront van militairen uitgebreid onderzocht. Met alle toenemende geopolitieke spanningen wilde de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht weten hoe beroepsmilitairen, burgerwerknemers, reservisten én hun thuisfront een dreigende oorlog ervaren. Voor het rapport met ondertitel *Je weet waar je voor getekend hebt* spraken de onderzoekers met 39 deskundigen en 78 defensiemedewerkers. Ze analyseerden de antwoorden van 430 defensiemedewerkers op de vragenlijsten.

Defensiemedewerkers en hun thuisfront blijken niet goed te weten waar ze zich op moeten voorbereiden, laat staan hoe. Ze zijn loyaal aan de krijgsmacht en gemotiveerd, maar ervaren ook stress.

Naast van militairen maken zich zorgen over praktische zaken. Wie zorgt bijvoorbeeld voor zieke ouders of kinderen als een militair lang weg is en de partner een drukke baan heeft? Wie zorgt voor de kinderen als béde partners militair zijn? Thuis wordt daar niet veel over gesproken, zo blijkt.

Als het misgaat en het vertrouwen ontbreekt, dan willen familieleden bloed zien

Olha Reshetylova
Ombudsman van
Oekraïense leger

hoorden: mijn straat, de kerk, een broer, kinderen, de voetbalclub, mijn hond. Zijn het ook ex-partners? En moet defensie meer mensen als thuisfront beschouwen? Defensie is met iets meer dan tachtigduizend werknemers (beroepsmilitairen, burgerpersoneel, reservisten) nu al de grootste werkgever van Nederland. Ze schat in voor een grootschalige conflict zo’n 122.000 mensen nodig te hebben.

In het personeelssysteem PeopleSoft kunnen militairen nu twee contactpersonen opgeven die gewaarschuwd worden bij rampspoed. Maar dat zijn niet altijd degenen die militairen als thuisfront zien. „In Afghanistan had ik mijn broer opgegeven als contactpersoon, omdat ik niet wilde dat mijn vrouw het als eerste zou horen als mij iets overkwam”, zegt een militair

in een marinepak in een pauze.

Ze moeten er met elkaar over blijven praten, is een van de conclusies deze dag. Ieder gaat daar op de eigen afdeling mee aan de slag. Een andere: defensie heeft in een grootschalig conflict niet alleen het thuisfront, maar heel de samenleving nodig. En dan is er nog de zorg dat familieleden te veel ontzorgd worden. Die zijn gewend elke tien minuten te kunnen appen met hun naasten, de verwachtingen moeten worden bijgesteld.

Niet ieder familielid wil ook alles weten. En er is al veel. De inspecteur-generaal, als hij de dag afsluit. „Toen mijn zoon twaalf was en ik voor de zoveelste keer op missie ging, verzuchtte hij ‘Moet ik nu wéér naar de Efteling?’”

Reageren? Onderzoek@nrc.nl

Boudewijn Boots tijdens de bijeenkomst van Defensie op landgoed De Zwaluwenberg.

Advertentie

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Zaken & Transacties

CURSUS DAYTRADEN 675 - 2e persoon half geld

Wat krijgt u voor uw geld?

- ✓ Cursus Daytraden in Hotel vd Valk Breukelen
- ✓ Vers ontbijt en lunch
- ✓ Gratis Handelsrobot
- ✓ 8 weken live meekijken
- ✓ Boek met stappenplan
- ✓ 100% persoonlijke service

Google U ziet ons geld verdienen terwijl u erbij bent

Originele reacties cursisten

Stabiel inkomen
Het voelt bijna als een stabiel inkomen erbij.

Topgozers
Een topdag gehad! Rob is een oldschool ondernemer, Robbin en Adam zijn topgozers, bekwaam en behulpzaam. Absolute aanrader!

Razendsnel winst
Na een paar dagen liep ik al 1.250 euro voor. Ongelooflijk hoe snel dit kan gaan.

Ik stapte er vroeg in en was er voor de koffie alweer uit, mét een glimlach en een goedgevulde zak.

Cursusdata: vrijdag 26 juni, vrijdag 10 juli en vrijdag 24 juli

Let op: Daytraden brengt aanzienlijke risico's met zich mee.

www.robwessels.nl 010 519 21 15

SELETTI

Verkoelende buitendouche

- › Geniet van verkoeling op warme zomerdagen
- › Gemaakt van koper en beton
- › Eenvoudig te installeren en 220 cm hoog

De Aquart buitendouche van het Italiaanse Seletti zorgt voor de nodige verkoeling op warme dagen. Het design met een royale koperen douche en een betonnen voet is bovendien een echte eyecatcher in de tuin. De douche is zeer eenvoudig te installeren en kan aangesloten worden op een tuinslang. De buitendouche heeft een hoogte van 220 cm.

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/seletti

Het park is een initiatief van ondernemer Hennie van der Most.

REPORTAGE SPELEN BIJ BEELEN

Weer waagt iemand zich aan het Rotterdamse hoofdpijndossier

Met de veiling van een nooit geopend attractiepark wilde Rotterdam ruimte maken voor woningbouw. Nu wil Wim Beelen op dezelfde plek een pretpark laten verrijzen. Hij botst direct met de gemeente.

Door **Stephan Pronk** Fotografie **Walter Herfst**

ROTTERDAM

Voor een moment valt Wos Hu (62), die vanuit de deuropening op Rotterdam-Katendrecht uitkijkt over de Maashaven, stil. „Een pretpark midden in de stad. Hoe kóm je erbij?“ De buurtbewoner klinkt alsof hij dat zojuist voor het eerst hoort. Maar in 2012 vond hij het ook al een gek idee.

Kijkt Hu door het keukenraam, dan ziet hij schuin aan de overkant van het water een gedateerd reuzenrad, dat al vijf jaar lang niet draait. Tussen de schoorstenen op het terrein van de omgebouwde afvalcentrale loopt al veertien jaar geen enkele pretparkbezoeker.

Hennie van der Most, een ooit gevierd ondernemer uit het oosten van het land, stelde met het nooit geopende attractiepark op de zuidoever het geduld van Rotterdam stevig op de proef. Tot in april van dit jaar een schuldeiser handelde: het volledige park - inclusief attracties - ging in een executieveiling onder de hamer.

Maar in plaats van dat het terrein vrijkwam voor woningbouw, zoals de stad had gehoopt, zag een volgende ondernemer z'n kans schoon om avontuurlijke dromen te verwezenlijken. De even eigenzinnige als vermogende zakenman Wim Beelen was de hoogste

Als er straks een fantastisch park staat, vind ik het lastig om in 2030 te zeggen: nu wegwezen

Geert Koster
raadslid (Leefbaar Rotterdam)

bieder. Hij beoogt het eerste deel van het pretpark deze zomer nog te openen.

En dat is niet het enige. Langs de kade van de Maashaven meert als het aan Beelen ligt straks - tijdelijk - een 120 meter lange replica van de Ark van Noach aan.

Gillende kinderen

Vaart een partyboot door de binnenvaarhaven, dan kan Reshma (49) - volledige naam bekend bij de redactie - de feestmuziek tot in haar huiskamer horen. In dat geval weet ze: het schip vaart weer door. Maar, zegt ze, dat geldt niet voor een pretpark, met gillende kinderen in achtbanen en flitsende schijnwerpers.

Het was de reden dat de Katendrecht veertien jaar geleden bezwaar maakte tegen de plannen van Van der Most. En het is ook de reden dat ze nu niet zit te wachten op het speelparadijs van Beelen.

De overbuurvrouw had liever gezien dat het voormalig terrein van afvalwerker AVR was leeggeruimd voor „iets wat de stad echt nodig heeft“. Een studentenhuis bijvoorbeeld, suggereert ze. „Ik heb drie kinderen, er is woningnood, het is een hartstikke mooie plek. Dan denk je: gebruik die grond voor woningen.“

Maar Wim Beelen, wiens vermogen zakenblad *Quote* op 145 miljoen euro

Spelen bij Beelen is een attractiepark in aanbouw op het terrein van de voormalige AVR-verbrandingsoven in Rotterdam-Zuid.

schatte, heeft heel andere plannen. En hij leunt niet achterover. In hoog tempo ontmantelde de ondernemer nagenoeg alle attracties van Van der Most, van de UFO-toren tot de nooit in gebruik genomen achtbaan. De attracties bleken onveilig. Volgens Beelen heeft de vorige eigenaar bovendien vlak voor de veiling cruciale besturingssystemen meegenomen.

Beslag op landgoed

Ja, hij heeft haast, zegt Beelen aan de telefoon tegen NRC. „De kinderen van Zuid rijden hier al tien jaar langs met de belofte: het gaat binnen een halfjaar open.“ En dus lopen volgens de ondernemer momenteel 150 bouwvakkers over het terrein.

„Spelen bij Beelen“ moet een park worden, zegt hij, „waar kinderen weer kind kunnen zijn“. Geen spookhuis, wel „ravotten“, „buitenspelen“ en „ontdekken“ - met de Ark als tijdelijke toegift. De eerste bezoekers kunnen van de zomer al het terrein op, in het voorjaar van 2028, twee jaar voor de erfpacht afloopt, staat de „grand opening“ gepland.

De buurt is nog niet vergeten dat Van der Most vanaf 2012 even ambitieuze ideeën had. Hij stak tientallen miljoenen in het park en verloor uiteindelijk zijn volledige imperium aan het project. In mei verklaarde de rechter Van der Most failliet. De schuldeiser

legde zelfs beslag op diens landgoed en privéwoning.

„Ik had wel met hem te doen“, zegt Jan Pieter Kaptein (36), die in Charlois woont. „Van der Most heeft d'r een potje van gemaakt. Maar dat een carrière op deze manier eindigt, wens je niemand toe.“

Tegelijkertijd ziet hij hoe nu wéér een zakenman beslag legt op zijn wijk. „Het gebied moet gewoon worden ontwikkeld, in samenwerking met omwonenden. De gemeenteraad heeft voor het biedingsproces al gezegd: leuk en aardig, maar wij willen gaan kijken naar woningen.“ Kaptein doet op een motie van vlak voor de veiling, waarin de voltallige raad uitspraak geen pretpark meer te willen op de locatie. Ook niet onder een nieuwe eigenaar.

'45 zeteltjes'

Daar ligt Beelen niet wakker van. „De stad heeft veertien jaar geleden besloten: er moet een pretpark komen. Dat heb ik niet bedacht. Als de gemeenteraad dat niet wil, dan had ze tegen het college moeten zeggen: ik wil dat jullie bij de veiling een bod uitbrengen.“ In plaats daarvan wil de raad volgens hem vooral „goedkoop scoren over de rug van kinderen“.

De erfpacht op het terrein loopt af in 2030. Daarna moet de ondernemer de grond teruggeven aan de gemeente. De

De kinderen van Zuid rijden hier al tien jaar langs met de belofte: het gaat binnen een halfjaar open

Wim Beelen
ondernemer

vraag is dan ook of de stad vasthoudt aan het voornemen om de erfpacht niet te verlengen.

Wat Kevin van Eikeren, raadslid voor PRO, betreft, bestaat daarover geen twijfel. Hij is niet te spreken over Beelen, die onlangs op de radio afgaf op de „45 zeteltjes“ van de raad. „Hij schoffert aan de lopende band de gemeente en de volksvertegenwoordiging. Het is gewoon een proleet, een patjepeper, een man die vooral met zichzelf bezig is.“

Geert Koster (Leefbaar Rotterdam) is milder. Hij zet alvast de deur open voor de erfpacht in 2030 alsnog te verlengen, hoewel ook Leefbaar Rotterdam instemde met een motie om nadien een nieuwe bestemming te geven aan het terrein.

Bij de „huidige stand van zaken“ geldt de motie nog steeds, volgens het raadslid. Maar hij zegt ook: als het Beelen lukt het pretpark te openen, „zijn we wel zo reëel om daar opnieuw naar te kijken“. „Als er straks een fantastisch park staat, vind ik het lastig om te zeggen: nu wegwezen.“

'Lachende kindergezichtjes'

Al eerder lag Beelen met de gemeente Amsterdam in de clinch over de aanleg van een scheepswerf voor superjachten op het ADM-terrein. Na een juridisch conflict kocht de stad het terrein in 2025 terug voor 165 miljoen euro.

Een voorbode voor hoe het de komende vier jaar in Rotterdam kan gaan, kreeg de stad vorige week, toen Chantal Zeegers (D66) de ondernemer uitnodigde voor een gesprek op het stadhuis. Bij binnenkomst overhandigde ze Beelen een brief waarin stond dat de gemeenteraad liever woningen wil bouwen op het terrein.

Hij weigerde de brief in ontvangst te nemen. Op een volgende uitnodiging gaat hij niet meer in. „Ik wil helemaal niet met die mensen in gesprek.“ Dat wil hij pas zodra er na de verkiezingen van 2030 een nieuw college zit, dat straks moeten beslissen over de erfpacht. „Het enige waar ik mijn energie in wil steken, is het maken van een pretpark. Dan zie je daar in no-time lachende kindergezichten.“

Op Katendrecht wacht Flip Klos (19) het maar af. Veertien jaar geleden zat hij net op de basisschool toen de eerste plannen het licht zagen. Klos kan zich nauwelijks nog anders herinneren dan dat aan de overzijde van de Maashaven een ondernemer bouwde aan een attractiepark, dat maar niet afkomt. En hij hoopt dat dat nog even zo blijft.

„Als ik straks het huis uit ben, wat hopelijk niet lang meer duurt, boeit me niet zoveel meer. Van mij had het niet hoeven, maar als die man het vet vindt: lekker doen.“

Kim Bos

LEIDERDORP

Vlak naast de drukste snelweg van Nederland ligt MC Kinderwens (MCK), een vruchtbaarheidskliniek in een imposant gebouw van spiegelglas. De kliniek in Leiderdorp bedient een aanzienlijk deel van de Nederlandse wensouders en is vooral populair bij mensen die donorconceptie overwegen. „Wij vertegenwoordigen een groot deel van de zorg op dit gebied”, zegt directeur Eugenie Kaaijk. Het gros van de cliënten bestaat uit alleenstaande vrouwen en lesbische stellen.

Kaaijk ontvangt in haar kantoor, de volle wachtkamer vlakbij.

Woensdagmiddag verschijnt over het MCK een rapport van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. De kritiek is niet mals. De inspectie concludeert dat de voorlichting van MCK tussen 2003 en 2018 niet aan de wettelijke eisen voldeed en dat de kliniek zich niet aan de geldende norm van 25 kinderen per donor hield. Er zijn inmiddels 36 ‘massadonoren’ bekend.

De gangbare praktijk van 25 kinderen bestaat al jaren om te voorkomen dat grote verwantschapsgroepen van halfbroers en halfzussen ontstaan. Veel klinieken bedienen vaak de directe omgeving en als een groep te groot is, neemt het risico op incest toe. Halfbroers en -zussen zouden zonder het te weten een relatie met elkaar kunnen beginnen. Bovendien kan het stress opleveren, als je ineens onderdeel blijkt van zo'n grote groep.

Waarom heeft uw kliniek zich niet aan de norm?

„In het rapport staat dat de kliniek 25 gezinnen per donor aanhield, in plaats van 25 kinderen. Daardoor zijn er groepen ontstaan van bijvoorbeeld dertig, veertig of meer kinderen per donor.

„Ik werkte destijds niet in deze kliniek en om meer te weten te komen over het verleden, heb ik met oud-bestuurders gesproken. Een van hen zei: we wilden gewoon mensen helpen en we dachten in gezinnen. Op zich is dat een begrijpelijke gedachte, want mensen die gebruikmaken van donorconceptie, willen meestal al hun kinderen van één donor.

„Vóór 2004 werd in Nederland vrijwel uitsluitend met anonieme donoren gewerkt, en ik heb begrepen dat het idee was dat grotere verwantschaps-groepen minder schadelijk zouden zijn omdat er na 2004 meer openheid kwam over donoren. De populatie veranderde bovendien: er kwamen meer lesbische koppels en alleenstaande vrouwen, over wie gedacht werd dat zij hun kinderen openheid gaven over het bestaan van een donor. De aantallen-norm was er vooral vanwege het risico dat consanguiniteit, bloedverwantschap, meebrengt. De perceptie in de kliniek was dat het risico niet groter zou worden als de norm van 25 gezinnen zou worden aangehouden.”

Het afwijken van de norm was dus gebaseerd op aannames.

„Die norm van 25 was ook arbitrair. Maar het is natuurlijk wel heel opmerkelijk dat je als kliniek besluit om er iets anders van te maken. En dat je dat niet expliciet met de wensouders bespreekt. Ik denk dat ze totaal niet hebben ingezien dat dit mogelijk consequenties voor kinderen zou kunnen hebben.”

Heeft u begrip voor de gedachtegang van uw collega's?

„Ik kan die gedachtegang wel volgen.

INTERVIEW EUGENIE KAAIJK DIRECTEUR MCK

‘Wij ontmoeten mensen op een heel kwetsbaar moment van hun leven’

De voorlichting van Medisch Centrum Kinderwens voldeed niet en de kliniek hield zich niet aan de norm van 25 kinderen per donor. Dat blijkt uit een kritisch rapport van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. „We moeten ons blijven afvragen of we het goed doen.”

Eugenie Kaaijk. FOTO MERLJUN DOOMERNIK

Maar ik heb moeite met de periode rond 2018. In dat jaar werd intern besproken dat er overschrijdingen waren en is men met kleinere aantallen gaan werken, maar zijn de gemaakte fouten toch niet gedeeld met ouders en donoren. Dat vind ik heel ingewikkeld.”

Waarom lichte men ouders en donoren op dat moment niet in?

„De verklaring die ik heb gehoord, is dat de kliniek niet in de benodigde persoonsgegevens mocht waardoor gedupeerden niet benaderd konden worden. Toen is besloten wel iets op de website te zetten over het verleden en mensen in te lichten die nog in behandeling waren. Als we proactiever contact hadden gezocht met de gedupeerden, hadden we heel veel onrust en vragen kunnen voorkomen. Nu moeten we uitleggen waarom we er zeven jaar lang niets mee hebben gedaan.”

De inspectie begon haar onderzoek na meldingen en onthullingen over het MCK door het journalistieke programma *Nieuwsuur*, en daaropvolgende onrust. De eerste uitzending in die reeks was een jaar geleden, vlak nadat gynaecoloog Kaaijk aan haar nieuwe baan als directeur begon.

De kliniek heeft nog niet eerder uitgebreid op de aantijgingen en onderzoekresultaten gereageerd.

In het inspectierapport staat niets over leeftijdsoverschrijdingen met betrekking tot donoren. Eerder onthulde *Nieuwsuur* dat sommige donoren ouder waren dan de norm voorschreven, zij waren boven de 45.

„Dat ben ik nagegaan. Het was inderdaad gangbare praktijk dat donoren tot vijftig jaar werden ingezet. Een oud-bestuurder zei dat ze die leeftijdsgrens oprekten vanwege donorschaaarste. Die 45 jaar was gebaseerd op de toekomst van het kind, zodat die later eventueel diens vader nog zou kunnen leren kennen. De gedachtegang van de oud-bestuurder was dat de mens steeds ouder wordt, dus dat donoren ook wel wat ouder konden zijn.”

Waarom zit juist u hier om de misstanden in de kliniek uit te leggen? U was er niet bij.

„Er zijn nog mensen werkzaam die er destijds wel waren. Die hadden hier misschien ook kunnen zitten, maar ik voel me als directeur verantwoordelijk. Ik kan het verleden niet veranderen, maar ik ben er wel voor het heden en de toekomst.”

Vorige week bleek dat een grote meerderheid van het kabinet een uitgebreid onderzoek naar het verleden van donorconceptie wil. Wat ging er allemaal mis en wie waren daarvoor verantwoordelijk? De laatste jaren komen steeds meer misstanden aan het licht. Over massadonatie zoals in het MCK, maar ook over gynaecologen die voor behandelingen eigen zaad of ander zaad dan beloofd gebruikten. Uit onderzoek naar sommige van die gynaecologen bleek dat zij de wensouders wilden helpen en dachten dat ze dat soms ook wel met hun eigen zaad konden doen. In de voorloper van het MCK bleek eerder al dat een laborant zijn eigen zaad inzette bij behandelingen.

Hoe gaat u met dat verleden om?

„Dat gaat over een laborant die in de jaren tachtig zijn eigen sperma heeft gebruikt als er geen donor kwam opdagen. Er zijn inmiddels elf nakomelingen bekend. In 2024 hebben we over die kwestie een tussenrapport gepubliceerd en binnenkort komt het eindrapport op de website.”

Twee derde van de Nederlandse kinderen die met donorzaad worden verwekt, worden verwekt met zaad uit

Deense donorbanken. Die banken houden zich binnen Nederland aan de wet, die sinds 2025 voorschrijft dat een donor twaalf gezinnen mag helpen, maar kunnen door inzet in andere landen meer kinderen verwekken.

Ook op dit moment worden er dus grote verwantschapsgroepen gecreëerd die qua omvang Nederlandse richtlijnen overschrijden. Hoe kijkt u daarnaar?

„Je ziet dat er op dit vlak veel bewustwording is. We moeten ons blijven afvragen of we het goed doen. Want er ontstaan inderdaad grote verwantschapsnetwerken. Dat is een heel actueel onderwerp binnen onze beroepsgroep. Er is een commissie samengesteld om op dit onderwerp nieuwe randvoorwaarden te creëren.

„Toen ik op mijn vierentwintigste als fertilitateitsarts begon, ging het vooral om de vrouw die heel erg de wens had om een kind te krijgen. En die wilde je helpen. Met wensouders werd vooral gesproken over het nest waarin zo'n kind terecht zou komen. Waren daar zorgen over? Zo niet, dan kon het. Nu zie je dat de nadruk veel meer op de identiteit van het donorkind komt te liggen en de existentiële vragen die bij zo iemand opkomen.”

Kan de conclusie van de beroepsgroep ook zijn dat kinderen verwekken met zaad van buitenlandse spermabanken niet meer kan?

„Dat kan, maar daar ligt precies het dilemma. Als je het hier niet meer doet, gaan mensen niet alleen voor zaad naar het buitenland, maar ook voor de behandeling zelf. Als je geen alternatief biedt, neem je geen verantwoordelijkheid. Dan zeg je: zolang het niet in ons gezichtsveld gebeurt, hebben wij het niet gedaan.

„Een plan dat in de beroepsgroep wordt besproken, is het oprichten van een nationale donorbank. Zo iets bestaat niet in Nederland. Wensouders kunnen nu via sommige klinieken wel sperma van Nederlandse donoren krijgen, maar er is vaak een wachtlijst of slechte infrastructuur. Hoe kunnen we die versnipperde donorwerving omzetten tot goede werving?”

Intussen zit uw wachtkamer vol.

„Wij ontmoeten mensen hier op een heel intiem en kwetsbaar moment van hun leven. Veel van hen hebben een intrinsieke wens om een kind voort te brengen. De gevolgen overzien ze misschien pas later. Daarom denk ik dat we wensouders beter moeten begeleiden, dat we meer gesprekken moeten voeren over de gevolgen van donorconceptie voor de kinderen. Daar zijn nog geen concrete plannen voor, maar die moeten we met elkaar gaan maken.

„Het gaat nu veel over wat in het verleden misging in de sector. Dat snap ik enerzijds wel, maar er gaat veel energie naartoe, terwijl we ook te maken hebben met een actueel probleem. Ik hoop dat daar nog geld en tijd voor overblijft.”

Het moet vaker gaan over de gevolgen van donorconceptie voor de kinderen

nrc webwinkel

Facilitaire T

Adviesprijs aanbieder vanaf 249,-

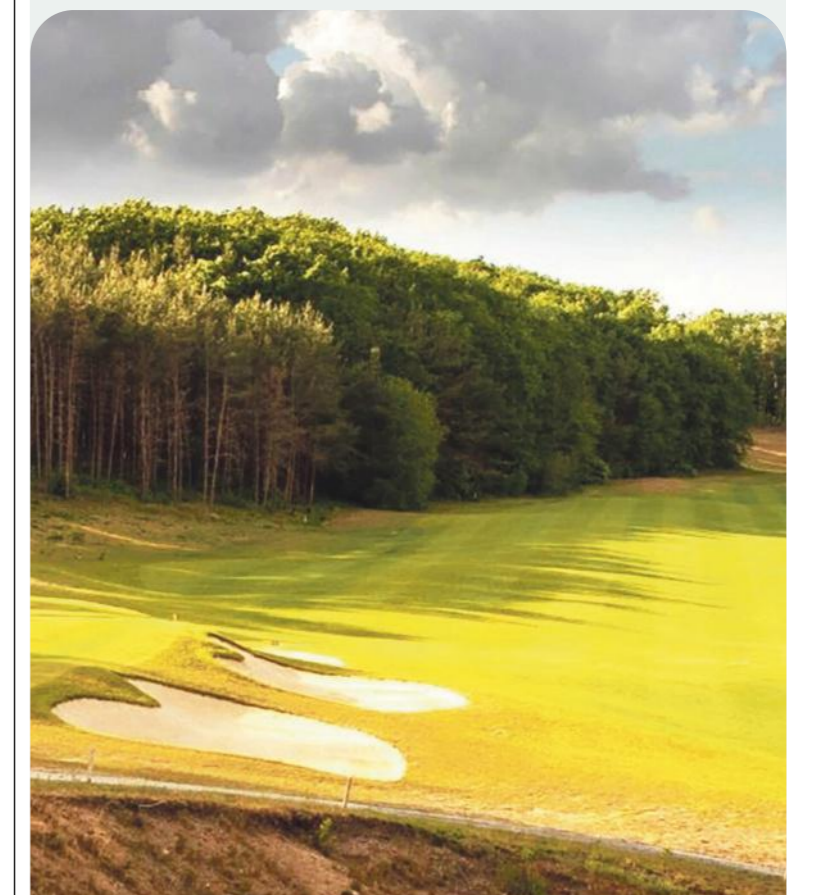
99,-

GVB CURSUS

Haal jouw golfvaardigheidsbewijs

- » Een- of tweedaagse cursus
- » Op 15 locaties
- » Met 100% slagingsgarantie
- » Geen ervaring nodig

Tijdens de GVB cursus worden alle onderdelen van het golfspel behandeld en zie je alle hoeken van de golfbaan. Ga uitgebreid aan de slag met chippeden, putten, pitchen, de swing, etiquette- en veiligheidsregels. Ook ga je de baan in om een aantal oefenholes te spelen. Na de GVB cursus ontvang je gegarandeerd je officiële NGF-baanpermissie en lidmaatschapspas en kun je meteen zelfstandig gaan spelen. Sla je slag en schrijf je vandaag nog in!

Bestel nu » nrcwebwinkel.nl/gvb

PROGNOSE UWV

Banengroei valt stil als energieprijzen hoog blijven

AMSTERDAM

Als de energieprijzen zo hoog blijven als nu het geval is door de oorlog in het Midden-Oosten en het sluiten van de Straat van Hormuz, dan zal dat de Nederlandse arbeidsmarkt flink raken. Dat schrijft het UWV dinsdag in de nieuwste arbeidsmarktprognose. De uitkeringsinstantie verwacht bij aanhoudende hoge prijzen

dat er tot en met 2028 zo'n 75.000 banen minder bij zullen komen dan als de energieprijzen binnenkort dalen naar het niveau van voor de oorlog. Vooral in sectoren als vervoer, industrie en de uitzendbranche verwacht het UWV dat er minder banen bij zullen komen. Bovendien zou er druk op de arbeidsmarkt kunnen ontstaan als werkgevers behoudender zijn met investeringen. (NRC)

BRITSE FARMACEUT

GSK neemt Nuvalent over voor ruim 9 miljard euro

AMSTERDAM

De Britse farmaceutische multinational GlaxoSmithKline heeft 10,6 miljard dollar (9,2 miljard euro) over om Nuvalent, een Amerikaanse maker van longkankermedicijnen, over te nemen. Het is de grootste overname voor GSK in meer dan tien jaar, schrijft de *Financial Times*. Toen nam GSK het Zwitserse Novartis over voor 20 miljard dollar - de grootste overname voor de Britten ooit. (NRC)

HANDELSRELATIE VS-CHINA

VS zetten onder meer BYD en Alibaba op zwarte lijst

De VS hebben een zwarte lijst gepubliceerd met bedrijven die banden zouden hebben met het Chinese leger.

Eva Smal

AMSTERDAM

De Verenigde Staten hebben een zwarte lijst gepubliceerd met bedrijven die banden zouden hebben met het Chinese leger. Onder meer webwinkelgigant Alibaba, internetbedrijf Baidu en automakers BYD en NIO staan er op. Ook staan er een aantal chipbedrijven op. Bedrijven die op de lijst staan, worden door het Amerikaanse ministerie van Defensie uitgesloten voor toekomstige contracten.

De lijst *an sich* is niet nieuw: hij wordt elk jaar opnieuw uitgebracht. Dit jaar zijn er echter meer dan twintig nieuwe bedrijven aan toegevoegd, waarvan vele op het eerste gezicht in ieder geval geen militaire activiteiten hebben. De Amerikanen menen echter dat de

Een nieuw type van BYD-ochter Denza, tijdens een presentatie vorige maand. FOTO ZOEY ZHANG/REUTERS

Chinese overheid veel private bedrijven inzet voor militaire doeleinden.

De lijst lijkt erg op een versie die in februari kortstondig online was gezet door het Pentagon - en die zonder uitleg offline werd gehaald in aanloop naar de top tussen Xi en Trump. De nu alsnog gepubliceerde lijst lijkt de precieze relatie tussen de VS en China verder onder druk te zetten. Uit China komen felle reacties. Een woordvoerder van het Chinese ministerie van Buitenlandse Zaken noemde de

lijst op een persconferentie „onredelijke onderdrukking van Chinese bedrijven”, zo citeert persbureau ANP. Washington is gevraagd „de foute praktijken te corrigeren”.

Alibaba ontkent banden te hebben met het Chinese leger. BYD, de grootste verkoper van elektrische auto's in de wereld, laat in een statement aan persbureau Reuters weten het label 'militair bedrijf' ver van zich te werpen. Bedrijven kunnen wel beroep aantekenen tegen hun plek op de lijst.

Demonstranten tijdens een actie Red de Zorg op de Koekamp. FOTO ANP

BEZUINIGINGEN

Een kettingreactie aan tegenslagen door bezuinigingen op de zorg

De beoogde miljardenbezuinigingen op zorg en sociale zekerheid gaan mensen met een beperking of chronische ziekte flink raken, stelt het Nibud. Duizenden verontruste leden van belangenorganisaties hebben zich gemeld.

Merve Özdemir

AMSTERDAM

Mensen met een beperking of chronische ziekte krijgen flinke financiële klappen als de beoogde kabinetsbezuinigingen voor zorg en sociale zekerheid doorgaan. Dat blijkt dinsdag uit een berekening van het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud). „Als huishoudens gebruikmaken van meerdere regelingen die gaan veranderen, dan kan die kostenstijging oplopen tot zo'n 300 euro per maand oftewel ruim 3.500 euro per jaar”, zegt Nibud-directeur Mattias Gijsbertsen in een persbericht.

De minderheidscoalitie (D66, CDA, VVD) stelt in het coalitieakkoord 2026-2030 bijna 6,5 miljard euro te willen bezuinigen op de sociale zekerheid en zo'n 10 miljard euro per jaar op zorgkosten, om gaten in de begroting te dichten.

Zo wil het kabinet-Jetten onder meer het eigen risico verhogen van 385 euro naar 455 euro per jaar, belastingaftrek voor specifieke zorgkosten afschaffen en de uitkering voor arbeidsongeschiktheid verlagen. Ook moeten mensen meer betalen voor hulp die zij krijgen bij zelfstandig wonen of jeugdzorg.

De bezuinigingen kunnen een kettingreactie aan tegenslagen veroorzaken, want veel mensen met een beperking of chronische ziekte leunen op meerdere regelingen tegelijk, stelt het Nibud. In sommige

gevallen „grijpen de maatregelen in elkaar”, zegt directeur Gijsbertsen. Als mensen bepaalde zorgkosten niet meer bij de belastingaangifte kunnen declareren, wordt hun belastbaar inkomen hoger, hun zorgtoeslag lager, en stijgen ook de inkomensafhankelijke eigen bijdragen voor zorg. Deze tegenslagen komen bovenop de extra kosten die deze mensen al hebben door hun chronische aandoening en/of de geringe speling in hun budget, waarschuwt het Nibud.

Sociale zekerheid

In opdracht van koepelorganisatie Ieder(in) onderzocht het Nibud de gevolgen van elf beoogde plannen van het kabinet-Jetten voor mensen met een beperking of chronische ziekte. Voor het onderzoek werkte Ieder(in) samen met de Patiëntenfederatie Nederland en MantelzorgNL.

Deze belangenorganisaties ontvingen de afgelopen weken „duizenden verhalen” van mensen met zorgen over de kabinetsplannen, schrijft het Nibud.

Hoeveel mensen precies worden geraakt door de maatregelen kan het instituut niet vaststellen. Aan de hand van acht huishoudens maakte het Nibud een brede inschatting van de kosten waarmee mensen in verschillende situaties geconfronteerd kunnen worden - zoals een alleenstaande met motorische beperking en een gezin met een kind met een beperking.

Naast bezuinigingen op de zorg, raken ook bezuinigingen op de sociale zekerheid deze mensen. Zeker als zij geen uitkering voor arbeidsongeschiktheid (de inkomensvoorziening volledig arbeidsongeschikten, IVA) krijgen en de WIA verandert.

Minister Vijlbrief (Sociale Zaken, D66) noemde de instroom van mensen in de WIA 'alarmerend'

Het kabinet-Jetten wil de IVA vanaf 2030 afschaffen voor nieuwe aanvragers. Daardoor krijgen mensen die volledig arbeidsongeschikt zijn te maken met de WIA-uitkering die ook lager wordt. In plaats van een uitkering van 75 procent van het laatstverdiende loon, wordt dat maximaal 70 procent. De kans op financiële problemen is daarom „reëel”, aldus het Nibud.

Felle kritiek

Van een aantal regelingen is nog niet duidelijk hoe die in de praktijk gaan werken. Het kabinet heeft kenbaar gemaakt dat het de financiële gevolgen voor lage inkomens wil beperken, „maar het is nog onduidelijk hoe en in welke mate”, zegt Nibud-directeur Gijsbertsen.

Belangenorganisaties, vakbonden, en coalitie- en oppositiepar-

tijen hebben felle kritiek op de plannen uit het coalitieakkoord geuit. Dat leidde ertoe dat minister Hans Vijlbrief van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (D66) de plannen om de AOW-leeftijd te verhogen heeft teruggedraaid in de laatste week van mei.

Ook de voorstellen om de werkloosheidsuitkering te verkorten en de WIA aan te passen, wil de minister bijwerken. Maar veranderingen lijken onvermijdelijk. Het kabinet blijft hameren op een andere invulling van de WW en de WIA: te veel mensen zouden belanden in de uitkeringen. In september 2025 zag het UWV bijna 9 procent meer lopende WW-uitkeringen dan een jaar daarvoor. Ook het aantal men-

sen in de WIA loopt de laatste jaren op, meldt het UWV in het rapport, „vermoedelijk doordat er meer mensen langdurig ziek zijn geworden door psychische aandoeningen”. Minister Vijlbrief noemde de instroom van mensen in de WIA „alarmerend” en wil „ingrijpen” om de oplopende zorgkosten in te dammen.

Hoevel premier Rob Jetten (D66) afgelopen donderdag in een Kamerdebat heeft uitgesproken de bezuinigingen op sociale zekerheid „eventueel” te herzien, is het nog niet zeker hoe ze vorm gaan krijgen. In september 2025 stemt de Tweede Kamer over moties over de bezuinigingen op sociale zekerheid en gezondheidszorg.

Advertentie

nrcwebwinkel

Adviesprijs fabrikant 369,-
219,-

APPLE
Refurbished iPad

- ▶ Refurbished iPad 2021 64GB Space Grey Wifi
- ▶ 10.2-inch Retina IPS-LCD beeldscherm mét TrueTone technologie
- ▶ Krachtige A13 Bionic chip en lange accuduur
- ▶ Veilig en snel met Touch ID ontgrendelen

Op zoek naar een toegankelijke iPad om digitaal de NRC te lezen en dagelijks te gebruiken? Deze refurbished iPad 2021 is een sterke alleskunner. Deze tablet heeft een 10,2-inch Retina-display, 64 GB opslag en de snelle A13 Bionic-chip. Daardoor navigeer je soepel tussen apps, stream je zonder moeite films en series en gebruik je de iPad ook prettig voor videobellen of online lezen.

Vergeleken met eerdere instapmodellen krijg je bij deze uitvoering meer opslagruimte en een duidelijk verbeterde frontcamera. Met 12 megapixel is die frontcamera bijzonder geschikt voor FaceTime, Teams en andere videogesprekken. Ook het scherm draagt bij aan een prettige kijkervaring, dankzij True Tone, dat kleuren afstemt op het omgevingslicht.

Achterpagina.

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/ipad

Advertentie

ROBECO
The Investment Engineers

Rolinco N.V.
(beleggingsmaatschappij met veranderlijk kapitaal)

Betaalbaarstelling interim-dividend van 6,5% cumulatief preferente aandelen

De directie van Rolinco N.V. maakt bekend dat het interim-dividend van de 6,5% cumulatief preferente aandelen van EUR 40,00 nominaal betaalbaar zal worden gesteld. Het bruto bedrag van EUR 2,95 per aandeel zal, onder inhouwing van 15% dividendbelasting, betaalbaar worden gesteld volgens onderstaand schema:

Record date	Transfer agent	Euronext	Toelichting
22 juni 2026	22 juni 2026	25 juni 2026	Aandelen uitgegeven tot en met handelsdag 22 juni 2026 komen in aanmerking voor dividenduitkering. Euronext gebruikt de verwerkte posities per 25 juni 2026.
23 juni 2026	23 juni 2026	24 juni 2026	De koers per aandeel wordt vanaf de handelsdag 23 juni 2026 ex dividend genoteerd. De koers per aandeel van de handelsdag 23 juni 2026 wordt op 24 juni 2026 gepubliceerd. Euronext publiceert deze koers met de datum 24 juni 2026.
1 juli 2026	1 juli 2026		

De directie
Rotterdam, 10 juni 2026

Keuze uit 57
Enjoyhotels!

enjoyhotels.com
Alles-inclusief-vakanties

32
Jaar
Enjoyhotels

ALLES INCLUSIEF
5 dagen met eigen auto!

Hoe kan het voor zo'n prijs?

5 dagen alles inclusief! Overnachten, eten, drinken en entertainment.

GELDERSE ACHTERHOEK
Enjoy Landgoedhotel Ehzerwold in Aimen

NIEUW
Enjoyhotel in Nederland

5 DAGEN VANAF € **489,95** p.p.

Zonnig terras met uitzicht op de Parktuin

BELGISCH LIMBURG
Enjoyhotel Eburon Tongeren in Tongeren

5 DAGEN VANAF € **399,95** p.p.

Gratis mooie dagtocht per luxe touringcar

ARDENNEN
Enjoyhotel L'Eau Vive Ardennen in Vresse-sur-Semois

NIEUW
Enjoyhotel in België

5 DAGEN VANAF € **399,95** p.p.

Verscholen in het groen aan een kabbelend riviertje

SAUERLAND
Enjoyhotel am Kurpark Brilon in Brilon

5 DAGEN VANAF € **379,95** p.p.

Gratis gebruik van zwembad en sauna

Inbegrepen bij uw 5-daagse alles-inclusief vakantie:

- ✓ Ontvangst met lunch of koffie met gebak of iets anders lekkers
- ✓ 4 x overnachting met uitgebreid "Enjoy" ontbijtbuffet
- ✓ 4 x lunch of lunchpakket
- ✓ 4 x driegangen keuzediner of dinerbuffet
- ✓ Koffiecorner: koffie en thee gehele dag GRATIS
- ✓ Dagelijks van 17:00 tot 24:00 uur alle drankjes GRATIS: frisdrank, vruchtensap, bier, wijn, jenever en Apfelkorn
- ✓ Iedere avond vertier en entertainment, met o.a. een wandeling en live muziek. Hierbij wordt regelmatig iets lekkers geserveerd, zoals een bittergarnituur of een hartige snack
- ✓ GRATIS diverse auto-, fiets- en wandelroutes

DRENTH
Enjoyhotel Frederiksoord in Frederiksoord

5 DAGEN VANAF € **439,95** p.p.

Beleef UNESCO Werelderfgoed van héél dichtbij!

ENJOY DELUXE HOTEL SPAANDER VOLEDAM IN VOLEDAM IJSSELMEER NOORD-HOLLAND

NIEUW
Enjoyhotel in Nederland

5 DAGEN VANAF € **499,95** p.p.

Prachtig uitzicht over het Markermeer

DE NIEUWE ENJOYHOTELS BROCHURE 2026

Vraag 'm nu gratis aan op www.enjoyhotels.com

WEST BETUWE
Enjoyhotel De Schildkamp Asperen in Asperen

NIEUW
Enjoyhotel in Nederland

5 DAGEN VANAF € **399,95** p.p.

Ontdek het prachtige rivierlandschap van de Betuwe

WADDENEILANDEN - AMELAND
Enjoyhotel Hollum Ameland in Hollum

5 DAGEN VANAF € **489,95** p.p.

Gratis gebruik van Finse buitensauna

RHÖN
Enjoy Wellnesshotel Aqualux in Bad Salzschlirf

5 DAGEN VANAF € **329,95** p.p.

Gratis gebruik van sauna's, binnen- en buitenzwembad

Gratis bustocht/shuttleservice naar Barokstad Fulda

WADDENEILANDEN - VLIELAND
Enjoyhotel Vlieland in Oost-Vlieland

5 DAGEN VANAF € **449,95** p.p.

Rust, ruimte en natuur in z'n puurste vorm

De vanaf prijs is de laagste prijs voor een bepaalde aankomstdatum. Prijzen variëren per aankomstdatum.

Kijk voor meer Enjoyhotels op www.enjoyhotels.com of bel **020 - 225 48 88**

Alle fouten voorbehouden en exclusief verplichte lokale heffingen. **Geen boekingskosten**

NEDERLANDS ELFTAL

In Manhattan is de twijfel bij Oranje kort voor het eerste WK-duel zichtbaar

In New York kon Oranje geen indruk maken in de laatste test voor het WK. Het missen van kansen is niet het enige probleem.

WK VOETBAL
Steven Verseput
NEW YORK

Het bescheiden Icahn Stadium op Randalls Island, Manhattan, is met de felblauwe sintelbaan meer gericht op atletiek dan op voetbal. Usain Bolt liep hier in mei 2008 zijn eerste wereldrecord op de honderd meter. Al kent deze plek ook een illustre voetbalverleden: de Braziliaanse legende Pelé maakte er in juni 1975 zijn debuut voor New York Cosmos.

Nu werkt het Nederlands elftal hier, zonder toeschouwers, de laatste test af voor het WK voetbal in de VS, Canada en Mexico.

Waar Oranje twee jaar geleden in de halve finale van het EK zorgde voor een volksverhuizing naar Dortmund, begint deze WK-campagne in de VS sober. In relatieve rust werkte het een vierdaags trainingskamp af in Orangeburg, ten noorden van New York. Voor het vertrek naar het basiskamp in Kansas City, deze dinsdag, speelde Oranje twee oefenpotjes tegen WK-debutant Oezbekistan, 51ste op de FIFA-wereldranglijst.

„Ik ben heel erg benieuwd”, zei directeur betaald voetbal Marianne van Leeuwen maandagochtend bij een persmoment op het Nederlands consulaat-generaal aan 3rd Avenue. Want, legde ze uit: bondscoach Ronald Koeman had gezegd dat hij begint met de basiself die ook zal starten in het eerste WK-duel tegen Japan komende zondag. Een generale repetitie dus.

Koeman staat in het eerste kwartier geïrriteerd langs de lijn bij twee onzorgvuldige passes van diezelfde Gravenberch. Twee keer leidt het tot balverlies. Als Gravenberch links kan openen op de opkomende linkback Micky van de Ven, wijst Koeman: daár moet hij spelen. Gravenberch doet dat pas in tweede instantie. „Eerder!”, roept Koeman vervolgens.

Oranje domineert in de eerste helft, maar kort voor rust ontbreekt de verdedigende organisatie een aantal keer. En wordt duidelijk hoe kwetsbaar de ploeg is onder druk. Oezbekistan kan daar niet van profiteren.

Spelers voelen soms niet aan wat in bepalende fases van een wedstrijd nodig is. Koeman roept naar verdediger Van de Ven die tegen het eind van de eerste helft, bij een 1-0 voorsprong, te hoog staat. „Micky kom terug, nog één minuut.” Van de Ven loopt rustig terug.

Domper in het doel

Zo is de twijfel bij Oranje zichtbaar. Net als in het verloren oefenduel tegen Algerije afgelopen woensdag, lukt het niet om een duel tegen een relatief beperkte tegenstander te controleren. Oranje wint ternauwernood met 2-1, na een chaotische slotfase.

Ronald Koeman tijdens de oefeninterland tegen Oezbekistan in New York, maandag. FOTO ROBIN VAN LONKHUIJSEN/ ANP

Cody Gakpo benutte twee strafschoppen, waarvan de winnende diep in blessuretijd. Igor Sergejev tikte kort ervoor de 1-1 binnen in een bijzonder slordige fase van Oranje. Dat was gefrustreerd over een rode kaart voor invaller Guus Til vanwege hands. Een domper was het geblesseerd uitvallen van doelman Bart Verbruggen - de ernst is nog onduidelijk.

Positief voor Oranje: via de flanken is de ploeg snel, creatief en gevaarlijk

Problematisch zijn de vele gemiste kansen. Spits Donyell Malen schuift een opgelegde mogelijkheid naast, nadat hij woensdag tegen Algerije ook enkele keren faalde. Rechteraanvaller Crysencio Summerville wordt in de openingsfase gelanceerd, maar speelt de bal net te ver voor zich uit. Na een goede aanval lukt het middenvelder Tijjani Reijnders niet binnen te koppen. Later mist Summerville, die met zijn snelheid voor veel dreiging zorgt, ook nog een open kans.

Positief voor Oranje is dat het die mogelijkheden wel creëert. Via de flanken - met links het koppel Van de Ven-Gakpo en rechts Denzel Dumfries-Summerville - is de ploeg zeer creatief en snel. Maar de aanvallers zijn niet efficiënt.

Koeman noemt het „ondermaats” dat in twee opeenvolgende oefenduels geen goals zijn gemaakt uit open spel. „Als je dusdanige kansen creëert” maar alleen twee strafschoppen benut, zegt Koeman, „dan gaan we niet ver komen”.

Er zijn meer problemen. In de

opbouw oogt Oranje regelmatig statisch. Rechter centrale verdediger Jan Paul van Hecke is minder beweeglijk dan de geblesseerde afvallende Jurrien Timber. Ook ontbreekt het aan variatie op het middenveld - met Reijnders en Gravenberch die vaak naast elkaar spelen.

„Het is duidelijk dat we dingen moeten aanpassen”, zegt spelman Frenkie de Jong. „Ik denk dat de positionering in balbezit misschien soms iets anders kan. Dus keuzes aan de bal, dat we ook [beter] weten waar we naar toe spelen. Als we dat veranderen, gaan we automatisch beter spelen.”

Advertentie

OVERDRACHT VAN RECHTEN EN VERPLICHTINGEN INGEVOLGE ARTIKEL 3:124, TWEEDE LID VAN DE WET FINANCIËEL TOEZICHT

Allianz Benelux SA, gevestigd te Koning Albert II-laan 32, 1000 Brussel, België, in Nederland handelend via haar bijkantoor aan de Coolsingel 120, 3011 AG, Rotterdam deelt hierdoor aan belanghebbenden mee dat zij haar rechten en verplichtingen uit krachtens na te noemen overeenkomsten van schadeverzekering met toestemming van de Nationale Bank van België, verleend bij besluit van 19 mei 2026, heeft overgedragen aan Allianz Direct Versicherungs-AG, gevestigd te Königinstraße 28, 80802, München, Duitsland, in Nederland handelend via haar bijkantoor aan de Coolsingel 120, 3011 AG, Rotterdam.

De in alinea 1 bedoelde overdracht heeft betrekking op de overeenkomsten van schadeverzekering die zijn verkocht onder de naam "Motor", "Woon" (inclusief de dekking voor de aansprakelijkheidsverzekering), "Rechtsbijstand" en "Reis", en die behoren of behoort hebben tot de consumenten schadeverzekeringportefeuille van Allianz Benelux SA voor zover die zijn gesloten vanuit de vestiging in Rotterdam door bemiddeling van assurantiëttussenpersonen. De overdracht heeft geen betrekking op collectieve verzekeringen of verzekeringen die zijn gesloten via gevolmachtigd agenten.

De overdracht is voor alle belanghebbenden van kracht geworden met ingang van 26 mei 2026.

Van deze overdracht is overeenkomstig artikel 3:124, tweede lid Wet op het financieel toezicht, mededeling gedaan in de Staatscourant van 10-06-2026, nummer 21279.

De betrokken verzekeringsnemers kunnen gedurende drie maanden na de dagtekening van deze Staatscourant de overeenkomst van schadeverzekering schriftelijk bij Allianz Direct Versicherungs-AG opzeggen met ingang van de dag na afloop van deze termijn of zoveel eerder als volgt uit de van toepassing zijnde overeenkomst van schadeverzekering. Ingeval van zodanige opzegging van een overeenkomst van schadeverzekering vindt pro rata premierestitutie plaats.

Het nationale team van de Verenigde Staten voor de vriendschappelijke wedstrijd tegen Duitsland, afgelopen zaterdag in Chicago. AFP

VOETBAL IN AMERIKA

In de VS zweeft het voetbal tussen stagnatie en krimp

Steeds meer kijkers, steeds meer geld. Toch zijn er de afgelopen jaren steeds minder voetballers in de VS. Hoe kan dat?

WK VOETBAL
Mark Lievisse Adriaanse
NEW JERSEY

Op een koude zaterdagochtend rennen zo ver het oog reikt kinderen achter een bal aan. Pittsgrove Township Soccer, een enorme vlakte in de westelijke uitloop van de Amerikaanse staat New Jersey, beslaat ruim twintig voetbalvelden. Jongetjes tussen pakweg zes en tien jaar oud die worden vanaf de zijlijn aangemoedigd door ouders op campingstoeltjes.

Het lijkt een perfecte voetbalochtend. Maar als Connor Robick (29) over de parkeerplaats loopt, schudt hij zijn hoofd. De directeur van voetbalclub Inter Philadelphia FC heeft zelf zo'n drie kwartier moeten rijden om zijn jeugdteams hier te zien voetballen - valt mee. Maar op de parkeerplaats ziet hij de auto's van een team uit Connecticut. „Die ouders hebben een dag gereden zodat hun kinderen hier kunnen voetballen”, zegt hij. „De benzine, de hotels, het eten, een dag vrij moeten nemen om hierheen te rijden: *it adds up, man.*” Ouders zijn, weet hij, tijdens zo'n weekend zomaar ruim duizend dollar kwijt.

Het is illustratief voor het voetbal in de Verenigde Staten. De organisatie, voor wie de sport toegankelijk is en

voor wie niet, hoe talent ontwikkeld wordt en de routes richting profvoetbal: het Amerikaanse voetbal verschilt drastisch van dat in elk ander land.

Aan de vooravond van WK zijn er over de ontwikkeling van voetbal in de Verenigde Staten twee verhalen te vertellen: voetbal als een sport om naar te kijken en als sport om zelf te spelen. Het ene is een verhaal over groei. Amerika, schreef *The Economist* eind vorig jaar, „is nu de grootste voetbalmarkt ter wereld”. Er wordt inmiddels meer geld betaald voor de uitzendrechten van de vier grootste Europese competities dan voor het oer-Amerikaanse honkbal.

Het aantal Amerikanen dat buitenlandse voetbalwedstrijden keek groeide tussen 2018 en 2024 van 31 naar 50 miljoen. Na American football en basketbal is voetbal nu de populairste sport onder Amerikanen, bleek uit een onderzoek waar *The Economist* over schreef. Voetbal is volgens die data zelfs nipt populairder dan honkbal. Ook de populariteit en het niveau van de Major League Soccer (MLS), de grootste competitie van het land, groeit - mede dankzij de komst van Lionel Messi naar Inter Miami.

Stagnatie en krimp

Maar het verhaal over de sport zelf, over wie er speelt en wie niet, zweeft tussen stagnatie en krimp. Na decennia

„Ouders betalen duizenden dollars om vervolgens langs het veld in een campingstoel te zitten

Rick Cost
Amerikaanse voetbalbond

waarin, aangejaagd door het WK dat in 1994 werd gehouden en de MLS die twee jaar later werd opgericht, steeds meer kinderen gingen voetballen, haken de laatste jaren kinderen juist af. Het aantal voetballertjes tussen zes en twaalf jaar oud nam tussen 2018 en 2023 af met ruim vijf procent, naar 2,1 miljoen, blijkt uit cijfers van het Aspen Institute. Onder oudere kinderen bedroeg de daling zelfs 6 procent. In totaal staan bij voetbalbond US Soccer zo'n vier miljoen Amerikanen geregistreerd als voetballer - naar schatting drie keer zoveel anderen spelen wel eens in parkjes.

En hoewel het Amerikaanse vrouwenvoetbal al jaren tot de top van de wereld behoort blijven de mannen ver achter bij landen als Brazilië, Duitsland en Frankrijk. In de moderne voetbalgeschiedenis reikten ze nooit verder dan de kwartfinale (2002).

Geen WK-deelnemer heeft zoveel inwoners als de VS (circa 350 miljoen), maar wereldsterren bracht het land nog niet voort. Sterspeler van dit team is de 27-jarige aanvaller Christian Pulisic van AC Milan. Ook van oud-PSV'er Malik Tillman (nu Bayer Leverkusen) en Timothy Weah (Olympique Marseille) wordt veel verwacht. Veel andere internationals spelen ofwel in eigen land, of in teams die in Europese competities

tot de middenmoot behoren. Aanvoerder is de 38-jarige Tim Ream, die vooral furore maakte op het tweede niveau in Engeland.

En hoewel de verwachtingen in eigen land groot zijn, verloopt de voorbereiding op het toernooi wisselvallig. Dit jaar verloren de Amerikanen oefenwedstrijden van België, Portugal en, afgelopen weekend, Duitsland. Alleen van Senegal werd niet gewonnen.

Waarom stagneert de ontwikkeling van het voetbal in de Verenigde Staten? Het antwoord op die vraag is op een zaterdag in november te vinden op velden in New Jersey en Philadelphia.

Pay-to-play

Rick Cost heeft jarenlange ervaring als performance coach in het top hockey en bij Feyenoord als hij in de zomer van 2021 bij de Amerikaanse voetbalbond aan de slag gaat als performance-directeur. Hij merkt direct een groot verschil: was hij voorheen gewend aan schaarste, hier kan alles.

Neem het WK in Qatar in een jaar later. De bond investeert zeker een miljoen dollar in apparatuur om het Amerikaanse team een paar procent beter te doen presteren, zegt Cost via Teams - hij werkt tegenwoordig voor Olympique Lyon. Zo bouwt zijn werkgever in het spelershotel een cryokamer, een

Antonee Robinson, die voor het Engelse Fulham speelt, in duel met de Duitser Leroy Sane. AFP

Oud-PSV'er Malik Tillman (rechts) in het shirt van de VS, tijdens de met 2-1 verloren oefenwedstrijd tegen Duitsland, afgelopen zaterdag. AFP

soort omgebouwde sauna met extreem lage temperaturen die het herstel na wedstrijden moet bevorderen. Ook worden er speciale matrassen ingevlogen. „Alles was op wereldniveau geregeld.”

Het contrast met de lokale voetbalclub nabij Chicago waar hij zijn eigen kinderen heeft aangemeld is groot. Daar, zegt hij, „speelden ze op een weiland waar de madeliefjes groeiden en toevallig wat doeltjes waren neergezet”.

Maar waarom is het Amerikaanse voetbal zoveel duurder? „Het is complex”, zegt Inter Philly-directeur Robick. Dat begint met de enorme lappen-deken die het Amerikaanse voetbal vormt. Er is weliswaar één landelijke voetbalbond, de USSF, maar die ontbeert de autoriteit die bijvoorbeeld de KNVB in Nederland heeft. Om twee redenen: er zijn tal van regionale bonden en er is niet één, door de bond aangestuurd competitiestructuur. Een voetbalpiramide met bovenin een competitie als de Eredivisie, Premier League of Bundesliga ontbreekt.

Er is de professionele competitie Major League Soccer, een aparte organisatie die sinds enkele jaren ook jeugdcompetities organiseert. Maar parallel daaraan bestaan nog twee proforganisaties, die elk hun eigen competitie organiseren. Door USSF worden die weliswaar als lagere divisies aangemerkt, maar teams kunnen niet naar de MLS promoveren. Om het nog ingewikkelder te maken: één van die organisaties ontwikkelt nu een aparte competitie die gelijkwaardig moet worden aan de MLS, mét promotie en degradatie. Het is alsof er naast de Eredivisie een parallel topdivisie wordt opgezet.

Het jeugdvoetbal is nog complexer georganiseerd. In totaal, schat Robick, komen de 53 jeugdteams van Inter Philadelphia uit in minstens vijftien verschillende competitiestructuren. Die beslaan geen volledig seizoen, maar geregeld slechts een paar weekenden. En teams worden niet op niveau ingedeeld; ook hier ontbreekt een piramide.

Het verklaart volgens Tim Howard, die 121 wedstrijden voor het nationale team keepte, waarom de VS nooit een WK wonnen of wereldster voortbrachten, zei hij eerder tegen de Amerikaanse sportwebsite *The Athletic*: „Zo lang we

Het is daarom elk jaar weer een gok voor welke competities hij zijn teams inschrijft, zegt hij.

Achter die verschillende competities zitten aparte, commerciële voetbalbedrijven met goedbetaald personeel. En dus vragen ze veel geld om teams te laten voetballen: deelname aan een competitie van pak 'm beet acht weekenden kost al gauw zo'n duizend euro per team, plus kosten om spelers te registreren en te verzekeren (enkele tientjes), voor scheidsrechters (al snel zo'n honderd dollar per wedstrijd), voor de huur van velden (een goed veld in Philadelphia kost zo'n 175 dollar per uur) en om de part-time jeugdtrainers te betalen - die bij Inter Philly verdienen tussen de 5.000 en 15.000 dollar per jaar.

Daar komt bij: het heeft prestige om in een 'traveling team' te spelen, zegt Rick Cost. Zulke teams reizen naar andere staten om wedstrijden te spelen. Die competities bestaan niet zozeer om de beste spelers uit verschillende staten tegen elkaar te laten spelen, maar vooral om geld te verdienen voor de clubs en competitiebedrijven. De reisen verblijfskosten, al gauw duizend dollar per trip, moeten de ouders zelf betalen. Cost: „Het slaat natuurlijk nergens op dat tienjarige honderden kilometers moeten reizen voor een voetbalwedstrijd.”

Natuurlijk, erkent Robick, zou het veel logischer zijn om voetbal goedkoper te maken en de beste jeugdvoetballers van Philadelphia in één competitie te laten spelen. „Maar omdat het de gewoonte is dat alles geld moet kosten, kost alles geld”, zegt Robick.

Geen percentage op transfersommen

Dat is moeilijk te hervormen, denkt hij. „Geloof ik in het systeem van jeugdvoetbal in dit land? Niet echt. Maar ik ben er onderdeel van. Kan ik er iets aan veranderen? Waarschijnlijk niet. Alleen de powers that be kunnen dat.”

Het zou bijvoorbeeld helpen, denkt hij, als de jeugdclubs, net als in Europa, zogeheten opleidingsvergoedingen ontvangen, een klein percentage van de transfersom als profspelers een transfer maken. „Maar de Amerikaanse club die Pulisic opleidde kreeg niks toen hij voor 70 miljoen euro naar Chelsea ging.”

Een paar uur na het jeugdvoetbal in New Jersey wint het nationale team van de VS met moeite een oefenduel van Paraguay: 2-1. In het gierend koude stadion nabij Philadelphia kijkt de internationaal gelauwerde bondscoach Mauricio Pochettino tevreden terug. Hij looft de „rechtstreek” van het team. Na een moeizame start begint het team in vorm te raken, concluderen analisten in de perszaal tevreden.

„We staan er goed voor”, zegt ook PSV-speler Sergiño Dest in de catacomben. „Het motiveert ons dat het WK hier gehouden wordt. Als we het tegen goede landen kunnen laten zien, geeft dat de Amerikaanse kinderen hoop.” Dest werd in Nederland geboren als kind van een Surinaams-Amerikaanse vader. Het grootste verschil tussen beide landen: „In Nederland loop je gewoon even naar buiten en heb je een straatvoetbalveldje. Hier is dat niet zo. Maar als we goed presteren op het WK groeit het voetbal hopelijk verder.” Komende zaterdag treffen de Amerikanen Paraguay opnieuw, in hun eerste groepswedstrijd van het WK.

„Voetbal begint thuis”, zei jeugdtrainer Robick eerder op de dag. De club voorziet op trainingsdagen niet in ballen voor de jongste teams, die moeten de spelers of hun ouders zelf kopen. De reden: „Anders zouden de meeste van onze voetballers thuis geen bal hebben. We willen de voetbalcultuur achter de voordeur krijgen.”

„Wij Wittemannen hebben niet veel, maar we kunnen wat.”

Tot ons aller verbijstering overleed

Agaath Witteman

Echtgenote van Hans Croiset

5 april 1942 Oegstgeest
5 juni 2026 Breukelen

Na maanden van afglijden naar een andere werkelijkheid heeft ze ons verlaten, haar heftige verzet gedreven door een wilskracht die haar haar hele leven heeft bezield heeft niet mogen baten, ze moest opgeven.

Liefste, je hebt ons leven verrijkt met je wijsheid, met je spontaniteit, met je positivisme, maar bovenal met je onvoorwaardelijke liefde.

We zullen van je blijven houden tot in lengte van jaren.

Hans
Alexander & Klaske
Bavo, Chaïm
Jules & Noor
Livia, Marie, Jules
Esther & Jan
Dirk & Jasmijn, Emma,
Gijs & Hanna en Dana

„Onze grote dank gaat uit naar Thuiszorgorganisatie Careyn en de vrijwilligers van 'Thuis Sterven'. Zonder hun liefdevolle zorg en steun hadden we onze Agaath niet thuis kunnen verzorgen.”

Correspondentieadres:
DELA tav familie Croiset
Proostwetering 8, 3543 AE Utrecht

De Commissie van advies inzake volkenrechtelijke vraagstukken (CAVV) betreurt het overlijden van haar lid

Mr. dr. Rutsel S. J. Martha

Dr. Martha was lid van de CAVV sinds 2023.

Wij hebben Rutsel zeer gewaardeerd om zijn betrokkenheid bij de CAVV, zijn innemende persoonlijkheid en zijn brede kennis van het internationaal recht, waarbij hij kon bogen op zijn unieke ervaring binnen de internationale rechtspraktijk.

Wij wensen zijn familie en dierbaren veel sterkte toe.

Namens de leden van de CAVV,
Cedric Ryngaert - voorzitter CAVV

Op een eenvoudige, snelle en zekere manier uw familiebericht samenstellen en plaatsen in NRC

nrcadverteren.nl/familieberichten

Overleden

"I did it my way..."

Na een periode van afnemende gezondheid, is rustig heengegaan mijn allerliefste echtgenoot en onze lieve, zorgzame, humoristische, eigenzinnige en altijd vrolijke vader, schoonvader, opa en Opi

Ir. Lex Nievelstein

Alexander Maria Theodorus

☆ Eygelshoven
9 april 1938† Beekbergen
4 juni 2026

Wij zijn verdrietig, maar dankbaar voor alles wat je voor ons hebt betekend. We zullen je enorm missen.

Elly Nievelstein-Bijloos

Rutger Jan en Wilma Nievelstein-Ester
Martijn
Laurens en KyaraKatelijne en Chris ten Thije-Nievelstein
Maurits en Eve
NoorFolkert en Maaik Nievelstein-Hoftijzer
Job
Sanne

Het afscheid vindt plaats in besloten kring.

Correspondentieadres:
Loolaan 18a, 7315 AB Apeldoorn

Een markant mens is heengegaan

JOOST R. RITMAN

Amsterdam, 10 maart 1941 - Mahon, 5 juni 2026

Joost Ruben Ritman was een man met een missie, stamvader van een grote, bonte familie, Mokummer in hart en nieren, wereldburger, visionair. Als ondernemer, cultuurliefhebber en kunstverzamelaar, Rozenkruiser en stichter van de Bibliotheca Philosophica Hermetica was hij een verbinder tussen werelden en mensen. Hij had het vermogen om het onzichtbare zichtbaar te maken en het onmogelijke mogelijk te maken. Hij was genereus, geestig, ontembaar, ongrijpbaar, volhardend. Dienstbaar aan zijn innerlijke kompas, trouw aan de liefde die alles overwint, was hij een vurig beschermer van de vrijheid van de geest.

Voor zijn maatschappelijke inspanningen werd Joost Ritman onderscheiden als Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Hij ontving de Frans Banninck Cocpenning van de stad Amsterdam, de Akademiepenning van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen en de Laurens Janszoon Costerprijs, en werd benoemd tot ereburger van Carcassonne, Ussat-en-Haut en Palech.

Wij zetten zijn levenswerk met kracht en liefde voort en voelen hem daarin heel dichtbij. Het afscheid zal in besloten kring plaatsvinden.

Rachel Ritman
Kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen

Tot ons grote verdriet is

Joris Jacob Arends
internist- intensivist

zeer plotseling en onverwacht overleden op de leeftijd van 50 jaar. Vijftien jaar lang zette hij zich binnen ons ziekenhuis met uitzonderlijke deskundigheid, betrokkenheid en compassie in voor zijn patiënten, hun naasten en onze organisatie. Joris was bovendien de drijvende kracht achter de commissie orgaan- en weefseldonatie, die inmiddels van grote waarde is binnen ons ziekenhuis en de regio.

Onze gedachten zijn bij zijn gezin en allen die hem liefhadden. Wij wensen hen veel sterkte toe.

Nicole Stolk,
Voorzitter Raad van Bestuur
Otto Elgersma,
Voorzitter Medisch Specialisten Bestuur

Wij zijn diep getroffen door het plotselinge overlijden van ons zeer gewaardeerd lid van de vakgroep interne geneeskunde

Joris Arends

Joris was sinds 2011 een heel fijne en vakbekwame collega. Zijn hartelijkheid, zorgvuldigheid en gezelligheid als intensivist en als directe collega gaan wij enorm missen. Onze gedachten gaan uit naar de kinderen en verdere dierbaren. Wij wensen hen heel veel sterkte en kracht toe om dit grote verlies te dragen.

Vakgroep interne geneeskunde

Wij zijn vol ongeloof en diep getroffen door het plotselinge overlijden van

Joris Arends

Joris was een zeer betrokken en bevlogen collega. Zijn onvermoeibare inzet om de zorg continu te verbeteren was inspirerend voor ons allemaal.

Met zijn warmte, oprechte aandacht en oog voor de ander was hij voor velen van grote betekenis. Bij Joris kon je altijd rekenen op een praatje, een luisterend oor of een goed gesprek. Het was fijn samenwerken met hem. Zijn overlijden laat een grote leegte achter binnen ons team.

Wij wensen zijn kinderen en allen die hem liefhadden veel kracht toe bij hun grote verlies.

Team Intensive Care
Albert Schweitzer ziekenhuis

Tot onze schrik en verdriet is onze geliefde voorzitter van de commissie orgaan- en weefseldonatie

Joris Arends
veel te jong overleden.

Joris legde de basis voor de huidige commissie orgaan- en weefseldonatie. Met veel betrokkenheid en doorzettingsvermogen gaf hij leiding aan de commissie. Hij zette zich jarenlang met grote toewijding in om het proces rondom donatie zo goed en zo soepel mogelijk te laten verlopen.

We zullen zijn enthousiasme en persoonlijkheid missen en wensen zijn naasten veel sterkte toe.

Commissie orgaan- en weefseldonatie
Albert Schweitzer ziekenhuis en Hollands Diep groep

Verslagen zijn wij nu onze Lionsvriend

Joris Arends

onverwacht is overleden.

Joris was een zeer gewaardeerd Lionslid. Zijn gedrevenheid, warme betrokkenheid en intense inzet maakten hem tot een bijzonder mens en echte clubman.

Onze gedachten gaan uit naar zijn familie en vrienden en wensen hen veel sterkte.

Namens bestuur en leden van
Lionsclub Dordrecht HostDick Steenks, president
Jos Huntjens, secretaris

"Maar Beer, dit snijden doet al zo'n pijn".
"Ja Klein, dichters liegen - allemaal!"

Na dertig jaar gelukkig samen zijn, geef ik nu met groot verdriet kennis van het overlijden van mijn echtgenoot

Mijn Beer uw Ton is dood.

Antonie Bernard Schmitz☆ Doetinchem, 2 april 1940
† Hummelo, 6 juni 2026

danser en gezins- en relatietherapeut

Eerder gehuwd met Hetty Daalman †
vader van Antonie en Thesie

Daarna geliefde van Derk, Joop, Jos, Jasper † en René

echtgenoot van Ton Klein
Beer is thuis.

De crematieplechtigheid zal plaatsvinden op zaterdag 13 juni om 12.00 uur.

Indien u persoonlijk thuis afscheid wilt nemen of aanwezig wilt zijn bij de plechtigheid, eventueel via een live stream, laat het mij dan weten via een berichtje op onderstaand emailadres.

ton.schmitz@gmail.com

COLUMN
MAXIM FEBRUARI*Bronnen van levensvreugde*

Toen Jean-Jacques Rousseau in 1761 de roman *Julie ou la nouvelle Héloïse* had gepubliceerd, lieten sommige lezers weten zo hard te hebben gehuild dat ze meteen van hun verkoudheid af waren. Weliswaar waren er in de achttiende eeuw zeurpieten die beweerden dat lezen een gevaarlijke verslaving was, een gekte, maar men ervoer kennelijk ook de gunstige effecten ervan. Een eeuw eerder hadden mensen nog met smaak naar openbare ophangingen gekeken; in de achttiende eeuw ontwikkelden ze tedere gevoelens aan de hand van romans over freules en hun onderwijzers. Opeens huilden ze. Ze snotterden. Ze snikten zich gezond.

Dit is een tamelijk onbetrouwbare samenvatting van een radioprogramma dat de BBC heeft gemaakt over de geschiedenis van het lezen. Nu het lezen op zijn retour loopt, mensen minder vaak lezen en kinderen nauwelijks nog in staat zijn te lezen, vroeg columnist James Marriott zich in een serie uitzendingen af wat het de mensheid heeft gebracht en wat er gebeurt als we er binnenkort mee stoppen.

Aan wetenschappers ontlokte hij inzichten over de effecten van geletterdheid op de democratie en het brein, maar enfin, dat hebt u allemaal wel eens vaker gelezen. Interessanter was de vraag of de eenzame positie van de lezer heilzaam of onheilzaam is: doen lezers empathie voor anderen op of zonderen ze zich juist van hen af? En zullen nieuwe vormen van informatieverwerking het isolement van het individu opheffen of versterken?

De vraag dook niet alleen op bij de BBC. Opeens had iedereen het over het belang van interactie. Over de dialoog die belangrijk is voor de ontwikkeling van het ik. Over de relatie tussen individu en gemeenschap. In feite klampten zo angst-aanjagend veel mensen me de laatste tijd aan over de onontbeerlijkheid van onderlinge contacten dat ik af en toe even de innerlijke wipbrug moest ophalen en mezelf moest toeroepen: 'Ik ben een bron van stilte'.

Er kwam een dichteres voorbij die schreef over de verschrikkingen van de oorlog. Er kwam een dichter uit Zuid-Amerika voorbij die zich van de academische gemeenschap had afgewend en nu familie was van de maan. En van de zon. „Op jouw dag komen we samen, drinken we je gefermenteerde chicha, dansen we met honderd gemeenschappen." Na aankomst in Nederland was hij meteen naar de Maas gegaan om voor de rivier te zingen.

Alles en iedereen had het over afzondering en toenadering, over empathie en het gebrek eraan, uniek zijn en verbonden zijn. Iedereen had erover geschreven, gedichten en boeken; vanuit

hun werkkamer stuurden mensen me artikelen over nabijheid die ik op mijn scherm las. Er zat iets achttiende-eeuws in al die mensen die de bemiddeling van het schrift nodig hadden om dichterbij te komen.

In de achttiende eeuw hadden lezers hun afzondering gebruikt om een kennisgemeenschap te vormen. Doordat ze hun informatie uit boeken haalden, waren ze opeens niet langer afhankelijk van anderen die het leven kenden. Ze lazen en dus waren ze alleen, maar ze deelden kennis en dus waren ze tegelijkertijd samen.

En nu wilde in 2026 iedereen, werkelijk iedereen, onmiddellijk en op het zelfde moment weten hoe dit zonder het lezen verder zou gaan. Het liefst vandaag nog. Een piepjonge geleerde deelde een artikel over het begrip betrokkenheid in de eenentwintigste eeuw. Hoe eenentwintigste-eeuwse technologieën ons beschrijven - „*how technologies narrate or co-narrate our actions*" - werkt anders dan in de boeken. Dus hoe kweken we in deze eeuw empathie?

Ik werd er uiteindelijk bloednerveus van. Al dat denken en al die zorgen!

Ik werd er uiteindelijk bloednerveus van. Al dat denken en al die zorgen! Welke kant willen we op? Worden we allener of doen we meer samen? „Ik ben een bron van stilte", riep ik, maar dat hielp niet meer. En toen, net op het moment dat ik dreigde de brug definitief op te halen, las ik iets laconieks van de psychoanalyticus Adam Phillips.

Ja, er zijn gevaren en spanningen, schreef hij in zijn boek *Unforbidden Pleasures*. Maar we zouden ook kunnen beginnen te beseffen „dat we uitzonderlijk veel genoegen aan elkaars gezelschap kunnen beleven en dat dit grotendeels toegestaan is". En omdat dit het simpelste was wat ik in lange tijd over betrokkenheid had gelezen, stapte ik mijn werkkamer uit en liep de wereld in.

Al dan niet bij toeval woonde ik een lezing bij van de filosoof Harry Kunneman over 'oncontroleerbare bronnen van levensvreugde'. En door al die onverboden genoegen en die bronnen van levensvreugde wist ik helemaal zeker dat ik de rest van de week alleen nog gefermenteerde chicha wilde drinken en over straat wilde slenteren. En als u absoluut wilde weten hoe we in vredesnaam in de toekomst zonder schrift tot elkaar moeten komen, dan zou u dat ditmaal volstrekt zelf moeten verzinnen.

Maxim Februari is jurist en schrijver en heeft om de week een column in NRC.

Commentaar**MUSK OP WALL STREET****Bedrijven als SpaceX hebben draagvlak nodig, ook op de beurs**

Er zijn forse beursintroducties, er zijn gigantische beursintroducties - en er is SpaceX. Het concern van ondernemer Elon Musk beleeft komende vrijdag zijn debuut als beursgenoteerde onderneming op Wall Street. Die gebeurtenis belooft een mijlpaal te worden in de ontwikkeling van de nieuwe technologische fase waarin de wereld-economie is beland. De bijbehorende cijfers zijn, zoals zo'n beetje alles wat Musk aanpakt, over de top: de beurswaarde van de onderneming wordt bij introductie geschat op 1.780 miljard dollar (1.540 miljard euro). Er zijn op dit moment slechts zes bedrijven meer waard, en dat zijn allemaal Amerikaanse techbedrijven - behoudens het Taiwanese TSMC dat het merendeel van alle uiterst geavanceerde computerchips voor de hele planeet vervaardigt.

Het kapitaal dat SpaceX bij de beursgang wil ophalen komt op zo'n 75 miljard: meer dan een verdubbeling van het vorige record van oliemaatschappij Saudi Aramco. Zo'n bedrag is dan weer geen uitzondering in 2026. Veel beursgenoteerde techbedrijven hebben dergelijk kapitaal opgehaald, of zijn dat van plan. Zij hebben dat vooral nodig voor de reusachtige investeringen in datacentra waar hun kunstmatige-intelligentieprogramma's (AI) op draaien.

SpaceX is sinds kort naast een ruimtevaartbedrijf óók een AI-bedrijf. Het fuseerde eerder dit jaar met xAI, dat eveneens uit de stal van Musk komt en bekend is van Grok. Bovendien komen er, vooral door de grote kapitaalbehoefte van dit soort bedrijven, nog eens twee enorme beursintroducties aan dit jaar: die van de bedrijven Anthropic (bekend van Claude) en OpenAI (ChatGPT).

Het is verleidelijk om al deze gebeurtenissen in bevroren verwondering te bezien, zoals de lancering van een maanraket. Maar achter het financiële geweld gaat een ontwikkeling schuil die veel ingrijpender is. Dat geldt uiteraard voor de razendsnelle opmars van kunstmatige intelligentie zelf. Het gaat op voor de enorme rekenkracht en energiebehoefte die er mee gepaard gaan. Voor de letterlijk onberekenbare maatschappelijke gevolgen ervan. En voor de eigendomsverhoudingen tussen de

Achter al het financiële geweld gaat een ingrijpende maatschappelijke ontwikkeling schuil

ondernemers in deze sector en zo'n beetje de rest van de hele planeet. Musk zelf kan vrijdag de eerste 'biljoenair' in de geschiedenis worden, met een persoonlijk vermogen van meer dan 1.000 miljard dollar.

De vraag wordt welke prijs die technologische toekomst heeft. Beleggers lijken vooralsnog bereid een fortuin te betalen voor een bedrijf met grote beloften, maar zonder nog een cent winst. In die zin doet de beursgang denken aan de periode rond het begin van deze eeuw, toen internetbedrijven, rijp en groen, ook voor ongekende bedragen van de hand gingen. Die episode eindigde voor veel beleggers in tranen, zij het dat veel bedrijven, zoals Amazon, het uiteindelijk overleefden om uit te groeien tot de giganten van nu.

De geschiedenis hoeft zich niet te herhalen: het gebeurt wel vaker dat beleggers vooruitlopen op een belofte die pas later wordt ingelost. Maar dan zal de technologie-sector een weg moeten vinden tussen het behoud van het momentum in de technologierace die nu gaande is, en de groeiende maatschappelijke ongerustheid over de gevolgen. Want ook de beurskoersen hebben uiteindelijk draagvlak nodig.

Op warme dagen bij de plassen staat de demografische verandering voor je neus. ANP / PAULIEN VAN DE LOO PHOTOGRAPHY

Wat moet je doen met woorden die je liever niet groter maakt? Die vraag hield mij de afgelopen weken bezig. ‘Omvolking’, ‘remigratie’, ‘oorspronkelijke Nederlanders’. Woorden die lang vooral aan de randen van het debat klonken, kwamen ineens dichterbij het midden te liggen. In reacties op asielprotesten, op X, in Kamerdebatten, in de taal van politici en opiniemakers. Ik merkte bij mezelf aarzeling. Moet je zulke woorden bestrijden, of maak je ze dan juist gewoner?

Die aarzeling is niet vreemd. De Amerikaanse onderzoeker Whitney Phillips schreef over de „*oxygen of amplification*”: extremistische frames kunnen onbedoeld sterker worden door ze telkens te herhalen, ook kritisch. Dat bezwaar neem ik serieus. Herhaling doet iets met woorden, ook afkeurende herhaling. Maar terughoudendheid heeft een grens. Zodra woorden uit rechts-extremistische theorieën in de Kamer, in talkshows, op tijdlijnen en in opiniestukken terechtkomen, zijn ze geen losse provocatie meer. Ze gaan meebepalen waar mensen voortaan de oorzaak van hun onbehagen zoeken. Wat begon als een vraag over bestuur, draagkracht en samenleven, krijgt alsnog een etnische verklaring. Zwijgen houdt dan zulke woorden niet klein. Het geeft de betekenis ervan uit handen aan degenen die ze willen normaliseren.

Neem de opvangprotesten van de afgelopen weken. Bij Loosdrecht en Apeldoorn kennen we de beelden inmiddels. Er waren ongetwijfeld bij omwonenden oprechte zorgen over opvang,

Zet mensen met een migratieachtergrond niet eerst in het verdachtenbankje

Liever geeft *Shermin Amiri* woorden als ‘omvolking’ geen aandacht. Maar de term staat ineens centraal in het debat, waardoor hij en talloze andere Nederlanders ineens buitenspel staan. Dat is onrecht en dom.

draagkracht, veiligheid en vertrouwen in de overheid. Maar die zorgen kregen een andere politieke betekenis toen ze aan afkomst werden verbonden. In Loosdrecht deed Gidi Markuszower dat openlijk door bij het protest over „omvolking” te spreken. Kort daarna probeerde Lidewij de Vos hetzelfde woord te normaliseren door het als demografische constatering te presenteren.

En daar zit precies de verkeerde afslag. Je kunt constateren dat Nederland veranderd is zonder daar het woord ‘omvolking’ voor nodig te hebben. De Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 heeft die verandering niet voor niets als bestuurlijke opgave onderzocht. In veel steden zien straten, scholen, winkels, gebedshuizen en publieke ruimten er anders uit dan twintig of dertig jaar geleden. Daar hoeft je niet omheen te draaien. Maar ‘omvolking’ is geen woord voor die verandering, dat is een complottheorie die zich voordoet als nuchterheid. ‘Omvolking’ wijst niet naar wat er misgaat in het samenleven, maar naar mensen zelf. Naar hun bestaan. Naar hun herkomst.

Daardoor raken de vragen uit beeld die er wel toe doen. Hoe voorkom je dat scholen langs sociale en etnische lijnen uiteenvallen? Hoe zorg je dat kinderen meer delen dan alleen een postcode? Hoe pak je religieuze druk, vrouwenhaat, antisemitisme, straatintimidatie en gesloten gemeenschappen aan zonder miljoenen Nederlanders met een migratieachtergrond collectief verdacht te maken? Hoe herstel je vertrouwen in een overheid die vaak te laat of te onduidelijk is bij opvang, woningnood en integratie?

Die vragen zijn niet nieuw. Paul

Scheffer schreef zesentwintig jaar geleden al dat een immigratiesamenleving niet kan draaien op goede bedoelingen en beleefde afstand. Zijn ongemak richtte zich vooral op de gemakzucht waarmee Nederland dacht dat integratie vanzelf wel zou verlopen. Dat maakt zijn essay nog steeds bruikbaar, al is Nederland intussen veranderd. De schaal is groter, instituties staan onder druk en oude vanzelfsprekendheden over gedeelde omgangsvormen zijn zwakker geworden. Toch blijft de opdracht dezelfde: hoe houd je een samenleving bij elkaar wanneer mensen verschillende geschiedenissen, religies, sociale codes en loyaliteiten meebrengen?

Die opdracht begint niet met afkomst, maar met aanspreekbaarheid. Kunnen ouders worden aangesproken op wat hun kinderen in de publieke ruimte doen? Kunnen scholen meer zijn dan leerfabrieken? Durven bestuurders normen te stellen zonder meteen in een cultuurstrijd te belanden? Kunnen burgers elkaar nog corrigeren zonder dat ieder gesprek verandert in een conflict tussen groepen?

Ik zie in Rotterdam waarom dit erof doet. Op warme dagen bij de plassen staat de demografische verandering voor je neus. Grote families met kleedjes, koelboxen, eten en muziek. Jongeren die nadrukkelijk ruimte innemen. Verschillende talen, kledingcodes, gezinsritmes en omgangsvormen door elkaar. Mensen gebruiken dezelfde plek, maar nemen niet hetzelfde idee mee over rust, ruimte en rekening houden met elkaar. Wat voor de één ontspanning is, voelt voor de ander als overname van de publieke ruimte.

Mijn migratieachtergrond maakt mij

daarin geen ingewijde. Een Iraanse, seculiere geschiedenis geeft geen vanzelfsprekende toegang tot Arabische, Turkse, Surinaamse, Eritrese, Pakistaanse of Marokkaanse leefwerelden. Achter het woord ‘migratieachtergrond’ gaan werelden schuil die elkaar nauwelijks raken. In de ene kring speelt religie geen rol, in de andere bepaalt zij mede hoe mannen en vrouwen zich tot elkaar verhouden. In de ene familie staat het individu voorop, in de andere wegen groep, eer of gemeenschap zwaarder.

Die afstand helpt mij begrijpen wat demografische verandering kan doen met mensen die zijn opgegroeid in een veel homogener Nederland. Zij zien op zulke dagen niet alleen andere gezichten in hun stad. Zij zien dat dezelfde ruimte anders wordt gebruikt. Een grasveld wordt een familietafel. Rust wordt geluid. De codes van thuis komen mee naar buiten. Dat kan vervreemden. Mooie woorden over diversiteit lossen dat niet op. Spreken van ‘omvolking’ lost het evenmin op. Dat maakt van vervreemding een beschuldiging. Niet het gebrek aan gedeelde normen staat dan centraal, maar de aanwezigheid van mensen. Niet de vraag hoe dezelfde publieke ruimte weer van ons samen wordt, maar wie daar te veel zou zijn.

Dat gesprek wil ik voeren, maar dan op het niveau waarop samenleven werkelijk schuurt. Een meisje dat haar route aanpast omdat een groep jongens op de hoek staat. Een Joodse Nederlander die nadenkt of hij nog herkenbaar over straat kan. Een leraar die merkt dat vrijheid van geweten in de klas niet voor iedereen vanzelf spreekt. Een

Shermin Amiri is publicist en senior adviseur bij RadarAdvies.

‘Omvolking’ wijst niet naar wat er misgaat in het samenleven, maar naar mensen zelf

wijkagent die steeds dezelfde jongeren ziet, terwijl ouders, school en gemeente naar elkaar wijzen. Een bestuurder die weet wat er speelt, maar woorden kiest die niemand boos maken.

Geen van die situaties wordt helderder door herkomst centraal te zetten. Het gaat om gezag, opvoeding, rechtsstaat, vrijheid, verantwoordelijkheid en gedeelde normen. Om gedrag dat benoemd moet worden. Om instituties die niet mogen weggijken. Om burgers die elkaar nog moeten kunnen aanspreken zonder dat ieder ongemak meteen een conflict tussen groepen wordt.

Wanneer afkomst het sorteerprincipe wordt, loopt het gesprek vast. Terugkeerbeleid voor mensen zonder verblijfsrecht raakt vermengd met het verlangen naar een minder zichtbaar veranderd Nederland. Herinneringen van families die hier al generaties wonen mogen bestaan, maar worden problematisch zodra ze meelaten worden voor Nederlanderschap. Dan telt niet langer alleen of iemand meedoet, verantwoordelijkheid draagt en de rechtsstaat onderschrijft. Herkomst gaat meerekenen in de vraag wie vanzelfsprekend bij Nederland hoort.

Daar begint voor mij het verdachtenbankje. Ik wil kunnen spreken over migratie, integratie, veiligheid, grenzen, gemeenschapszin en de seculiere rechtsstaat zonder eerst mijn basisplaats te hoeven verdedigen. Als het debat gaat over ‘oorspronkelijke’ en minder ‘oorspronkelijke’ Nederlanders ben ik niet in de eerste plaats iemand die mee kan bouwen. Nee, ik moet dan uitleggen waarom mijn aanwezigheid

geen ontwrichting is. Dat is onrechtvaardig en tegelijkertijd politiek dom.

Natuurlijk mag een samenleving vragen wat haar bij elkaar houdt. Ook de vraag naar Nederlandse identiteit is niet verboden of verdacht. In een land dat zo zichtbaar verandert, wordt die vraag zelfs onvermijdelijk. Maar zodra zij begint bij wie hier ‘oorspronkelijk’ thuis hoort, of bij de vraag wiens familie hier het langst woont, verandert identiteit in een rangorde tussen burgers. Een zinniger antwoord begint bij wat burgers samen moeten dragen: de democratische rechtsstaat, vrijheid van geweten, gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen, taal, onderwijs, gedeelde verantwoordelijkheid en de moed om elkaar in de publieke ruimte aan te spreken.

Daar zijn Nederlanders met een migratieachtergrond niet de buitenstaanders van, maar mededragers. Een land dat parallelle leefwerelden wil doorbreken en extremisme wil bestrijden, heeft burgers nodig die taal, codes en gevoeligheden herkennen. Mensen die nieuwkomers kunnen aanspreken. Mensen die weten wat religieuze of ideologische druk met vrijheid doet. Mensen die kunnen uitleggen waarom de rechtsstaat bescherming verdient, juist aan wie haar niet vanzelf heeft meegekregen. Maak die mensen niet eerst verdacht. Vraag hen mee te bouwen. Laat hen jongeren aanspreken, ouders bereiken, gemeenschappen openen, bestuurders corrigeren en de publieke ruimte helpen dragen.

Een Nederland dat grip zoekt op migratie, integratie en samenleven kan zich niet veroorloven miljoenen Nederlanders met een migratieachtergrond eerst in het verdachtenbankje te zetten.

nrc webwinkel

LAFUMA

Frans design voor ultiem comfort

Advertentie

LAFUMA
Complete 5-delige luxe loungeset

Adviesprijs
fabrikant 1.347,70
949,95

› Luxe zitcomfort met ademende en UV-bestendige materialen
› Complete 5-delige loungeset inclusief gratis bijzettafel t.w.v. € 149,-
› Hoogwaardig Frans design voor jarenlang buitenplezier

Inclusief gratis bijzettafel

LAFUMA
Evolution Becomfort ligstoel

Adviesprijs
fabrikant 399,95
319,95

› Ontspan het lichaam door optimale gewichtsverdeling
› Ademend, waterafstotend en sneldroogend comfort
› Perfecte ondersteuning en eenvoudig afneembaar

LAFUMA
Balkonset 3-delig

Adviesprijs
fabrikant 319,85
254,95

› Complete balkonset met 2 comfortabele stoelen en een tafel
› Inklapbaar en ruimtebesparend
› Stevig, comfortabel en onderhoudsvriendelijk

LAFUMA
Vlinderstoel

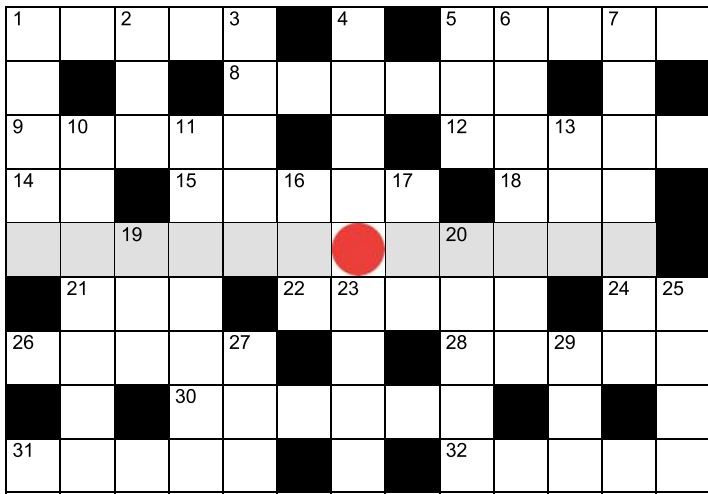
Adviesprijs
fabrikant 149,90
119,95

› Extra comfortabel dankzij zachte bekleding
› Slim opvouwbaar ontwerp
› Geschikt voor binnen én buiten

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/lafuma

IN HET MIDDEN

Meer puzzels van Studio Steenhuis op steenhuispuzzels.nl

Vul in en ontdek wie of wat er midden in het nieuws staat

Horizontaal: 1. Smerig weggedeelte 5. Karweitje dat erop zat 8. Gedoe op het voetbalveld 9. Kendrick 12. Dieet uit de steentijd 14. Een van de speelstenen in 7 verticaal 15. Klaverboer of Schneiders 18. Past voor ongeluk of missie 21. Aan de vis? Franse wijn! 22. Stonden tegenover de Hutu 24. Colijn of Van Dijk 26. Tart of Summer 28. Zo'n land past goed 30. Verrukking 31. 'Zanger Patrick ___ langer in hechtenis in zedenonderzoek' 32. In hoog ___

Verticaal: 1. La vita è __, won drie Oscars 2. Past voor suis of shot 3. Uitstekend stuk 4. 'Hoofdaanklager Internationaal Strafhof Karim ___ per direct geschorst' 5. Schrikresultaat 6. Ongefilterde spreker 7. Kafka-roman die voortdurend in het nieuws is 10. Levering 11. Vaste ontvanger 13. Zuinig licht 16. Tocht van kikkers 17. Daarbij moet je voorzichtiger zijn dan t.h.t. 19. Element voor soldaten 20. Waardevol iets 23. Onderdeel van 7 verticaal 25. ___ e mezzo, won twee Oscars 27. Guns 'N Roses-zanger 29. ___ der wet

Oplossing puzzel 9 juni. Horizontaal: 1. LA PALMA 5. BEER 9. MINIEME 11. CORYFEE 13. ADDIS 14. HEN 15. ABEL 20. YEARS 21. ALO 22. MARKT 23. ERIKSEN 25. PASJINIAN 26. VN 27. EG 28. GARDE **Verticaal:** 1. LYCRA 2. PARTNERS 3. LAFHARTIG 4. AMENS 5. BIDBOOK 6. EEDEN 7. EMILE 8. RES 10. NAARLING 12. EELS 16. AYAAN 17. VAKJE 18. DARA 19. SONDE 22. MPV 23. EIS 24. SER **In het midden:** AANVALSDRONES

© Studio Steenhuis steenhuispuzzels.nl

MET WIE?

Het gehoor van mijn 95-jarige tante is hard achteruit gegaan, merk ik als ik haar bel. Het duurt meer dan vijf minuten voordat ze weet met wie ze spreekt. Mijn naam heb ik al vele malen hard door de telefoon gezegd. Onze achternamen zijn hetzelfde, nadat ik nog een tijd mijn naam heb geroepen en geschreeuwd, begrijpt ze dat ik haar nicht ben.

Het gesprek is erg lastig, gelukkig kan zij wel praten en doet dat dan ook, ik luister. Ze vindt het leuk dat ik zomaar bel. Als we het gesprek afronden zegt ze: „Tot horens!”

Lezers zijn de auteurs van deze rubriek. Een Ikje is een persoonlijke ervaring of anekdote in maximaal 120 woorden. Insturen via ik@nrc.nl

Nel Hollander

FOKKE & SUKKE
ONDERVRAGEN DE BINNENKOMENDE VOETBALLERS

RGVT

COLUMN
FRITS ABRAHAMS

Ronald Koeman kijkt terug

Dankzij mijn vooruitziende blik, min of meer behorend bij mijn positie, zag ik kans nu al Ronald Koeman, coach van Oranje, te interviewen ná het WK. Het lukte me - ik zeg het er maar even bij voor verbaasde lezers - zonder een beroep te doen op AI.

Hoe kijkt u terug op het toernooi?
Koeman: „Met grote voldoening. Als je ziet met welke wanprestaties wij aan deze klus begonnen... een nederlaag tegen Algerije en een moeizame overwinning op Oezbekistan, waar later onze reserves mét Depay en Kluivert zelfs van verloren, dan mag je achteraf héél blij zijn met een finaleplaats. Wie had dat kunnen denken? Dat Donyell Malen de productiefste spits van het toernooi zou worden, dat Summerville zich zou ontpoppen als een gevaarlijker buitenspeler dan Olise, dat Frenkie de Jong en Ryan Gravenberch van onzichtbare middenvelders in de oefenwedstrijden zouden uitgroeien tot oppermachtige spelbepalers?”

Eerlijk gezegd had ik verwacht dat het zou uitlopen op een roemloze uitschakeling ergens in de achtste finales.

Koeman: „Ja, daar zijn jullie van de pers erg goed in: zwartkijkerij. En achteraf alles beter weten, ik noem dat altijd: een Koeman in de kont kijken. Ik heb me daar niks van aangetrokken, daarom zei ik al vooraf: 'Ik zal geen enkele krant lezen'. Je moet als bondscoach gewoon je eigen spoor volgen. Ik wist dat we die praatjesmaker van een Veerman helemaal niet nodig hadden. Ik wist dat Memphis weer helemaal de ouwe zou worden, eventueel náast Malen in de spits. En ik wist vooral dat alles vanzelf op z'n plek zou vallen als we eenmaal aan de eerste belangrijke wedstrijd, tegen Japan, zouden beginnen.”

Hoe heeft u Malen weer aan het scoren

kunnen krijgen? Hij leek zo weinig zelfvertrouwen te hebben dat hij zich kapot schrok bij elke kans.

Koeman: „Ik draai nooit ergens omheen, dat weet je. Ik had zo vaak Memphis geprezen dat Malen een minderwaardigheidscomplex had gekregen. Hij dacht dat ik sowieso voor Memphis zou kiezen, ook al zou ik ervoor naar Brazilië moeten zwemmen. Memphis als een soort buitenechtelijke zoon van Koeman. Maar ik heb Malen ervan kunnen overtuigen dat zij ook náast elkaar kunnen spelen. Sindsdien scoort hij als een Harry Kane. Zag je zijn twee doelpunten, en vooral dat stiftje over de keeper, tegen Brazilië in de achtste finale?”

Hoe Donyell Malen de productiefste spits van het WK werd

Sterker nog: niemand had het meer over Kane, Malen werd dé grote ontdekking van het toernooi.

Koeman: „Natuurlijk. Ik maakte me helemaal geen zorgen, ook omdat ik Weghorst en Brobbey nog achter de hand had. Pure klasse verraadt zich nooit.”

Nu moet ik toch nog even een vervelend vraagje stellen.

Koeman: „Ik had niet anders verwacht. Ga je gang.”

Ook in de finale tegen Frankrijk ging alles goed tot we in het laatste kwartier een 2-0 voorsprong - uiteraard twee doelpunten van Malen - verspeelden. Het liep uit op strafschoppen na de verlenging. Toen liet u Malen de laatste, beslissende penalty nemen. En hij... hij... miste. Waarom koos u juist hem?

Koeman: „Kijk, dat bedoel ik nou, dat is precies de reden waarom ik nooit meer zo'n Nederlandse klotekrant zal lezen, laat staan te woord staan.”

SUDOKU

1		6						
5	7				9	6		
					4			3
		9					3	1
			9	5				
	2						5	
		8	3		7			
3					2	1		

Meer puzzels en boeken van Peter Ritmeester op pzzl.com

nrc > puzzels

Crux: kleine kruiswoordpuzzel voor grote denkers

Speel alle puzzels op nrc.nl/puzzels

Plaats de cijfers 1 tot en met 9 zo in het diagram dat elk cijfer precies één keer voorkomt in elke rij, kolom, de negen vetomrande 3x3 vakken, én de vier grijze 3x3 vakken. © Peter Ritmeester PZZL.com Rechts: de oplossing van gisteren.

5	3	9	7	2	8	1	6	4
4	2	8	3	6	1	7	5	9
1	7	6	4	5	9	2	3	8
2	5	1	9	7	4	6	8	3
9	8	4	6	1	3	5	2	7
3	6	7	2	8	5	9	4	1
7	4	5	8	9	6	3	1	2
6	9	3	1	4	2	8	7	5
8	1	2	5	3	7	4	9	6

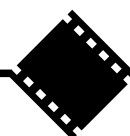
De aliens van Steven Spielberg zijn weer terug

PAGINA C2-3

FOTO UNIVERSAL STUDIOS

Cultuur

FILM & SERIES

FILM & SERIES

ZAP

Theo Janssen moet een bal hooghouden voor het goede doel. Links Hélène Hendriks. BEELD SBS6

Oud-voetballer zijn, een verschrikkelijk bestaan

Huisparagnost Liesbeth van Dijk schoof weer aan bij *Business Class* (RTL7). „Zal ik nog even wat voorspellen Harry? Dat vinden de mensen leuk.” Harry Mens zegt niet zo veel meer in z'n eigen talkshow, hij leest alles op van een briefje. Liesbeth mag haar gang gaan. Goud blijft goed, net als aandelen Nvidia en er komen nog wat „leuke nieuwe AI-bedrijfjes” waar mensen in kunnen investeren. Door naar de voetbalvoorspellingen. Harry leest de acht favoriete landen op. „Vertel jij maar wie het wordt.”

„Nou, Nederland niet.” Nederland wordt derde of vierde. Liesbeth hoort een Spaanstalig land winnen, maar het kan ook Portugees klinken, dat zijn de klanken die ze oppakt uit de kosmos. Als we haar op de man af vragen wie wordt wereldkampioen zit ze „toch in Brazilië te loeren”. Want dat is Portugees. „Nou kijk eens aan”, leest Harry Mens op. Liesbeth voorspelt nog wat: Nederland wint alle wedstrijden in de poulefase en Willem van Hanegem wordt 103 jaar oud.

Bij *Editie NL* (RTL4) ging het over de hitte in Amerika. Niet de geopolitieke hitte natuurlijk. Gewoon babbelen over het weer. De spelers van het Nederlands elftal gaan na het trainen de sauna in. Dat lijkt de presentatoren van *Editie NL* „heel heftig”. Dus hebben ze een liveverbinding opgezet met collega-verslaggever Josephine van der Erve die ergens in Huizen in een sauna zit en net heeft gesport. Josephine is heel bezweet. Het is 80 graden in de sauna briest ze in de rode ploekap. Een inspanningsfysioloog legt uit: „Na het trainen de sauna in helpt je om beter met de hitte om te gaan.” Hoe dat werkt en waarom legt de wetenschapper niet uit, is ook niet nodig. Collega Josephine is er in ieder geval mooi ingestonken.

Natuurlijk moet ook Johnny de Mol nog wat bijschnabbelen rondom een wereldkampioenschap. *De WK Kwis* (SBS6) is een hallucinante aaneenschakeling van onbegrijpelijke spellen, penalty's nemen en eindeloze anekdotes van sportjournalist Kees Jansma. Een uur lang wentelen oud-voetballers zich in een repetitieve draaikolk: spel, penalty, Kees Jansma, spel, penalty, Kees Jansma, spel, penalty, Kees Jansma, spel, penalty, Kees Jansma, spel, penalty, Kees Jansma, spel, penalty, Kees Jansma. Een spel springt eruit. De Mysterieleeuw. Iemand „met een WK-verleden” die zo gek is om zich in een bloedhete studio in een synthetisch carnavalspak te laten hijsen. Het blijkt, na drie lange minuten, de 62-jarige oud-voetballer Stan Valcxk te zijn. Ook Stan heeft het heel warm.

Terwijl Kees Jansma nog door ooreert in m'n hoofd zit ik op eens al tien minuten in *De Oranjezomer op Curaçao*. Op een Co-rendon all-inclusiveresort staan wat geblakerde volgezopen Hollanders naar Hélène Hendriks en haar gasten te kijken. Oud-voetballer Theo Janssen lijkt meer op iemand uit het publiek dan op een oud-voetballer. Hij moet zo ook een kunstje doen. Zo vaak mogelijk hooghouden in één minuut voor het goede doel. Op blote voeties in het zand naast een zwembad krijgt Theo een voetbal van Hélène. Vanaf een ligbed kijkt een verveelde vakantieganger toe hoe Theo na zestien keer hooghouden buiten adem begint te raken. Hij haalt de zeventig zonder de bal te laten vallen. Volgens Hélène moest het wel vier keer opnieuw. Theo heeft zin in een biertje. Ik ook.

Er was ook nog wat met voetbal toch? Oh ja, een voetbalwedstrijd. Nederland tegen Oezbekistan. Oud-voetballer Klaas-Jan Huntelaar zit bij de voorbespreking van de NOS. Hij heeft de afgelopen drie jaar een burn-out gehad. Profvoetballers stoppen meestal rond hun vijfendertigste met voetballen. Dan moet je dus nog tweeëndertig jaar opdraven als 'Mysterieleeuw' en hooghoudaapje op Curaçao. Daar zou ik ook een burn-out van krijgen.

Emma Vos

In 1973 schreef scenarist Paul Schrader (*Taxi Driver*) het script *Kingdom Come* voor Steven Spielberg. Het ging over de 45-jarige officier Paul van Owen, belast met het debunken en ridiculiseren van UFO-waarnemingen. Tot buitenaardse wezens - aliens - op een verlaten landweg contact met hem maken, en hij - als de apostel Paulus op weg naar Damascus - een ware gelovige wordt. Dreigt Paul van Owen klokkenluider te worden, dan mag hij als leider van het geheime overheidsorgaan 'project Grief' de speurtocht naar UFO's leiden. Na 15 jaar vruchteloos zoeken beseft hij dan dat het om telepathisch contact gaat: aliens bevinden zich in een andere dimensie dan wij.

Spielberg vond dat script „gênant slecht” en besloot eerst haaienfilm *Jaws* te maken om dan zijn eigen script te schrijven over UFO's - of UAP's, Unidentified Aerial Phenomena, zoals ze nu heten. Dat werd in 1977 de filmhit *Close Encounters of the Third Kind*, die 307 miljoen dollar opbracht, 1,7 miljard in huidige dollars. Over een rusteloze elektriciën uit Muncie, Indiana die op reis mag in een vliegende schotel.

Bijna tachtig jaar oud, keert Spielberg vermoedelijk voor het laatst terug bij zijn jeugdliefde in een bloedstollende én infantiele thriller: *Disclosure Day*. Zoals de titel belooft: alles wordt onthuld. En Spielbergs bewering dat hij „nog meer dan toen” gelooft in UFO's, is niet louter promotie. Hij is een gelovige. Zijn vriend John Milius vertelde ooit dat hij vlak na de opnames van *Close Encounters* een weekend met Spielberg doorbracht in een jachthut bij Colusa, Californië om UFO's te spotten. Spielberg donerde in 1985 100.000 dollar aan een astronomisch project om buitenaardse radio-signalen op te vangen. „Ze namen nooit contact met mij op, ondanks alle reclame die ik voor ze maakte”, grapte Spielberg later.

Deep State

De schurk van *Disclosure Day* - Noah Scanlon (Colin Firth) van het semi-overheidsorgaan Wardex - heeft wel wat van Paul van Owen uit Schraders verworpen script. Hij weet alles van aliens, maar houdt dat voor de wereld en zelfs zijn eigen regering verborgen - de 'deep state' in optima forma. Klokkenluider Daniel Kellner (Josh O'Connor) dreigt alles openbaar te maken.

Spielbergs timing is prima: sinds *The New York Times* in 2017 onthulde dat het Pentagon jaarlijks 20 miljoen dollar uittrekt voor analyse van UFO-waarnemingen zijn UFO's weer op de radar. De regering Trump belooft alle informatie openbaar te maken, en in afwachting van die 'disclosure day' postuleert Spielbergs film een '79 jaar oud geheim'. Dat verwijst naar de zomer van 1947, toen de UFO-folklore losbarstte met talloze waarnemingen van vliegende schotels en het 'Roswell-incident': het leger zou een gecrashte UFO met buitenaardse piloten hebben geborgen. Carl Jung wijdde in 1958 een studie aan het UFO-fenomeen: dat zou een 'visionair gerucht' zijn waarin collectieve spanning over Koude Oorlog, raketten en atoomwapens een uitweg vond. Vliegende schotels waren een projectie van angst én hoop, aldus Jung: nu God dood was, vertrouwde de seculiere mens op 'techno-engelen' om ons te redden.

Huwelijks crisis

Klopt de inschatting van biograaf Joseph McBride dat de jonge Steven Spielberg extra gevoelig was voor UFO's omdat zijn gezin uiteenviel en al zijn zekerheden wankelden? Het huwelijk van moeder Leah en vader Arnold stond in 1964 op kraken door moeders overspel toen hij als 15-jarige scho-

Emily Blunt in 'Disclosure Day', de nieuwste film van Steven Spielberg. FOTO UNIVERSAL STUDIOS. ALL RIGHTS RESERVED.

Spielberg is terug bij zijn geliefde aliens

SPIELBERG EN UFO'S Bijna tachtig jaar oud keert regisseur Steven Spielberg in 'Disclosure Day' terug bij zijn jeugdliefde: UFO's en aliens.

Door **Coen van Zwol**

lier met familie, burens en scholieren zijn eerste speelfilm maakte: *Firelight*, die hij helaas bijna helemaal kwijt raakte.

In *Firelight* stralen UFO's met rood licht op huizen, auto's en mensen in het stadje Freeport, Arizona - naar blijkt voor een diertentuin op hun planeet Altaris, de rest van de mensheid zal worden geheersenspoeld omdat de aliens ons zien als een bedreiging. Deze voor ruim 500 dollar gemaakte knutselfilm verdiende zijn geld terug met één uitverkochte voorstelling in het Phoenix Little Theater. Later die week verhuisden de Spielbergs naar Californië in een gedoemde poging hun huwelijk te redden.

Van die jeugdzonde was *Close Encounters of the Third Kind* in 1977 een soort remake. In die film krijgt elektriciën Roy Neary op

een nacht contact met een UFO en raakt daarna geobsedeerd door een pyloonachtige vorm - een subliminale boodschap die de aliens in zijn brein en dat van andere 'gewone Amerikanen' programmeren. Die vorm blijkt later de Devil's Tower in Wyoming te zijn, een tafelberg waar de aliens een rendez-vous met Neary en andere uitverkorenen willen maken. Roy Neary raakt in de ban van een UFO-psychose - hij bootsert de tafelberg tijdens het eten uit aardappelpuree - wat hem zijn huwelijk en gezin kost.

UFO-expert Lacombe - gespeeld door regisseur François Truffaut - weet inmiddels ook dat aliens op die Devil's Tower gaan landen; het leger ontcijfert een chemische treinramp om de wijde omgeving te ontruimen. Zo'n complot waar tienduizenden ambtenaren aan meewerken maakt *Close Encounters* tot een film die sterk bijdroeg aan het populariseren van complotdenken, al had Amerika daarvoor na Vietnam en Watergate weinig aanmoediging nodig. Neary weet met de ongehuwde moeder Jillian - haar zoonje Barry is door de aliens ontvoerd - door de legercordons tot de Devil's Tower door te dringen en mag uiteindelijk met de aliens mee.

De overheid is in *Close Encounters* eerder paternalistisch dan kwaadwillend. Hun prudentie is begrijpelijk, want de aliens opereren nogal angstaanjagend. Ze schakelen de stroom in hele wijken uit en racen door de nacht in blauw-rode discoballen die mensen zonnebrand bezorgen. Direct contact gaat gepaard met verblindend licht, bevingen, geloei en rondvliegend huisraad, alsmede apparatuur die op eigen houtje aan- of uitgaat. Voorts blijken de aliens in de Tweede Wereldoorlog gevechtsvliegtuigen en schepen te hebben opgestraald, die ze anno 1977 in Mexico of de Gobi-woestijn dumpen.

Maar hun intenties lijken op Devil's Tower nobel. Aliens zijn een soort kinderen met kleigehuid, groot hoofd en een snoezig verlegen lachje - Spielberg liet zijn aliens spelen door zesjarige meisjes van de balletschool. Ze blijven wel een mysterie. Wat ze met 'gewone man' Roy Neary gaan doen blijft een vraagteken: vivisectie, research, modificatie of toch de diertentuin zoals in

Firelight? Dat laatste suggereert een laatste scène die Spielberg in 1979 toevoegde aan zijn 'director's cut': honderden aliens observeren Roy Neary dan vanachter ramen.

Alles onthuld

Spielberg bleef na *Close Encounters* op aliens terugkomen. In *E.T.* blijft een alien per ongeluk achter op aarde en sluit vriendschap met het jochie Elliot, een zoon uit een gebroken gezin in de buitenwijk. In *War of the Worlds* (2005) verfilmde Spielbergs H.G. Wells' roman over marsmannetjes die de mensheid uitroeien als metafoor voor de shock die 9/11 de VS bezorgde.

Dat laatste bleek een zijstap: hoe hard Spielberg ook ontkent, in *Disclosure Day* is wel degelijk een vervolg op *Close Encounters* én *E.T.* te zien en keren de aliens terug als de grote baby van *Close Encounters* en als de reuzenschilpad van *E.T.* Ze beschikken over toverkracht en telepathie en willen ons van onze kwade instincten redden, die worden belichaamd door de moordlustige, repressieve 'deep state' Wardex van schurk

Spielbergs bewering dat hij 'nog meer dan toen' gelooft in UFO's, is niet louter promotie. Hij is een gelovige

Scanlon. De mensheid heeft ook meer dan ooit behoefte aan spirituele interventie: een burgeroorlog in Noord-Korea dreigt te escaleren tot een kernoorlog.

Het bestaan van aliens blijkt ook prima met georganiseerde religie te combineren, legt een non behulpzaam uit: in het boek *Genesis* maakt God ons immers slechts meester van onze planeet. De hele film mondt uit in een wonderbaarlijke openbaring, waarbij Spielberg weer grossiert met de blik die hij in *Close Encounters* zo populair maakte: met open ogen en mond verbijsterd én geïmponeerd in de verte staren. Alleen wordt het mysterie hier wel volledig uitgelegd, en dan blijkt het doorgaans licht bespottelijk. Dat is ook in *Disclosure Day* het geval.

In meeslepend 'Disclosure Day' trekt Spielberg alles uit de kast

Recensie Science fiction

Disclosure Day.

Regie: Steven Spielberg. Met: Josh O'Connor, Colin Firth, Emily Blunt. Lengte: 145 min. Te zien in de bioscoop.

●●●●○

André Waardenburg

AMSTERDAM

In zijn laatste film *The Fabelmans* (2022) keek Steven Spielberg terug op zijn Joodse jeugd en het begin van zijn loopbaan als filmmaker. In zijn nieuwste film *Disclosure Day* keert hij terug naar fascinaties die hem toen ook al bezighielden: UFO's en buitenaards leven dat vermoedelijk geen kwaad in de zin heeft.

Het door David Koepp geschreven scenario, naar een verhaal van Spielberg, ontvouwt zich als een 'best of' van de regisseur die zich al sinds begin jaren zestig obsessief met de mogelijkheden van het medium film bezighoudt. Hij permitteerde zich zelfs een grapje: twee personages verschuilen zich op zeker moment in motel Inn-di-Ana, wat kan verwijzen naar Indiana Jones en de staat Indiana, waar zijn oorspronkelijke UFO-film *Close Encounters of the Third Kind* zich afspeelde.

Close Encounters stond in 1977 in een traditie van paranoia-thrillers waar ook *Disclosure Day* op teruggrijpt. Wat als de overheid informatie achterhoudt en iedereen voorliegt? In *Disclosure Day* gaat het over buitenaardse wezens; het verhaal ontvouwt zich als strijd tussen de schimmige organisatie Wardex, geleid door Noah Scanlon (Colin Firth), en een cyberexpert die met hulp van collega's uiterst gevoelige data van Wardex stal.

Werknemer Daniel Kellner (Josh O'Connor) wil dit schokkende beeldma-

teriaal wereldkundig maken op *disclosure day*, maar gaat dit lukken? Hij is op de vlucht voor Scanlon en diens kornuiten die in het zwart gekleed zijn en in zwarte voertuigen rondrijden. De kleur zwart wordt door Spielberg afgezet tegen wit, met licht als belangrijke metafoor. Daniel en zijn helpers, onder wie Hugo (Colman Domingo) en weervrouw Margaret (Emily Blunt), worden vaak in bijna verblindend licht gefilmd.

Licht staat hier voor waarheid, maar het heeft ook een religieuze connotatie. Een ex-novice speelt een bijrol, evenals een non die gelooft dat God ook best buitenaards leven geschapen kan hebben. Daniel is een Bijbelse naam (bekend van 'Daniël in de leeuwenkuil'), maar verwijst mogelijk ook naar Daniel Ellsberg, die in 1971 geheime documenten over de Vietnamoorlog openbaarde, de Pentagon Papers. Zie ook Spielbergs Watergate-film *The Post* (2017).

Disclosure Day koppelt geloof in brede zin aan onderdrukking en manipulatie van de waarheid: *mind control* speelt een rol via een mysterieus buitenaards apparaat - dat je ook kan zien als metafoor voor sociale media die alle privacy schendt.

Voor agnostici en cynici bevat *Disclosure Day* lachwekkend wel onzin, toch moeten ook zij zich gewonnen geven door Spielbergs meeslepende film die alles uit de kast trekt, met als geheime wapen de score van de nu 94-jarige componist John Williams. Hij ondersteunt gevoelvol zowel het mysterie als de dreiging, waarbij empathie uiteindelijk een sleutelrol speelt. In de climax pakt Williams uit met warme harmonieën en emotionerende klanken die doen denken aan de ontroerende finale van *E.T.* (1982). Dan geeft zelfs de grootste ongelovige zich gewonnen. Het gelukzalige universum zal ons redden van onze destructie-drift. Toch?

CLOSE-UP

Cassie (Sydney Sweeney) in 'Euphoria'. EDDY CHAN/HBO

Online sekswerk in series: vooral het sensationele

Online sekswerk is populair in series dezer dagen. In *Maximum Pleasure Guaranteed* (Apple TV) vindt een gescheiden moeder troost en orgasmes bij een webcamboy, waarna ze in een kluwen van chantage en moord belandt. In het derde seizoen van *Euphoria* (HBO Max) besluit Cassie (Sydney Sweeney) de 50.000 dollar die ze nodig heeft voor het bloemarrangement op haar huwelijk bij elkaar te verdienen via platform OnlyFans. En in *Margo's Got Money Troubles* (Prime Video) begint de jonge vrouwelijke hoofdpersoon een OnlyFans-kanaal als ze haar baan verliest en moet zorgen voor haar zoon.

Ook Hanne Stegeman, die aan de Universiteit van Amsterdam onderzoek deed naar de webcamindustrie, valt op dat online sekswerk en zeker OnlyFans momenteel vaak aan bod komen in populaire cultuur. „Van Beyoncé-liedjes tot nieuwsartikelen. In eerste instantie zag je meer 'feitelijke' berichtgeving over webcamwerk, documentaires en tabloid-krantenartikelen, nu lijkt het ook meer in fictiefilms en-series voor te komen.”

Volgens Stegeman heeft alle aandacht voor online sekswerk ook een zichzelf versterkend effect, aandacht genereert aandacht: „Het is letterlijk een sexy topic.” Andere redenen is dat het vaak symbool staat voor de moderne klusjesconomie, waar veel mensen een inkomen bij elkaar sprokkelen via online platformen. Als je dat in fictie wil aanstippen is OnlyFans spannender dan maaltijden rondbrengen voor Thuisbezorgd.

Zorgt die alomtegenwoordigheid van webcamwerk ook voor een meer genuanceerd beeld en meer acceptatie? Stegeman vindt dat lastig vast te stellen. „Er is meer zichtbaarheid, maar juist omdat er momenteel zoveel series over worden gemaakt, denk ik dat er toch nog veel stigma's en een sensatie-imago aan verbonden zijn.”

'Of het gaat over trauma en een laatste keuzeverhaal, of het blijkt een succesverhaal'

Het derde seizoen van *Euphoria* kon alvast op kritiek rekenen wegens de portrettering van Cassies webcamwerk. Zo wees tv-criticus Inko Kang van *The New Yorker* erop dat Cassie „vrijwel elke clichébelediging belichaamt die je kunt voorstellen over vrouwen die hun kleren uittrekken voor geld.” Ze is materialistisch, heeft geen normen en waarden. In eerdere seizoenen van *Euphoria* gingen provocerende verhaallijnen volgens Kang gepaard met karakterontwikkeling. In dit seizoen volgt de serie Cassies OnlyFans-traject „tot in detail, maar gaat de toegenomen schermtijd van het personage niet gepaard met meer inzicht in haar psychologie”. Wat overblijft zijn beelden die controverse genereren of zo buitensporig zijn dat kijkers erom grinniken, maar die ook hardnekkige moralistische opvattingen over online sekswerk herhalen.

Het lieve *Margo's Got Money Troubles* voelt minder moralistisch én bevat elementen die 'realistisch' zijn. Studente Margo begint aan webcamwerk zodat ze kan thuisblijven bij haar pasgeboren zoon, iets wat Stegeman herkent uit haar onderzoek. En de serie toont hoe moeilijk het is aandacht te genereren voor een OnlyFans-kanaal. Tegelijkertijd is de serie suikerzoet. Zo blijkt het kanaal een uitlaatklep voor Margo's creativiteit én leidt het - na wat hobbels - tot een betere band met haar ouders.

De makers laten Margo met webcamwerk beginnen als ze volstrekt radeloos en blut is. Uiteindelijk sluiten beide series dus aan bij de volgens Stegeman veel voorkomende verhaallijnen over online sekswerk in fictie dezer dagen. „Of het gaat over trauma en dat het een laatste keuzeverhaal is. Of het blijkt een succesverhaal, waarbij iemand dankzij webcamwerk gemakkelijk heel veel geld verdient.” Terwijl ze tijdens haar onderzoek vooral mensen ontmoette voor wie het hard werken is, waarmee ze een redelijk, maar geen exorbitant bedrag verdienen. Wat dat betreft lijken deze twee recente series met webcamwerk op veel online sekswerk zelf: een uitvergroting van de realiteit, om kijkers te lokken.

Sabeth Snijders

Crypto of ouderwetse bankbiljetten: de heistfilm is terug, en hoe!

KRAAKFILMS Drie nieuwe films over oplichters, 'L'affaire Bojarski', 'Carolina Caroline' en 'LifeHack', 'bouwen voort op aloude oplichtersromantiek, maar ze laten ook zien dat geld verslavender is dan crystal meth.

Dana Linssen
AMSTERDAM

Everybody needs money. That's why they call it money." Aldus de snelgebeekte *crime-boss* Danny DeVito in *Heist* van David Mamet. De film, uit 2001, zit vol met dit soort geniale cirkelredeneringen, die nergens op slaan, maar met zoveel aplomb gebracht worden dat het enorm komisch wordt.

Heist is behalve de naam van de film ook de naam van een filmgenre, in het Nederlands meestal vertaald als krakers- of oplichtersfilm. 'Heist' betekent overval, of kraak, en vooral het (com)plot om zoiets op poten te zetten. De voorbereidingen, de dingen die misgaan, het back-up-plan, het plan voor als het back-up-plan faalt. Het is een genre dat om oneliners en wisecracks draait. En nog steeds onverminderd populair is. *Heist* viert dit jaar z'n 25ste verjaardag. Net als die inmiddels andere klassieker, *Ocean's Eleven* van Steven Soderbergh met - o wat waren ze jong en gevat - George Clooney en Brad Pitt die een zwaarbewaakt casino gaan beroven.

Dat de aarde niet om de zon draait maar om een hoopje verfrommelde bankbiljetten is nu het uitgangspunt van drie nieuwe films. De heistfilm is terug. *L'affaire Bojarski* is een waargebeurde oplichtersfilm à la Steven Spielbergs *Catch Me If You Can* (2002) over het kat- en muispel tussen een agent en een valselmunter.

Ceslaw Jan Bojarski groeide in de jaren na de Tweede Wereldoorlog uit tot een van de meest gezochte misdadigers, terwijl hij vanuit zijn schuurtje in de Parijse buitenwijk Montgeron als een soort eenmansbede de hele productieketen in de hand hield; van de eerste inktdruppel tot de laatste

drukgang. Zijn nepbiljetten zijn tegenwoordig meer waard dan het bedrag dat erop staat. Reden voor *Le Parisien* om hem uit te roepen tot de Cézanne van het namaakgeld.

Carolina Caroline is een *American indie* (onafhankelijke film) in de traditie van *Bonnie and Clyde*. Iets te veel *amour fou* en te weinig kraakfilm, dat wel. Caroline en Oliver ontmoeten elkaar als hij haar vader probeert op te lichten met een wisseltruc. Na het tanken weet hij hem een flinke stapel bankbiljetten afhandig te maken door steeds om andere coupures te vragen. Zo maak je van tien dollar twintig en van twintig honderd. Oliver vindt zichzelf een amateurpsycholoog. Ieder mens heeft bepaalde gedragspatronen en zwakheden, en als oplichter win je iemands vertrouwen door daar gebruik van te maken, leert hij Caroline. Gladde praatjes zijn nog belangrijker dan vingervlug zijn.

Precies door dat verheerlijken van de skills van de oplichters heeft de heistfilm iets onweerstaanbaars romantisch. Als Margot Robbie-lookalike Samara Weaving als Caroline haar wisseltrucs uithaalt, zit je met je ogen te knippen. Bojarski werd niet voor niets met Cézanne vergeleken: zijn bankbiljetten waren niet alleen niet van echt te onderscheiden: ze waren eigenlijk beter, perfecter dan de originele. Is er iets subliemer dan de originele kraak? Of de laatste? Om je gezin te onderhouden (*L'affaire Bojarski*), je moeder te bezoeken (*Carolina Caroline*) of je collegegeld te betalen (*LifeHack*).

Dat nobele doel is belangrijk. Het maakt de personages - criminelen immers - sympathiek. Niemand doet het puur voor het geld. Alleen lastig om er halverwege achter te moeten komen dat geld verslavender is dan crystal meth. Dan wordt het toch weer een doel op zich.

Recensie
Kraakfilms

L'affaire Bojarski. Regie: Jean-Paul Salomé. Met: Reda Kateb, Sara Giraud, Bastien Bouillon, Pierre Lottin. Lengte: 128 minuten. Te zien in de bioscoop. ●●●○○

Scène uit 'L'affaire Bojarski'. FOTO O'BROTHER

Carolina Caroline. Regie: Adam Carter Rehmeier. Met: Samara Weaving, Kyle Gallner, Jon Gries, Kyra Sedgwick. Lengte: 107 minuten. Te zien in de bioscoop (v.a. 18 juni). ●●●○○

Kyle Gallner en Samara Weaving in 'Carolina Caroline' FOTO FILMDEPOT

LifeHack. Regie: Ronan Corrigan. Met: George Farmer, Yasmin Finney, Roman Hayek-Green, James Scholz, Jessica Reynolds. Lengte: 97 minuten. Te zien in de bioscoop. ●●●○○

Scène uit de film 'LifeHack'. DUTCH FILMWORKS

Dat alles is ook weer aan de hand in cyberthriller *LifeHack*, die zich afspeelt in de wereld van de 'script kiddies'. Volgens een tekstje aan het begin van de film is dat een denigrerende term voor jonge computermerds, tieners vaak nog, die een beetje oefenen met *cybercrime* om hun zakgeld aan te vullen. In *LifeHack* zijn de portemonnees vol bankbiljetten ingeruild voor *crypto wallets* met nullen en

enen erin die samen veel waard zijn maar een stuk moeilijker te rollen dan de fysieke *wallets* in *Carolina Caroline*. Maar het vriendenviertal Kyle, Petey, Sid en Alex heeft genoeg misdaadfilms gezien en vooral YouTube-tutorials bekeken om een bitcoinbaron te kunnen beroven. *LifeHack* werd geproduceerd door Timur Bekmambetov, bekend van over-the-top en kinetische ac-

tiefilms als *Night Watch* en *Day Watch*. Hij heeft zich nu al een tijdje gespecialiseerd in het produceren van zogenaamde *screenlife*- of desktop-films, zoals *Unfriended*, *Searching* en *Missing*, waarin we de hele film lang alleen maar zien wat er op het computerscherm van de hoofdpersoon aan de hand is. En dat kan nogal wat zijn, als je bedenkt hoeveel schermen iemand tegelijkertijd open kan hebben

staan. De representatie van de *wannabe* hackers hangt van pizzadozen en fingsgestampe ritalin aan elkaar. Natuurlijk willen ze ook net als iedereen sukkel een keer met champagne in een privéjet, maar het is een stuk minder *classy* dan *Ocean's Eleven* met z'n boevencodes. Toch is het op een prettige manier even zenuwlopend. Als je overal in *real time* kunt meekijken, dan is de kleinste glitch een probleem.

Weduwe verzet zich tegen ongevraagde ontworteling

Recensie
Tragikomedie

Calle Málaga. Regie: Maryam Touzani. Met: Carmen Maura, Marta Etura, Ahmed Boulane, María Alfonso Rosso. ●●●○○

Sabeth Snijders
AMSTERDAM

Het is moeilijk om geen zwakte te ontwikkelen voor weduwe María Ángeles, de eigenzinnige hoofdpersoon van *Calle Málaga*. Een bitterzoete feelgoodfilm die op elegante wijze populaire filmthema's verweeft. María Ángeles (Carmen Maura) woont al haar hele leven binnen de hechte Spaanse gemeenschap van Tanger. In de jaren dertig, zo lezen we bij aanvang van de film, vestigden talloze Spanjaarden zich in de Marokkaanse kuststad, op de vlucht voor de Spaanse dictator Franco.

Een deel keerde terug, velen bleven, omdat ze zich er onder tussen thuis voelden, zoals María Ángeles. Maar de dochter van deze 74-jarige weduwe is na een jeugd in Tanger wel in Madrid gaan wonen en heeft nu geld nodig. Zij wil dus dat haar moeder alsnog naar Spanje komt, zodat ze haar appartement kunnen verkopen. De weduwe verzet zich op hoogst originele wijze tegen deze ongevraagde ontworteling.

Maryam Touzani's eerdere films voelden soms wat gekunsteld, bijvoorbeeld om hete hangijzers in de Marokkaanse samenleving een verhaal binnen te smokkelen. *Calle Málaga* vermijdt die val en smeedt op elegante wijze uiteenlopende elementen tot een ontroerend geheel. Zo krijg je een mooie blik op een levendige en minder bekende migrantengemeenschap in Marokko.

De wijze waarop voelt af en toe vet aangezet, maar altijd spreekt er veel liefde uit - Touzani's eigen grootmoeder maakt deel uit van de Spaanse gemeenschap. Zo zien we María Ángeles regelmatig haar hart luchten bij een katholieke

non die een eed van zwijgen heeft afgelegd, maar met blikken duidelijk maakt wanneer ze niet gecharmeerd is van gevloek of de beschrijvingen van seksuele escapades. Ook speelt het enthousiasme waarmee de Spaanse voetbalcompetitie wordt gevolgd in Tanger een rol - María Ángeles profiteert ervan dat ze er geen moeite mee heeft om alcohol te schenken bij een wedstrijd.

Tweede kansen

In deze originele setting, plaatst Touzani een verhaal dat de laatste tijd geregeld opduikt in tragikomedies, over tweede kansen in het derde deel van het leven. En over de weigering om gedwee achter de geraniums te kruipen. Touzani omzeilt clichés van het coming-of-late-age-genre door bekende fenomenen net iets anders aan te vliegen en verrassende plotwendingen toe te voegen.

Zo denk je in eerste instantie dat María Ángeles na licht verzet accepteert in een tehuis voor Spaanse senioren te gaan wonen. Het levert scènes op die je verwacht binnen het genre, zoals een geestige verbale krachtmeting tussen de ijdele weduwe en ijverige kapster in het tehuis die haar appartement kunnen verkopen. Maar plots komt er een heel andere twist uit de bus, die een vleugje chantage bevat, liefde op onverwachte momenten of ritjes in een zeer schattige cabrio.

Toch wordt *Calle Málaga* nooit zoetsappig. Dat komt door het scenario, dat ondanks geestige plotwendingen, ook realisme en scènes die echt schuren niet schuwt. Maar vooral door Maura. De actrice, bekend uit de films van Pedro Almodóvar, geeft haar personage een heerlijke combinatie van tragiek, eigenzinnigheid en egoïsme - María Ángeles heeft wel erg weinig medeleven met de moeilijkheden van haar dochter. Het laat *Calle Málaga* ver boven de andere recente tragikomedies in het genre uitstijgen.

María en haar dochter. De laatste wil het appartement van haar moeder verkopen. CINÉART

Serie 'Cape Fear' bevat nogal wat vulsel, maar Javier Bardem als de schurk is geweldig

SERIE Na twee films is er nu een tv-serie van 'Cape Fear'. Tijd voor een vergelijkend warenonderzoek. Wie is de engste engerd? Robert Mitchum, De Niro of Bardem?

Wilfred Takken
AMSTERDAM

Kek hoedje, dikke sigaar, spottende grijns - de doodende crimineel Max Cady komt na jaren vrij en gaat achter de advocaat aan die hij verantwoordelijk houdt voor zijn veroordeling. Cady begint met stalken en het wordt steeds erger. Zijn doel is de vernietiging van de advocaat en diens keurige suburb-gezin.

De tiendelige misdaadserie *Cape Fear*, te zien op Apple TV, is reeds de derde verfilming van dit verhaal, en leent zich dus goed voor een vergelijkend warenonderzoek. Vooral naar de rol van de engerd, ooit vertolkt door Robert Mitchum en Robert De Niro, en nu door Javier Bardem. Die laatste is indrukwekkend doordat hij het

heel anders doet dan je van hem verwacht.

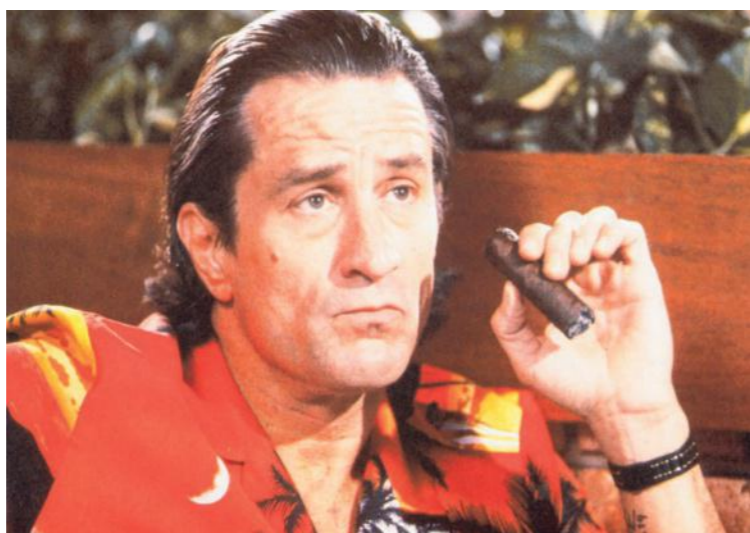
Het begon met het boek *The Executioners* van John D. MacDonald uit 1958, maar dat hoeft je niet te kennen. De eerste verfilming uit 1962 is een late *film noir* van Hitchcock-adept J. Lee Thompson. Bekender is de remake van Martin Scorsese uit 1991. De drie *Cape Fears* zijn fraaie voorbeelden van Southern Gothic: gewelddadige verhalen die zich in het zuiden van de Verenigde Staten afspelen. Ingrediënten: dreiging, geweld en moreel verval in een broeierige plattelandssfeer. Terugkeer van demonen uit het verleden, moerassig, het Spaanse mos druipend van de bomen.

Dochter geen willoze prooi meer
Interessant is de rol van de dochter. In de film van 1962 was zij nog gewoon een kind, een willoze prooi zonder eigen karakter. Max Cady wil haar verkrachten om de vader te treffen. Van de censor mocht het woord „verkrachting” echter niet gebruikt worden, dus gaat het steeds over „mishandeling”. Geeft niet, deze film is gemaakt volgens de schone kunst van de suggestie.

Scorsese had daar in 1992 geen boodschap aan. Bij hem is alles expliciet. Vooral de seksuele dreiging

Javier Bardem en Amy Adams in de nieuwe serie 'Cape Fear'.

Robert De Niro in 'Cape Fear' (1991).

Robert Mitchum in 'Cape Fear' (1962).

haalt hij naar voren. De minderjarige dochter in zijn versie, sterk gespeeld door Juliette Lewis, is geen kind maar een seksueel ontwakende puber, die voelt dat haar ouders haar niet begrijpen en kleinhouden. De grootste dreiging in deze *Cape Fear* is niet die van de verkrachting maar die van de verleiding. In de gedenkwaardigste scène doet Cady zich voor als dramadocent en verleidt de vijftienjarige dochter in het schooltheater.

In de nieuwe tv-serie is de seksuele dreiging verdwenen. De schurk van Bardem heeft een hoger doel: het hele gezin overnemen, in ieder geval de kat en de kinderen, met vaderlijke verleiding. De rol van de dochter, gespeeld door Lily Collias, is nog verder vergroot en uitgediept. Zij is

meer willoze prooi meer, maar seksueel actief, en een belangrijke kracht in het verhaal.

Moreel ambigu

In alle versies gaat *Cape Fear* over morele ambiguïteit. De geplaagde advocaat kan niet rekenen op bescherming van de wet, dus grijpt hij naar stevigere middelen. „Dit type is een beest, dus moet je hem bevechten als een beest”, adviseert de privédetective hem in 1962. Nood breekt wet, dat hoort bij een wraakfilm - daar kan de kijker mee leven.

Iets moeilijker ligt het in 1991, als blijkt dat de advocaat zijn cliënt Max Cady niet goed heeft verdedigd. De crimineel heeft in het verleden een meisje verkracht en zwaar mishandeld. Zijn advocaat

heeft een ontlastend rapport achtergehouden. Een schending van zijn zorgplicht.

In de nieuwe serie heeft de vrouwelijke advocaat het tijdens het proces tegen Cady nog veel bonter gemaakt. Bovendien blijkt haar hele gezin moreel corrupt te zijn. Nadeel is dat het de kijker daardoor minder kan schelen als Cady ze kapot maakt. Ook omdat ze - volgens de horror-mores - de hele tijd oliedomme dingen doet en de schurk steeds zelf opzoeken.

Meer minnaressen

De compositie van *Cape Fear* is in de loop der jaren steeds losser geworden. *Cape Fear '62* was strak gecomponeerd. Trefzeker werd je naar de bloedstollende finale gestuwd. *Cape Fear '91* nam veel

verdieping van de plot. De spanning ligt er onder. Je merkt dat ook aan de filmmuziek, gebaseerd op de oorspronkelijke score van Hitchcock-componist Bernard Herrmann. Die is gemaakt om je onvermijdelijk naar een moord te leiden. Steeds weer zwellen die violen aan, maar dan gebeurt er toch weer niets. Pas halverwege het seizoen begint het er een beetje om te spannen.

De rol van de engerd

De kwaliteit van de diverse *Cape Fears* staat of valt met de rol van de engerd. Robert Mitchum speelde Cady als een nozem met een fedora-hoed, en steeds weer dat schuine lachje van „mij maak je niks”. Door zijn koele houding stijgt hij boven de doorsnee schurk uit en weet je: dit is de duivel zelf.

Robert De Niro schilderde daar in 1991 met een dikke kwast overheen. Nog gespierder, vol met tatoeages, vet haar, een zwaar aangezet zuidelijk accent, en ook nog behept met een christelijke tik. Een van De Niro's legendarische rollen, maar misschien ook wel een beetje *over the top*, en zoals je het van hem verwacht.

Vergeleken daarmee is Javier Bardem in de nieuwe tv-serie een grote verrassing. Je weet al dat hij een meedogenloze moordenaar is, dus dat hoeft hij niet te spelen. Dus zien we een charmante, behulpzame onschuldig veroordeelde, die alle vrouwen inpakt met zijn charismatische verschijning. Anders dan in de eerste twee films, spelen de media in de tv-serie een belangrijke rol - een nieuw strijdpark waarin deze schurk ook moeiteloos het advocatengezin verslaat. Ondertussen voert hij buiten het zicht koel en berekend zijn wraakplan uit. Dankzij Javier Bardem is de nieuwe *Cape Fear* toch weer een onvergetelijke ervaring.

Recensie Serie

Cape Fear. Van: Nick Antosca. Met: Javier Bardem, Amy Adams, Lily Collias. 10 afl. van circa een uur. Te zien op Apple TV. ●●●●○

Scène uit 'Resurrection'.

Een betoverende reis door China en de filmgeschiedenis

ARTHOUSE In 'Resurrection' lanceert Bi Gan een visueel vaak adembenemende, postmoderne excursie door China en de filmgeschiedenis.

Coen van Zwol
AMSTERDAM

Een film om met open mond naar te kijken. Meta-epos *Resurrection* duurt twee uur en veertig minuten en oogt verbluffend, monumentaal en ook een beetje uitputtend. Regisseur Bi Gan kreeg in 2018 het filmfestival van Cannes al aan zijn voeten met *Long Day's Journey Into Night*, een melancholische 'cherchez la femme' waarin de held halverwege een droomwereld binnenglijdt, voor een *one take-shot* van ruim een uur in 3D.

Bi Gan legt vergelijkbare virtuositeit aan de dag in *Resurrection*, die nog subliemer én ondoorgronderlijker is. Hij kon - mocht - helaas geen tekst en uitleg geven aan een Nederlandse journalist, zo meldt de distributeur. Dat schijnt samen te hangen met de Nexperia-affaire: China is verbolgen dat de Nederlandse overheid ingreep toen de Chinese eigenaar het Nederlandse chipbedrijf leeg dreigde te trekken. Kennelijk is er een Chinese culturele boycot gaande?

Of ik van Bi Gans uitleg veel wijzer was geworden, is een andere vraag. *Resurrection* is geen betoog of verhaal, maar een ervaring. Wat ik begrijp - door uitleg, niet zozeer uit de film zelf - is dat ergens in de toekomst de mens eeuwige leeft, maar niet langer doodt. Films zijn ook iets ouderwets. Een aantal dissidenten - 'fantasmers' - verstoep zich in de 'verborgen tijd' van de film.

De fantasma is vermoedelijk iemand die een illusie wil zijn, rollen speelt. In *Resurrection* achtervolgt

een vrouwelijke agent zo'n fantasma door de film. Dat begint met bioscoopgangers die zo rond 1910 in paniek raken omdat wij over hun schouders meekijken. De politie ontruimt de zaal, de agent fotografeert ons. Wij kijkers zijn dus die fantasma? Gaat dit over de wisselwerking tussen subject en object, kijker en spektakel, droom en film?

Voor Bi Gan is het vooral een frame om ons door de filmgeschiedenis te leiden. Eerst - in de stille tijd van toverlantaarn, Lumière-straattaferen en ingekleurde celuloïd - fragmentarisch, dan speelt de fantasma de hoofdrol in films uit verschillende periodes, te beginnen met een naargeestige film noir waarin hij als thereminspeler in een martelkelder belandt, en daarna in een spiegelpaleis voor een schietpartij à la Orson Welles' *The Lady from Shanghai*.

In de jaren zestig hangt de schaduwwan van Kurosawa over een groep maoïsten die een verlaten Boeddhistische tempel plunderen waar de 'geest van bitterheid' ronddwaart. In de materialistische, onsentimentele jaren tachtig leert een zwendelaar een straatkind zijn trucs. In 1999 draaien - in digitale stijl, de nacht is rood en groen - een jongen en een meisje op z'n Wong Kar-Wai's broeiend om elkaar heen.

Resurrection lijkt op zo'n door droomlogica verbonden, postmoderne verhalenbundel als Italo Calvino's *If On A Winter's Night a Traveler of Cloud Atlas*, met lekker veel beeldcitatens en symboliek voor cinefielen. Het eindigt op de drempel van de 21ste eeuw. Is de film nadien opgelost in de permanente prikkelmachine van geluid, beeld, shocks en praatjes die ons nu omringt? Roept u maar, filmtheoretici.

Recensie Arthouse

Resurrection. Regie: Bi Gan. Met: Jackson Yee, Shu Qi. Lengte: 160 min. Te zien in de bioscoop. ●●●●○

Na de dood van Nick worstelt de vriendengroep in 'The Four Seasons' met vergankelijkheid

Recensie Serie

The Four Seasons (2). Van: Tina Fey, Lang Fisher, Tracey Wigfield. Met: Tina Fey, Colman Domingo, Will Forte. 8 afl. van circa 31 min. Te zien op Netflix. ●●●●○

Anke Meijer

AMSTERDAM

“Waarom maak ik toch van die idiote beslissingen?”, vraagt vijftiger Anne (Kerri Kenney) zich af halverwege het tweede seizoen van *The Four Seasons*, de fijne Netflix-comedy met en van Tina Fey (*30 Rock*) over een

groep bevriende stellen van middelbare leeftijd. „Dat komt omdat we oud worden”, zegt haar goede vriend Danny (Colman Domingo) troostend. „Iedere beslissing die we nu nemen, voelt alsof ze het einde van ons leven gaat bepalen.”

Het is zomer en Anne en Danny zijn, samen met zijn partner Claude (Marco Calvani) en hun vrienden Kate (Fey) en Jack (Will Forte) een weekendje aan zee in New Jersey. Het is het traditionele zomeruitje van de stellen die elkaar al jarenlang ieder seizoen treffen. De nieuwste toevoeging aan de groep is de hoogzwangere Ginny (Erika Henningsen), de jonge dertiger waar Anne's ex-echtgenoot Nick

Scène uit het tweede seizoen van #8216;The Four Seasons’, met Nick (Steve Carell) en Anne (Kerri Kenney). NETFLIX

(Steve Carell) een relatie mee had toen hij aan het eind van het eerste seizoen plots overleed.

Niet als de vorige keer volgt de serie de groep in de vier jaargetijden. *The Four Seasons*, gebaseerd op de gelijknamige film met Alan Alda uit 1981, pikt het verhaal op in de lente. Het is een paar maanden na Nicks dood en de vrienden gaan zijn as uitstrooien. Het uitje loopt allesbehalve zoals gepland. Gemis hangt uiteraard over dit samenzijn, rouw en vergankelijkheid komen het hele seizoen terug. Vooral Jack worstelt zo met het verlies, dat dit tussen hem en Kate instaat. Maar ook Danny lijkt zich te realiseren dat hij al met één been in het laatste

seizoen van zijn leven staat.

Ondanks dit thema wordt *The Four Seasons* nooit te zwaar. Het blijft grappig, hartverwarmend en soms uiterst herkenbaar voor iedereen die ouder is dan Ginny. De serie is op z'n best wanneer hij inzoomt op relaties, of het nou jarenlange vriendschappen, huwelijken of nieuwe verbintenissen zijn.

Iedere scène tussen oud-studie-maatjes Kate en Danny is een genot, dankzij de immens geloofwaardige chemie tussen Fey en Domingo. Die laatste knettert overigens ook met Calvani, wiens Claude dit seizoen beter op z'n plek is in de groep en vooral in de serie. Maar ook het huwelijk van

Kate en Jack voelt, met hun onderonsjes en eigenaardigheden, loyaliteit en terugkerende ruzietjes, echt en geleefd. Zelfs als ze samen door een logeerbed zakken - het blijft een comedy.

Helemaal perfect is dit seizoen niet. Vooral in de herfst zakt het even in en lijkt de kenmerkende warmte zoek. Iets dat achteraf opzetteljik blijkt, wanneer een flash-backaflevering naar 2020 het verhaal inkleurt. Maar dat neemt de dip niet weg. De winterafleveringen, dit keer in Italië, zijn een stuk sterker. En de komst van een erg leuke, nieuwe acteur in de slotscene, doet direct verlangen naar nog meer jaargetijden.

COLOFON

Mediahuis NRC BV

Hoofdredacteur:
Patricia Veldhuis
Algemeen directeur:
Dominic Stas

Redactie

Vragen, opmerkingen of suggesties?
Mail naar
redactie@nrc.nl of ga naar nrc.nl/contact.
Postadres: Postbus 20673, 1001 NR Amsterdam, t.a.v rubriek, redactie of persoon.
T: **020 - 755 3000** (algemene nummer)

Ingezonden brieven

Reageren op artikelen? Stuur maximaal 250 woorden naar opinie@nrc.nl. Vermeld naam, adres en tel. nummer.

Advertenties

T: **020 - 755 3049**,
E: sales@nrc.nl,
W: adverteren.nrc.nl

Familieberichten

T: **020 - 755 3052**
E: familieberichten@nrc.nl

NRC Webwinkel

E: klantenservice@nrcwebwinkel.nl

Bezorging en abonnementen

Wij streven ernaar NRC te bezorgen voor 7.00 uur, op zaterdag voor 9.00 uur. W: nrc.nl/service, T: **088-572 0572** (ma-vr 8.00-17.00, za 9.00-13.00)

Omgang persoonsgegevens

Mediahuis NRC BV legt van abonnees en gebruikers van online dienstverlening gegevens vast voor de uitvoering van een (abonnement)overeenkomst en/of het verlenen van diensten. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten van Mediahuis NRC BV (zie ook nrc.nl/privacyverklaring). Alfvelden kan via privacy@nrc.nl.

Auteursrecht

© NRC, 2026. Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Mediahuis NRC BV c.q. de betreffende auteur. Zie voor de volledige tekst: nrc.nl

Zo leest u de NRC waardering

●●●●● buitengewoon
●●●●○ zeer goed
●●●○○ goed
●●○○○ matig
●○○○○ zwak

Detachering • Recruitment • Tech Solutions

Hier begint jouw volgende stap

Ontwikkel je talent. Versnel je carrière.

Algemeen Directeur

Bedrijf

Lexrent is een jong en ambitieus bedrijf dat als totaalpartner tijdelijke en structurele verhuur-, lease- en serviceoplossingen biedt voor industriële projecten in de industrie, infra en maritiem/offshore sector, met focus op ontzorging en technologische innovatie.

Functie

Als Algemeen Directeur van Lexrent ben je eindverantwoordelijk voor de bedrijfsvoering, ontwikkel en realiseer je groeistrategieën, stuur je een compact team aan en leid je de commerciële groei en professionalisering van de organisatie binnen de equipment rental markt.

Locatie: Vlaardingen / **Ervaring:** +10 jaar / **Sector:** Multiple / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** € 120.000 - € 150.000 /jaar

Contactpersoon YER

Marcel Sparreboom, +31 6 293 882 96

Sales Manager DACH & Benelux

Company

AAKO is a family-owned company in Leusden with over 80 years of experience in international chemical distribution, known for its reliable logistics, strong regulatory support, and long-term partnerships.

Function

As a Sales Manager Cleaning & Detergents, you are responsible for expanding and maintaining customers in the Benelux region and developing new market opportunities in DACH and Scandinavia, introducing new products, closing commercial agreements, and providing optimal support to customers.

Location: Leusden/DACH/hybride / **Ervaring:** +5 years / **Industry:** Chemicals / **Education:** Bachelor / **Compensation:** Excellent remunerations

Contact person YER

Kim Steenkamp, +31 6 515 278 12

Scan de QR-code en
bekijk alle vacatures
yer.nl/nrc

YER. Mensgericht. Ambitieuus. Deskundig.

Global Services & Lifecycle Manager

Company

Eternal Sun Group delivers advanced light-measurement, simulation and calibration systems for high-stakes sectors including semiconductors, energy and aerospace. With operations across Europe, the US and India, the company is rapidly growing its service offering as a core value driver.

Function

The Global Services & Lifecycle Manager shapes and scales a profitable, data-driven global service organisation. You build structure, teams and recurring revenue models that directly lift customer satisfaction and profitability.

Location: The Hague/hybrid / **Experience:** +10 years / **Industry:** Engineering & Development / **Education:** Hbo / **Compensation:** €100,000 - €120,000/year

Contact person YER

Kim Steenkamp, +31 6 515 278 12

Accountmanager

Bedrijf

Paxpring is een onafhankelijke verpakkingsspecialist met meer dan 20 jaar ervaring in het ontwerpen en realiseren van duurzame maatwerkverpakkingen voor internationale B2B-klienten, waarbij zij het volledige traject van concept tot levering begeleiden.

Functie

Als Accountmanager bij Paxpring ben je het commerciële aanspreekpunt en begeleid je complexe verpakkingprojecten van idee tot oplevering, waarbij je bestaande leads omzet in klanten door het volledige sales-proces te managen en internationale stakeholders te betrekken.

Locatie: Weesp / **Ervaring:** 3-8 jaar / **Sector:** Verpakkingindustrie / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER

Josephine Hünd, +31 6 102 852 79